

Zeventiende-eeuwse kluchtboeken uit de Nederlanden

P.P. Schmidt

bron

P.P. Schmidt, *Zeventiende-eeuwse kluchtboeken uit de Nederlanden*. HES Uitgevers, Utrecht
1986.

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/schm020zeve01_01/colofon.htm

© 2003 dbnl / P.P. Schmidt

[Voorwerk]

Lijst van afbeeldingen

1. *De droeve ende blyde werelddt.* Samengesteld door J. de Grieck. Antwerpen: Th. Spits boekverkoper, 1671. 12°. Ex. Amsterdam: U.B. 1074 F 36. (3).
2. *De gaven van de milde St. Marten.* Amsterdam: C. Last, 1654. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. 1073 A 24². (6).
3. *De gaven van de milde St. Marten.* Deel 2. Rotterdam: A. van Waesberge boekverkoper, 1656. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 28 E 26². (7).
4. *De gaven van de milde St. Marten.* Amsterdam: M. de Groot boekverkoper; [colofon: Schoonhoven: gedrukt bij S. Knudde], 1662. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 28 E 27. (10).
5. *De geest van Jan Tamboer.* Amsterdam: [z.n.], 1659. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 28 D 15. (13).
6. *De geest van Jan Tamboer.* Amsterdam: [z.n.], 1671. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 588 K 8¹. (16).
7. *Den kluchtigen bancket-kramer.* Dordrecht: gedrukt bij [z.n.]; Amsterdam: te koop bij C. Jansz. boekverkoper, 1657. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 292. (29).
8. *Het leven en bedrijf van Clément Marot.* Uit het Frans in het Nederlands vertaald door J. Soet. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: A. de Wees boekverkoper, 1655. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 268. (31).
9. *Het leven en bedrijf van Clément Marot.* Herziene en vermeerderde druk. [Colofon: Harlingen: gedrukt bij E.I. van Doorn, 1674.] 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 588 K 8³. (34).

10. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Amsterdam: Wed. G. de Groot, [tussen 1692 en 1717]. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooen 272. (37).
11. *Het leven en bedrijf van Klaas Nar*. Amsterdam: C. Last boekverkoper; [colofon: gedrukt bij T. Houthaeck], 1652. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. 1073 A 24¹. (50).
12. *De nieuwe vaakverdryver, of Neederlandze verteller*. Samengesteld door K.A.P.S.M. Amsterdam: gedrukt bij T. Houthaeck; voor G. van Goedesberg boekverkoper, 1651. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 589 K 24. (52).
13. *Den schimpigen bolwormspiegel*. Samengesteld door J. van Duisberg. Amsterdam: J. Konijnenbergh boekverkoper, 1671. 12°. Ex. Amsterdam: U.B. 1017 H 29². (55).
14. *Den seer vermaeckelycken kluchtvertelder*. Samengesteld door A.J.W.L. Ieper: gedrukt bij [z.n.]; Antwerpen: te koop bij W. van Bloemen, [z.j.]. 12°. Ex. Brussel: K.B. Albert I, VH 24341. (56).
15. *St. Niklaesgift*. Amsterdam: voor J. Jacott boekverkoper, 1647. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. 1073 A 24³. (58).
16. *Het suygh en vermaeckelijck coffy-huys*. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Zaandijk: gedrukt bij J. Appelaer; Amsterdam: te koop bij P. Ritter, 1678. 12°. Ex. Amsterdam: U.B. 2008 F 40¹. (62).
17. *Het toneel der snaaken*. Samengesteld door J. Tamboer. Amsterdam: Erve Wed. G. de Groot boekverkoper, 1729. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooen 295. (64).
18. *Het vol-vrolike thee-geselschap*. Amsterdam: voor T. ten Hoorn boekverkoper, 1687. 12°. Ex. Amsterdam: U.B. 2008 F 40². (68).
19. *Den wysen gheck*. Samengesteld door J. de Grieck. Brussel: J. de Grieck boekverkoper, 1672. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 33 E 9. (69).

Lijst van afkortingen

<i>B.M.C.</i>	<i>British Museum General Catalogue of Printed Books</i>
ed.	editie
fol.	folium
G.A.	Gemeente-archief
G.B.	Gemeentebibliotheek
K.B.	Koninklijke Bibliotheek
kol.	kolom
M.N.L.	Maatschappij der Nederlandse Letterkunde
<i>NNBW</i>	<i>Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek</i>
<i>N.U.C.</i>	<i>The National Union Catalog</i>
r	recto
S.B.	Stadsbibliotheek
<i>TNTL</i>	<i>Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde</i>
U.B.	Universiteitsbibliotheek
v	verso
<i>VMVA</i>	<i>Verslagen en mededelingen der Koninklijke Vlaamse Academie voor taal- en letterkunde</i>
z.j.	zonder jaar van uitgave
z.n.	zonder naam van drukker, boekverkoper of uitgever
z.pl.	zonder plaats van uitgave

Voorwoord

Aan deze bibliografie ligt een voor mijn doctoraalscriptie verricht onderzoek ten grondslag. Het na mijn afstuderen voortgezette onderzoek heeft geleid tot een uitgebreidere versie die door een licht gewijzigde opzet tevens aanzienlijk toegankelijker is gemaakt.

Bij het onderzoek en het voor publicatie gereed maken van deze bibliografie heb ik van vele zijden medewerking ondervonden. In het bijzonder wil ik hier drs. B. van Selm bedanken voor de begeleiding die hij vanaf het begin van het onderzoek heeft gegeven. Voorts ben ik prof. dr. H. Pleij, drs. A. Plak, drs. P.C.A. Vriesema en H.W. de Kooker dank verschuldigd voor de kritische lezing van een eerdere versie van de tekst en hun stimulerend commentaar daarbij, terwijl beide eerstgenoemden mij ook attendeerden op het bestaan van een drietal kluchtboeken die tot dan toe geheel onbekend waren.

Het Leids Universiteits Fonds ben ik dank verschuldigd voor een subsidie zonder welke het in België verrichte onderzoek een desideratum zou zijn gebleven.

Voor eventuele correcties en aanvullingen op de bibliografie houd ik mij van harte aanbevolen. Ten einde gebruikers van deze bibliografie de gegevens zo spoedig mogelijk ter beschikking te stellen, verzoek ik deze te publiceren in de rubriek 'Aanvullingen op ...' in het tijdschrift *Dokumentaal*.

Oegstgeest, januari 1985

P.P. Schmidt

Inleiding en verantwoording

Stand van het onderzoek

De negentiende-eeuwse literatuurgeschiedschrijving kenmerkt zich door een primair esthetiserende benaderingswijze van haar onderzoeksobject. Uit alle haar bekende literatuur maakte zij een selectie op grond van een esthetische norm, waardoor de huidige canon ontstond. Hierin was geen plaats voor de werken die tegenwoordig met de verzamelnaam 'populaire literatuur' worden aangeduid. De invalshoek bij de huidige literatuurgeschiedschrijving is veeleer historiserend dan esthetiserend, waardoor ook aandacht aan de 'populaire literatuur' wordt geschonken.

De populaire literatuur van de zeventiende eeuw vormt met haar honderden titels verspreid over een onbekend aantal genres een *mer à boire* voor de onderzoeker. Gezien het voorgaande zal het echter geen verbazing wekken dat zij ook in bibliografisch opzicht nauwelijks is ontsloten.¹ Afgezien van het feit dat er voor de zeventiende eeuw nog geen nationale bibliografie bestaat, bestaan er ook geen genre-bibliografieën.² Dit veronachtzaamde gebied zal nog door middel van deelonderzoeken in kaart moeten worden gebracht.

Van de literatuurgeschiedenissen is die van Te Winkel een van de weinige die aandacht aan de populaire literatuur schenkt. Daarnaast bestaat er een monografie van Schotel, die echter door onvolledigheid en onnauwkeurigheid veel aan betrouwbaarheid te wensen over laat. Gelukkig heeft een aantal folkloristen, antiquaren en verzamelaars zich het lot van de populaire literatuur aangetrokken, zodat enkele verspreide artikelen en catalogi wat literatuurhistorische en bibliografische informatie geven.³

De stand van onderzoek met betrekking tot de kluchtboeken wijkt niet af van de stand van onderzoek met betrekking tot de populaire literatuur in het algemeen. Te Winkel besteedt in een apart hoofdstuk onder de titel 'Bundels novellen, anecdoten en wetenswaardigheden'

1 Een uitgebreide beschrijving van de status quaestionis geeft Grootes (1982-'83).

2 De *Short Title Catalogue Netherlands (STCN)* is in voorbereiding, maar voltooiing van dit project zal enkele decennia in beslag nemen.

3 Zij zijn ook in belangrijke mate verantwoordelijk voor de overlevering van vele werken.

aandacht aan de kluchtboeken, terwijl Schotel ze niet als een aparte groep onderkent en ze deels in het hoofdstuk 'Overzettingen der klassieken, spreuken- en raadselboeken' en deels in het hoofdstuk 'Liefdesgeschiedenissen. Roovers- en andere romans' behandelt.⁴ Belangrijke gegevens over kluchtboeken en hun bronnen publiceerde de Duitse folklorist prof. Bolte tussen 1891 en 1920 in *TNTL*. Bibliografische gegevens verschaffen met name de antiquariaatscatalogi van de firma's Muller (1893) en De Vries (1907), die veel populaire literatuur in hun magazijnen hadden, alsmede de catalogi van de verzamelaars Waller (1936) en Boekenoogen (1932).

Inhoudelijke begrenzing

In verschillende Europese landen verschijnen vanaf de vijftiende of zestiende eeuw kluchtboeken. Gebruikelijke benamingen in de ons omringende landen zijn *Schwankbuch*, *jestbook* en *livre de propos*. Werden ze tot in de achttiende eeuw zeer gewaardeerd, nu zijn ze geheel vergeten.

Een kluchtboek bevat een groot aantal korte prozaverhaaltjes die duidelijk moeten worden onderscheiden van de komische toneelstukken (kluchten). Kluchtboeken hebben nauwe banden met middeleeuwse exemplerverzamelingen, humanistische *facetiae*-verzamelingen en met een orale traditie. De verspreiding van de vertelstof is zowel te danken aan rondreizende predikende bedelmonniken als aan humanistische schrijvers, van wie de pauselijk secretaris Poggio Bracciolini de belangrijkste is.

Het is niet eenvoudig het kluchtboek een plaats temidden van de literaire genres te geven omdat de verhaaltjes typologisch verschillende benamingen hebben. Naast de klucht komen de zeer verwante genres *apophthegma*, *anecdote* en *facetiae* voor. De verwantschap is dusdanig dat deze genres meer overeenkomsten dan verschillen vertonen en ten opzichte van elkaar niet goed af te bakenen zijn. Overigens komen naast de bovengenoemde genres ook andersoortige teksten zoals (gelegenheids)gedichten, grafschriften, raadsels en spotprognosticaties in de kluchtboeken voor. Aannemend dat laatstgenoemde tekstsoorten voor zichzelf spreken, wil ik hieronder een omschrijving van het genrebegrip klucht geven, waarna de andere genres in termen van afwijkingen van deze omschrijving worden geplaatst.

Een klucht is een kort, realistisch, doorgaans grappig, lineair opge-

⁴ Te Winkel: *Ontwikkelingsgang*², IV, 319 e.v. Schotel: *Volksboeken*, II, 167 e.v. respectievelijk 211 e.v.

bouwd verhaal, meestal uitlopend op een pointe. De pointe kan een grappige woordspeling (*facete dictum*) of een grappige handeling (*facete factum*) zijn. De handeling is zeer eenvoudig en de aanduiding van tijd en plaats alsmede de karaktertekening van de handelende personen zijn schetsmatig. Het verhaal heeft veelal een erotische of scatologische inslag. Soms is een moraal toegevoegd.

Het verschil tussen de facetiae en de klucht is het kleinst; de pointe van de facetiae is altijd een grappige woordspeling. Bij een anecdote gaat het er vooral om een historische persoon in een historische situatie te schetsen. Het apophthegma ligt als het ware in het verlengde van de anecdote. De pointe van een apophthegma wordt gevormd door een grappige, kernachtige uitspraak, doorgaans van een bekende historische persoon, veelal in een bekende situatie, die een algemene wijsheid bevat.

Samenstelling en formele begrenzing

Wie een bibliografie van een genre wil samenstellen, moet in principe alle overgeleverde boeken in handen nemen om ze te toetsen aan vastgestelde criteria. Om het werk praktisch uitvoerbaar te maken is het vanzelfsprekend noodzakelijk enkele beperkingen aan te brengen. Bij het vaststellen van een verantwoorde werkwijze bleek dat onderzoekers nog maar weinig aandacht hebben geschonken aan de theorie van de genre-bibliografie. Ik hoop dan ook dat deze verantwoording bijdraagt tot de discussie over mogelijke werkwijzen.

Uit de vakliteratuur valt op te maken dat de bloei van de kluchtboeken in de Nederlanden gesitueerd moet worden in de zeventiende eeuw en dat de zestiende en de achttiende eeuw respectievelijk als de perioden van opkomst en verval moeten worden gezien. Het ligt dan natuurlijk niet voor de hand om te beginnen met het doorlezen van alfabetische catalogi van grote bibliotheken. Daarin zijn immers voor het overgrote deel publicaties uit de negentiende en twintigste eeuw geregistreerd. Catalogi waarin uitsluitend oude boeken zijn opgenomen, zijn veel geschikter. Ik doel daarbij op catalogi waarin de titelbeschrijvingen chronologisch zijn gerangschikt op plaats van uitgave - zoals bijvoorbeeld in de U.B. Leiden en de U.B. Amsterdam - of binnen de plaats van uitgave op naam van de drukker of boekverkoper - zoals bijvoorbeeld in de K.B. 's-Gravenhage en de U.B. Amsterdam.⁵ Ook het zorgvuldig zoeken in deze catalogi is echter bijzonder tijdrovend en ik heb daarom besloten de bibliografie te beperken tot het tijdvak 1600-1700.⁶ Her-

5 Deze catalogi worden doorgaans met de term drukkersregisters aangeduid.

6 De kluchtboeken van Tijl Uilenspiegel zijn niet opgenomen aangezien een aparte bibliografie hiervan in voorbereiding is. Deze Eulenspiegel-bibliographie wordt uitgegeven door de Herzog August Bibliothek te Wolfenbüttel en de Eulenspiegelvereniging.

drukken van de zeventiende-eeuwse titels die in de achttiende en negentiende eeuw zijn verschenen, heb ik echter wel beschreven. Bij het zoeken naar herdrukken van opgenomen zeventiende-eeuwse titels heb ik gebruik gemaakt van alfabetische hoofdwoordencatalogi.

De beschrijving van mijn werkwijze is niet alleen bedoeld als bijdrage tot de theorie van het samenstellen van genre-bibliografieën: wie een ander tijdvak wil bewerken of deze bibliografie gericht wil aanvullen, dient precies te weten welk onderzoek al is gedaan. Zo zal het mogelijk zijn later ook de kluchtboeken uit de zestiende en de achttiende eeuw bibliografisch in kaart te brengen. Wat de zestiende eeuw betreft ligt het echter voor de hand te wachten op de voorlopige voltooiing van de twee grote bibliografische projecten in Zuid en Noord: de *Belgica Typographica* en de Noordnederlandse bibliografie 1540-1600, die wordt samengesteld door P. Valkema Blouw. Het onderzoek naar het achttiende-eeuwse boek wordt op dit moment nog bemoeilijkt door de onvolledigheid of afwezigheid van drukkersregisters. Met de voortgang van het STCN-project zal de komende jaren in deze situatie wel verbetering komen.

Helaas beschikken alleen enkele grote Nederlandse bibliotheken over enigszins volledige drukkersregisters. Het zal nog vele jaren duren voordat op deze wijze de belangrijke collecties oude Nederlandse boeken in de K.B. Albert I te Brussel, de U.B. Gent of de British Library kunnen worden doorzocht. Het systematisch onderzoek van drukkersregisters heb ik uitgevoerd in drie bibliotheken: de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage en de universiteitsbibliotheken in Leiden en Amsterdam. Deze drie bibliotheken bevatten namelijk collecties waarin relatief veel van de door mij gezochte boeken mogen worden verwacht. In de Koninklijke Bibliotheek is de belangrijke collectie Waller aanwezig, de Bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde met o.a. de collectie Boekenoogen is in de U.B. Leiden gehuisvest, terwijl in de U.B. Amsterdam een groot aantal Amsterdamse drukken uit de zeventiende eeuw aanwezig is. Aangezien Amsterdam in de zeventiende eeuw het productiecentrum bij uitstek was voor het Nederlandstalige boek, kon ik daar zeker kluchtboeken verwachten.

Drukkersregisters geven slechts het bezit van de betreffende bibliotheken weer. Om het verzamelde materiaal aan te vullen heb ik gebruik gemaakt van studies, bibliografieën, antiquariaats- en veilingcatalogi.⁷

7 De volgende werken werden hiervoor gebruikt: Barnouw (1901); Bolte (1894); Bolte (1920); Buisman: *Populaire prozaschrijvers*; *Catalogus van boeken*; Cat. Boekenoogen; Cat. Buisman; Cat. Van Hulthem; Cat. Meulman; Cat. M.N.L.; Cat. Muller; Cat. Scheepers; Cat. Scheurleer; Cat. Serrure; Cat. Versnel; Cat. De Vries; Cat. Waller; Van Heurck: *Volksboeken*; *Le livre populaire*; Schotel: *Volksboeken*; J. te Winkel: *Ontwikkelingsgang*²

Er is helaas nog steeds geen bibliografie van bewaard gebleven zeventiende-eeuwse Nederlandse kranten en van fonds- en magazijncatalogi uit die tijd. Ik heb dan ook geen systematisch onderzoek gedaan naar advertenties voor kluchtboeken of naar vermeldingen in eigentijdse boekhandelscatalogi. Enkele toevalsvondsten zijn echter wel verwerkt.

Op grond van een - veelal verkorte - titel moest ik vaak beslissen of het boek in mijn bibliografie moest worden opgenomen. Natuurlijk kon ik in een aantal gevallen direct vaststellen dat het om een klucht (toneelstuk), een liedboek, een fictieve levensbeschrijving of een ander soort werk ging. Bij de minste twijfel over het genre, met name bij kluchten of als in de titel het woord 'kluchtig' of 'vermaeckelyck' voorkwam, heb ik het boek opgevraagd en de inhoud beoordeeld.

Het systematisch doorlezen van genoemde drukkersregisters, studies en bibliografische hulpmiddelen leverde een voorlopige lijst van titelbeschrijvingen op. Op basis hiervan heb ik een lijst van mogelijke hoofdwoorden samengesteld voor het zoeken in de alfabetische hoofdwoordencatalogi van andere bibliotheken. Ook spoorde ik op die wijze de achttiende- en negentiende-eeuwse herdrukken van de al geregistreerde zeventiende-eeuwse titels op. De door mij gebruikte lijst is hieronder opgenomen. De genoemde hoofdwoorden heb ik opgezocht in de Centrale Catalogus in de K.B. te 's-Gravenhage en de alfabetische catalogi van de Stadsbibliotheek Haarlem, de U.B. Utrecht, de Gemeentebibliotheek Rotterdam, de K.B. Albert I te Brussel, de U.B. Gent, de Stadsbibliotheek Antwerpen, de bibliotheek van het Museum Plantin-Moretus te Antwerpen alsmede in de gedrukte catalogi van de Bibliothèque Nationale te Parijs, de British Library te Londen en de *National Union Catalog*. In de vakliteratuur werden enkele buitenlandse bibliotheken als bezitter van een bepaald exemplaar genoemd. Ik heb daarom brieven met een verzoek om foto's of een microfilm naar bibliotheken in Berlijn, Dresden, Hamburg en Weimar geschreven.

Lijst van mogelijke hoofdwoorden:

- Bancket-kramer
- Bijn(c)kershoek, C. van
- Bolwormspiegel
- Brussels

Byn(c)kershoek, C. van
Clément Marot
Cluchtboeck
Coffy-huys
Droeve
Duisberg, J. van
Duisburg, J. van
Eerlycke
Exempelen
Gaven
Geck
Geest
Gek
Gheck
Ghenuchelijcke
Griecck, J. de
Groot
Haarlemse
Haerlemsche
Jan Tamboer
Klaas Nar
Kluchtigen
Klucht-tooneel
Kluchtvertelder
Klugt-boeck
Klugtige
Leeven
Leuen
Leven
Marot, Clément
Meerhuysen, J.Pz.
Nar, Klaas
Nieuwe
Schimpigen
Seer
Sint Maarten
Sint Marten
Sint Nicolaas
Sint Niklaesgift
Soet, J.
St. Maarten
St. Marten
St. Nicolaas
St. Niklaesgift
Suynigh
Tamboer, Jan
Thee-geselschap
Toneel
Tooneel
Tyd-verdryver
Uren

Vaakverdryver
Vaeck-verdryver
Vermaeckelycken
Vol-vrolike
Vries, Simon de
Wereld
Wereldt
Wysen
Zoet, J.

Ordering en beschrijving

Van de in deze bibliografie opgenomen kluchtboeken zijn alle edities geregistreerd. Edities waarvan exemplaren getraceerd konden worden, zijn op basis van autopsie beschreven; edities die alleen bibliografisch bekend zijn, of waarvan exemplaren zich in niet-bezochte collecties bevinden, zijn summier - met opgave van bron - beschreven.

De ordening van de titels in de bibliografie is alfabetisch op hoofdwoord. Aan iedere titel gaat algemene informatie over samenstellers en vertalers van de tekst en over ontwerpers en graveurs van gegraveerde

titelpagina's alsmede over aantal en herkomst van de kluchten vooraf, voorzover hierover gegevens konden worden achterhaald. Aan de herkomst van de kluchten wordt alleen aandacht besteed wanneer deze door ontlening van een groot aantal aan één bron, danwel door opgave van bronnen in het voorwerk met vrij grote zekerheid valt aan te wijzen.

Iedere editie of uitgave - en bij meerdelige werken ieder deel - heeft een eigen nummer. Om de bibliografie zo toegankelijk mogelijk te maken is iedere bibliografische eenheid apart opgenomen en waar noodzakelijk is een verwijzing aangebracht.

De beschrijvingen zijn gemaakt aan de hand van een model dat is gebaseerd op het model dat door P.J. Verkruisje voor zijn Smallegange-bibliografie is ontwikkeld en waarin, voorzover van toepassing, de volgende onderdelen zijn opgenomen:

- Verkorte standaardtitel
- Beschrijving van de titelpagina's
- Colofon
- Bibliografisch formaat en opbouwformule
- Paginerings
- Signatuurposities
- Inhoudsopgave
- Exemplaren
- Commentaar
- Bibliografische verwijzingen

De verkorte standaardtitel bestaat uit een verkorte titel in gestandaardiseerde vorm, eventuele aanduidingen van samensteller, vertaling en druk, alsmede het bibliografisch adres in gestandaardiseerde vorm. De namen van drukkers en boekverkopers zijn gestandaardiseerd naar Gruys en De Wolf.⁸

De titelpagina's zijn conform de volgende regels beschreven. Het regeleinde, het onderscheid tussen kapitaal en onderkast alsmede het voorkomen van typografische versieringen zoals lijsten, lijnen, vignetten, drukkersmerken, houtsneden en tweekleurendruk zijn aangegeven. Typografische bijzonderheden als het onderscheid tussen groot en klein kapitaal, verschil in corpshoogte, gebruik van romeins en gotisch schrift

8 Gruys, De Wolf: *Thesaurus*, passim. Van de uitgaven zonder jaar zijn de jaren van werkzaamheid van de betreffende drukker en/of boekverkoper in de commentaar aangegeven. Deze gegevens zijn voor de zeventiende eeuw aan Gruys en De Wolf en voor de achttiende en negentiende eeuw aan de Cat. Waller c.q. aan Ledeboer: *Alfabetische lijst* ontleend. Voor de Zuidelijke Nederlanden werd waar nodig van de studies van Diegerick, Olthoff en Vanderhaeghen gebruik gemaakt.

en verschillende lettertypen alsmede cursiveringen en spatiëringen zijn buiten beschouwing gelaten. Ook het colofon en de inhoudsopgave zijn volgens deze regels getranscribeerd.

Het bibliografisch formaat en de opbouwformule alsmede de paginering zijn conform de door Bowers gegeven richtlijnen beschreven.⁹

De posities van de katersignaturen zijn ten opzichte van de laatste c.q. voorlaatste tekstregel van de pagina bepaald. Het opnemen van signatuurposities is geschied ter onderscheiding van edities en uitgaven. Ik heb mij beperkt tot de eerste en laatste positie binnen het voorwerk, voorzover dit apart gesigneerd is, en de eerste en laatste positie binnen het hoofdwerk. Zo zijn per beschrijving twee tot vier signatuurposities opgenomen. Het opnemen van meer posities is in het kader van deze bibliografie, gezien het niet of nauwelijks voorkomen van problemen bij het onderscheiden van edities en uitgaven, niet van belang.

In de inhoudsopgave wordt de inhoud van het werk beknopt weergegeven. Het voorwerk wordt compleet beschreven, terwijl van het hoofdwerk alleen de markante delen uit de tekst, met name die delen die de kluchten onderbreken, apart vermeld worden. Het apart vermelden van alle kluchten ligt buiten de doelstelling van de bibliografie en is overigens ook niet zonder meer mogelijk, omdat niet alle kluchten een titel hebben. Alles wat in dit onderdeel van de beschrijving niet uit het beschreven werk geciteerd is, staat tussen [ ].

Van alle getraceerde en gecollationeerde exemplaren worden de huidige bewaarplaats en signatuur, alsmede de uit de exemplaren blijvende olim-signaturen, herkomstgegevens en specifieke eigenaardigheden vermeld. In geval van een convoluut zijn de verkorte standaardtitels van de andere onderdelen opgenomen. De niet-gecollationeerde exemplaren zijn apart vermeld. Het betreft hier voornamelijk exemplaren in niet-bezochte buitenlandse collecties die in gedrukte catalogi van die collecties zijn gevonden.

In de commentaar zijn bijzonderheden vermeld die op de editie als geheel betrekking hebben, zoals de jaren van werkzaamheid van een drukker of boekverkoper van een niet-gedateerde editie, een verwijzing naar een andere uitgave of een bronvermelding bij een editie die slechts bibliografisch bekend is.

Als bibliografische verwijzingen zijn vermeldingen in artikelen, bibliografieën en catalogi opgenomen, ongeacht de juistheid van de beschrijving aldaar.

9 Bowers: *Principles*, passim.

Bibliografie

Cluchtboeck

Het *Cluchtboeck* stamt uit een reeks edities van een kluchtboek die alle het woord kluchtboek in de titel hebben staan. De reeks begint met *Een nyeuwe clucht boeck* uit 1554 en eindigt met het *Groot klugt-boeck* uit 1680. Het bevat ca. 190 kluchten die nog erg dicht bij hun voorgangers, de exempelen, staan, hetgeen te zien is aan het feit dat een aantal ervan met een moraliserende sententie wordt afgesloten.

De verschillen tussen de edities zijn gering; sommige kluchten werden in een nieuwe editie vervangen door andere. Een belangrijke bron van deze kluchtboeken is J. Pauli's *Schimpff und Ernst*.

1. *Cluchtboeck*. In het Nederlands vertaald. Amsterdam: gedrukt bij Wed. G.H. van Breughel, 1637. 8°.

Titelpagina (fol. A1r):

[Malthezer kruis] Cluchtboeck | Inhoudende vele recative [!] exem- | pelen ende deuchdelijcke verma- | ningen, uyt vele vermaerde Histo- | rien, ende gheleerde Philoso- | phen Boecken vergadert. | Van nieus in Nederlantsche spra- | ke overgeset, oversien, ende op een | nieu gevisiteert. | [houtsnede] | t'AMSTELREDAM, | [lijn] | Gedruckt by de Weduwe van Breu- | gel, Woonende in Dirck van Assen-straet, in de | Wereldt vol druckx, Anno 1637. ||

8°: A-N⁸.

[\$5 (-A1, -N5)]

104 folia, gepagineerd = 1-2, 3-201, [7].

Pagina's 17-19 gepagineerd als 15-17, 66 als 69 en 200-201 als 100-101.

Signatuurposities:

A2 op dat yeghelijck

N4 uytwēdige tekenē

A1r :	[Titelpagina met houtsnede behorend bij de klucht 'Vanden Schermer ende sijnen Discipel dien hy thoof af hiel' op de folia D1r-D1v.]
A1v :	[Blanco.]
A2r - N5r :	[Kluchten.]
N5v - N8v :	De Tafel des Boeckx.

Exemplaren:

-s-Gravenhage: K.B. 2116 D 23.

Herkomst: Het exemplaar heeft blijkens aantekeningen na 1845 toebehoord aan een zekere Diepenbrock.

Opmerking: De pagina's 179-180 en 197-198 zijn dusdanig besnoeid dat de paginanummers onleesbaar zijn.

Bibliografische verwijzingen:

Een nyeuwe clucht boeck. Ed. H. Pleij [...], 13 en 28.

De droeve ende blyde wereldt

Blijkens de titelpagina is Joan de Grieck de samensteller van *De droeve ende blyde wereldt*, hetgeen ook door Van Loven wordt bevestigd.

Joan de Grieck (Brussel 1-XII-1628 - 22-X-1699) was drukker, boekverkoper, dichter en toneelschrijver. Het boekje bevat ca. 100 kluchten waarvan de bron onbekend is.

Literatuur: *Biographie nationale*, V, kol. 135; Van Loven (1928); *Winkler Prins* X, 221.

2. *De droeve ende blyde wereldt*. Samengesteld door J. de Grieck. Brussel: J. de Grieck boekverkoper, 1671. 12°.

Titelpagina (fol. a2r):

DE DROEVE, | ENDE | BLYDE WERELDT. | Behelsende vele Treurighe Ghe- |
schiedenissen, Belacchelycke | Kluchten, Heerlycke Lee- | ringen, ende andere on- |
gemeene Aerdighedē. | Uyt verschyde Schryvers by een ghebracht | door. | I.D.G. |
| [vignet] | TOT BRUSSEL, | By JOAN DE GRIECK, Boeck- | verkooper, by het
Beggyn- | hof, 1671. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. a1r):

DE DROEVE, | ende | BLYDE WERELDT. ||

12°: a⁴, A-L¹², M⁸.

[\$3 (-a1, -a2); A-L¹², M⁸ \$5 (-C3)]

144 folia, gepagineerd = [8], 1-280.

Signatuurposities:

a3 dat elck

A1 nedergaen

M5 dit ghebouw

a1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een man die wijst op een gedeeltelijk zichtbare globe waarop onder meer een man met een zotskap, een vrouw met een rommelpot en twee duellerende mannen zichtbaar zijn.]

a1v : [Blanco.]

a2r : [Titelpagina.]

a2v : [Blanco.]

a3r - a4v : DEN DRUCKER | TOT DEN LESER. [Voorrede op fol. a4v ondertekend: 'V.E. Dinstw. I.D.G.']

A1r - G3v : DE DROEVE | Ende | BLYDE WERELT. | EERSTE DEEL.

G4r - M8v : DE DROEVE, | Ende | BLYDE WERELT: | TWEEDE DEEL.
[Kluchten, onderbroken door enkele andere, hieronder genoemde, onderdelen.]

M1r - M3v : Eenighe Raedtselen, [...]

M3v - M6v : TOE-GIFT. | OP DE | RAEDSELEN.

M7r - M8v : [Enkele grafschriften.]

M8v : [Approbatio ondertekend door P. de Roeck.]

Exemplaren:

- Gent: U.B. BL 7263.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van Snellaert.

- 's-Gravenhage: K.B. 28 C 15.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller.

Opmerking: Folium E1 ontbreekt.

Bibliografische verwijzingen:
Cat. Waller 636.

**3. *De droeve ende blyde wereltdt.* Samengesteld door J. de Grieck.
Antwerpen: Th. Spits boekverkoper, 1671. 12°.**

Titelpagina (fol a2r):

DE DROEVE, | ENDE | BLYDE WERELDT. | Behelsende vele Treurighe Ghe- |
schiedenissen, Belacchelycke | Kluchten, Heerlycke Lee- | ringen, ende andere on- |
gemeene Aerdighedē. | Uyt verschyde Schryvers by een ghebracht | door. | I.D.G.
| [vignet] |
t'ANTWERPEN, | By THEODOR SPITS, Boeck- |verkooper, in de Bogarde | straet,
1671. ||

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 1074 F 36.

Olim: in inkt: 3559.

- Brussel: K.B. Albert I, II 92249 A.

Opmerking: De pagina's 243-244, 261-270, 272-273, 276 en 278-280 zijn dusdanig
beschadigd dat de paginanummers onleesbaar zijn.

- Gent: U.B. A 25665.

Opmerking: De folia H1-H12 ontbreken.

Commentaar:

Dit is een andere uitgave van (2). Alleen het impressum is gewijzigd.

Bibliografische verwijzingen:
Cat. Muller 406.

Eerlycke uren

Het kluchtboek *Eerlycke uren* heeft grotendeels dezelfde inhoud als het eerste deel van de *Haerlemsche eerlycke uren* (26, 27). Het boek bevat ca. 300 kluchten waarvan de bron onbekend is. Heel opmerkelijk is de dagtekening van de voorrede, waarin de plaatsnaam Haarlem voorkomt. Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

Afb. 1. *De droeve ende blyde werelddt.* Samengesteld door J. de Grieck. Antwerpen: Th. Spits boekverkoper, 1671. 12°. Ex Amsterdam: U.B. 1074 F 36. (3).

4. Eerlycke uren. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Amsterdam: C. de Bruyn, 1660. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

EERLYCKE | UREN, | BESTAANDE | In korte Sin-spreucken, kloecke |
Antwoorden, en vreemde bejege- | ningen, doormengt met sommi- | ge Voorvallen;
tot verkor- | ting van dese lange | Avonden. | In 't Neêrlants, uyt verscheyde Talen,
| vertaalt en by een vergadert. | EERSTE DEEL. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] |
By CORNELIS DE BRUIN, ach- | ter de Nieuwe Kerck, in de Grave-straat. | CIOIOC
LX. ||

12°: A-H¹².

[\$7 (-A1, -E7)]

96 folia, gepagineerd = 1-6, 7-192.

Pagina 114 gepagineerd als 115.

Signatuurposities:

A4 antwoorden

H7 bidden: Maar

A1r : [Titelpagina.]

A1v : [Blanco.]

A2r - A3v : TOT DEN | LESER. [Voorrede op fol. A3v gedagtekend: 'In
Haerlem den 20 November, | Anno 1660.']

A4r - H12v : EERLYCKE | UREN, | Tot vermaeck | Van de scherpinnige,
en goet- | aardige Lesers. | 't EERSTE DEEL. | [lijn]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. OK 72-19.

- Utrecht: U.B. B^k Moltzer 6 E 4.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van H.E. Moltzer.

Opmerking: Het exemplaar is dusdanig besnoeid dat hier en daar tekstverlies optreedt en de katersignaturen A3, B3, C3, C4, C6, G3 en H3 ook dientengevolge ontbreken.

Commentaar:

Zie de commentaar bij (5).

5. *Eerlycke uren*. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Amsterdam: voor J. Vinckel boekverkoper, 1661. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

EERLYCKE | UREN, | BESTAANDE | In korte Sin-spreucken, kloecke |
Antwoorden, en vreemde bejege- | ningen, doormengt met sommi- | ge Voorvallen;
tot verkor- | ting van dese lange | Avonden. | In 't Neêrlants, uyt verscheyde Talen,
| vertaalt en by een vergadert. | EERSTE DEEL. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] |
Voor Jacob Vinckel, Boeck-verkooper, | in d'oude Lelystraat, 1661. ||

Commentaar:

Dit is een andere uitgave van (4). Over het originele impressum is in de twee bekende exemplaren een strookje met een nieuw impressum geplakt. Dit is echter dusdanig gebeurd, dat beide impressa leesbaar zijn. Zodoende werd het bestaan van de editie uit 1660 en de uitgave uit 1661 aan de hand van dezelfde exemplaren ontdekt.

De gaven van de milde St. Marten

De gaven van de milde St. Marten zijn blijkens de voorrede uitgelokt door de *St. Niklaesgift* (57-61). Het aantal opgenomen kluchten loopt in de verschillende edities uiteen van ca. 60 tot ca. 200; het tweede deel bevat ca. 230 kluchten. Hiernaast zijn verschillende andersoortige teksten variërend van gelegenheidsdichtwerk tot spotprognosticatie opgenomen. Alleen van het tweede deel is de bron van de kluchten bekend; dit gaat terug op A. le Metel's *Contes aux heures perdues*. De in de tweede druk van het eerste deel opgenomen kluchten van de heer Gaulard zijn ontleend aan E. Tabourot's *Contes du sieur Gaulard* [...]. Het is niet onwaarschijnlijk dat andere kluchten ook aan Franse bronnen zijn ontleend.

Onder de andersoortige teksten valt een tekst van Heinsius meteen op. Daniël Heinsius (Gent 9-I-1580 - Leiden 25-II-1655) ging aanvankelijk in Franeker, later in Leiden Rechtsgeleerdheid studeren, maar hield zich voornamelijk met de studie van het Grieks bezig. Te Leiden werd hij achtereenvolgens benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de Latijnse

dichtkunst, bibliothecaris, secretaris van de Academische Senaat, hoogleraar Grieks en hoogleraar Geschiedenis. Buiten de Leidse Universiteit werd hij nog tot Secretaris der Nationale Synode van 1618-1619 te Dordrecht benoemd. Daarnaast was hij filoloog en dichter.

Over zijn *Lof der luysen* - oorspronkelijke titel *Laus pediculi* - zijn weinig gegevens te vinden. De oudste editie dateert uit 1629. In 1644 verschenen een vertaling in het Nederlands en een navolging in verzen door P. Godewyck.

Een andere tekst in verzen is het gedicht *Leeden-stryt*. Hoogstwaarschijnlijk is Adriaan Stikke, Heer van Breskens, de auteur van dit gedicht en schreef hij het in 1626. In de editie uit 1630 volgt zonder afzonderlijke titel ook het hier eveneens opgenomen gedicht *Kluchtigh discours op een veest*. *Leeden-stryt* is ook opgenomen in de editie 1689 van Erasmus' *Lof der zotheid* die door Stikke werd vertaald, hetgeen wel als ondersteuning voor zijn auteurschap wordt gezien. [*Bibliotheca Belgica*, II, 919-920, nummer E 965].

Een andere mogelijke auteur van de *Leeden-stryt* is de Friese geneesheer Petrus Baardt. Aan hem wordt door het *Biographisch woordenboek* het boek 'Ledenstemme van alle de leden van een natuurlyk mensch. Amsterdam 1672. 12°.' toegeschreven.

Biografische gegevens over beide mogelijke auteurs zijn nauwelijks voorhanden.

Literatuur: Over bronnen: Draak (1943); Over Heinsius: *Biographisch woordenboek*, VIII, 419-439; *NNBW*, II, 554-557; *Winkler Prins*, XI, 54. Over Stikke: *Biographisch woordenboek*, XVII-2, 1008. Over Baardt: *Biographisch woordenboek*, I, 7-8.

6. *De gaven van de milde St. Marten*. Amsterdam: C. Last, 1654. 12°.

Gegraveerde titelpagina (fol *1r):

DE GAVEN VAN DE | MILDE S^t. MARTEN | bestaende in kluchten koddereijen | en andre Vermakelijkheden | AMSTERDAM | By Kornelis Last. A^o. 1654. ||

12°: *⁴, A-I¹², K⁸.

[\$3 (-*1); A-F¹² \$7; G-I¹² \$6; K⁸ \$5]

120 folia, gepagineerd = [8], 1-225, [7].

Afb. 2. *De gaven van de milde St. Marten*. Amsterdam: C. Last, 1654. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. 1073 A 24². (6).

Signatuurposities:

*2 met zoo*3 Poorten, en buytenA1 denK5 u half.

- *1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Sint Maarten die met zijn zwaard een stuk van zijn mantel afsnijdt voor de bij hem geknielde bedelaar die uit een marskramersmand boekjes uitdeelt.]
- *1v : [Blanco.]
- *2r - *4r : Aen | S^t. NICLAES, | Patroon van Amsterdam, | EERVVAERDE Mede-BROEDER. [Toe-eygeningh (Opdracht) op fol. *4r ondertekend: 'Uw toegedane Mede-broeder | S^t. Marten, | Patroon van Vtrecht.' Uit deze opdracht blijkt dat dit werk is uitgelokt door de *St. Niklaesgift*.]
- *4v : Aen den LESER. [Voorrede in de vorm van een gedicht. De beginregel luidt : 'Ghy Lezer zegt, waer toe dees grillen,']
- A1r - K6v : Den Milden | S^t. MARTEN. [Kluchten, onderbroken door verschillende andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
- D10v- E2v : GEVALUEERDE | PROGNOSTICATIE | Over dit tegenwoordige laar. | Gepractiseert op de twee Globen | Van Mons. Sibillis Al-geraden. [Spot-prognosticatie.]
- E2v - E3v : Een Prophecie van Doctor Hanarius | Gallianus.
- E9v - E11r : BOERE BRUYLOFT. [Gedicht.]
- F3r : PASQUIL. [Klucht over de Kardinaal de Richelieu.]
- F3v - F6r : EPITAPHIUM. [Grafchrift van de Kardinaal de Richelieu. De verso-zijden geven de Latijnse, de recto-zijden de Nederlandse tekst weer.]
- F9r - G3r : 't Lof der | LUYSEN. | Beschreven in de Latijnsche sprake | Door den Hoogh-geleerden D. | DANIEL HEYNSIUS, Profes- | sor in de vermaerde Acade- | mie tot Leyden. | En nu in 't Nederduytsch vertaalt. | Aen de Bedelaers.
- G4r - H11r : LEEDEN-STRYT. [Gedicht.]
- H11v- I1v : [lijn] | Kluchtig Discours op een | Veeft. [Gedicht.]

K5v - K6v : DOOTS-TRIUMPH. [Gedicht.]
 K7r - K8v : BLAD-WYZER | over den Milden | S^t. MARTEN.

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 588 K 7².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *St. Niklaesgift*. Amsterdam: voor C. Last boekverkoper, 1653. 12°. (60).

Olim: in potlood: XIX D 275.

Herkomst: Blijkens een aantekening in inkt heeft het exemplaar rond 1654 toebehoord aan Isaac Sattevier.

- Leiden: U.B., M.N.L. 1073 A 24².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *Het leven en bedrijf van Klaas Nar*. Uit het Duits in het Nederlands vertaald.

Amsterdam: C. Last boekverkoper; [colofon: gedrukt bij T. Houthaeck], 1652. 12°. (50)

3: *St. Niklaesgift*. Amsterdam: voor J. Jacott boekverkoper, 1647. 12°. (58)

Commentaar:

De frontispiece wordt in de Cat. Muller aan het atelier van De Pas toegeschreven.

Bibliografische verwijzingen:

Barnouw (1901), 293; Bolte (1894), 92; *Catalogus van boeken*, V, kol. 184;

Cat. Muller 356.

7. De gaven van de milde St. Marten. Deel 2. Rotterdam: A. van Waesberge boekverkoper, 1656. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

Het tweede | DEEL | Van den milden | S^t. MARTEN. | Bestaende in | Verscheyde
 eenvoudigheden van sommige | personen, listige treken, boose bedriegeryen, fiel-
 | teryen, ende dieveryen van de Gau-die- | ven ende Borse-snyders, ende an- | dere
 fraeye vermakelijck- | heden meer. | [drukkersmerk] | TOT ROTTERDAM, | [lijn] |
 By Abraham van Waesberge, Boeck-ver- | kooper. Anno 1656. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

Afb. 3. *De gaven van de milde St. Marten*. Deel 2. Rotterdam: A. van Waesberge boekverkoper, 1656. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 28 E 26². (7).

De Verloore Vren Van | Monsr. D. Oūūille Anders. het 2e deel vañ | MILDE. S^t.
MARTE | TOT ROTTERDAM | Bij Abraham van Waesberge A^o 1657 ||

12°: A-Z¹², 2A-D¹².

[\$7 (-A1, -A2, -A3, -C5, -F4, -V5, -X7, -Y4)]

2B7 gesigneerd als 2B6.

324 folia, gepagineerd = 1-4, 5-673, [1].

Pagina 217 e.v. gepagineerd als 247 e.v. Binnen deze foutieve paginering 262 als 204, 294 als 292, 394 als 934, 457 als 447 en 508 als 408. Pagina 591 e.v. gepagineerd als 589 e.v. Binnen deze foutieve paginering 614-615 als 612-613, 618-619 als 616-617, 622 als 260, 623 als 621 en 626-627 als 624-625. Pagina 629 e.v. gepagineerd als 627 e.v.

Signatuurposities:

A6 hooren verhalen

2D7 antwoorde

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Sint Maarten die met zijn zwaard een stuk van zijn mantel afsnijdt voor de bij hem geknielde bedelaar die uit een marskramersmand boekjes uitdeelt.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r : [Titelpagina met drukkersmerk van Abraham van Waesberge.]
- A2v : [Blanco.]
- A3r-A5r : Aen de | VERMAKERS | DER | KLUCHTEN. [Voorrede op fol. A5r ondertekend: 'U:E :Medebroeder | S^t. MARTEN. | Patroon van Vtrecht.']
- A5v : Aen den | LESER. [Voorrede in de vorm van een gedicht. De beginregel luidt: 'Ghy Leser seght, waer toe dees grillen,']
- A6r - 2D12r : Het tweede Deel van den | MILDEN | S^T. MARTEN. | [...]
- 2D12v : [Blanco.]

Exemplaren:

- Gent: U.B. A 48728².

Convolut, waarin verder aanwezig:

1: *De gaven van de milde St. Marten*. Deel 1. 2e vermeerderde druk. Rotterdam: A. van Waesberge, 1657. 12°. (8).

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van A. vanden Bogaerde en in inkt de aantekening 'Don de Mr Alph. Roersch, 25 mars 1908.'

Opmerking: Op pagina 135 is de 5 van het paginanummer ondersteboven afgedrukt.

- 's-Gravenhage: K.B. 28 E 26².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *De gaven van de milde St. Marten*. Deel 1. 2e vermeerderde druk. Rotterdam: A. van Waesberge, 1657. 12°. (8).

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller en een uitgeknipt strookje waarop gedrukt staat: 'Dr. J. te Winkel.'

Opmerking: Op pagina 135 is de 5 van het paginanummer ondersteboven afgedrukt.

- Rotterdam: G.B. 25 F 1².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *De gaven van de milde St. Marten*. Deel 1. 2e vermeerderde druk. Rotterdam: A. van Waesberge, 1657. 12°. (8).

Olim: in potlood: WF 2825.

Herkomst: Blijkens een aantekening in inkt heeft het exemplaar toebehoord aan A.M. Ledeboer.

Commentaar:

Het gebruikte drukkersmerk is te vinden in het *Rotterdamsch boekdrukkersprentenboek* onder nummer 18.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Scheepers, II, 750; Cat. Waller 578.

8. *De gaven van de milde St. Marten*. Deel 1. 2e vermeerderde druk. Rotterdam: A. van Waesberge, 1657. 12°.

Gegraveerde titelpagina (fol. *1r):

De Gauen Van de | MILDE St MARTEN | Eerste deel tweede druck grootelijx ver-
| meerdert met veel kluchte koddeijen en | Vermakelijckheden. | TOT ROTTERDAM
| Bij Abraham van Waesberge A^o 1657 ||

12°: *4, A-M¹², N⁸.

[\$3 (-*1); A-M¹² \$7; N⁸ \$5]

156 folia, gepagineerd = [8], 1-304.

Pagina 93 gepagineerd als 89 en 194-195 als 196-197.

Signatuurposities:

*2 met soo

*3 Poorten, en buyten

A1 Pastoor

N5 voor de

- *1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Sint Maarten die met zijn zwaard een stuk van zijn mantel afsnijdt voor de bij hem geknieelde bedelaar die uit een marskramersmand boekjes uitdeelt.]
- *1v : [Blanco.]
- *2r - *4r : Aen | S^t. NICLAES, | Patroon van Amsterdam. | Eerwaerde Mede-broeder, [Toe-eygeningh (Opdracht) op fol. *4r ondertekend: 'Uw' toegedane Mede-broeder. | S^t. MARTEN, Patroon van Utrecht.' Uit deze opdracht blijkt dat dit werk is uitgelokt door de *St. Niklaesgift*.]
- *4v : Aen den Leser. [Voorrede in de vorm van een gedicht. De beginregel luidt: 'Ghy Leser seght, waer toe dees grillen?']
- A1r - N8v : Het eerste Deel | Van den milden | S^t. MARTEN. [Kluchten, onderbroken door verschillende andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
- C11r - C11v : Yet kluchtigs op het paren van sijn | Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt | den Hertogh van Brandenburg, met de | Doorluchtighe Princes Louijse van | Orangien van Nassau. In den Hage | den 7. December 1646. [Gelegenheidsgedicht op fol. C11v ondertekend 'V.R. B.']
- D2r - D6r : GEVALUEERDE | PROGNOSTICATIE | Over dit tegenwoordige laer. | Gepractiseert op de twee Globen | Van Monseur [!] Sibillis Al-geraden. [Spotprognosticatie.]
- D6r - D7r : Een Prophecie van Doctor Hanarius | Gallianus.

E1r - E2v :	BOERE BRUYLOFT. [Gedicht.]
E6v :	PASQUIL. [Klucht over de Kardinaal de Richelieu.]
E7r - E9v :	EPITAPHIUM. [Grafscript van de Kardinaal de Richelieu. De recto-zijden geven de Latijnse, de verso-zijden de Nederlandse tekst weer.]
E12v - F6v :	't Lof der LUYSEN. Beschreven in de Latijnsche sprake Door den Hoogh-geleerden D. DANIEL HEYNSIUS, Professor in de vermaerde Aca- demie tot Leyden. En nu in 't Nederduytsch vertaelt. Aen de Bedelaers.
F7v - H10r :	LEDEN-STRYT. [Gedicht.]
H10r - H12v :	Kluchtigh Discours op een Veest. [Gedicht.]
K4v - K5v :	DOOTS-TRIUMPH. [Gedicht.]
K6r - M8v :	Hier volghen eenighe vermaeckelijcke kluchten van de Heer GAULARD.
M9r - N8v :	Hier volgen noch eenige andere verma- kelijcke kluchten.

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 1130 J 1.

Opmerking: Het exemplaar heeft de frontispiece van het tweede deel. (7).

- Gent: U.B. A 48728¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *De gaven van de milde St. Marten*. Deel 2. Rotterdam: A. van Waesberge

boekverkoper, 1656. 12°. (7).

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van A. vanden Bogaerde en in inkt de aantekening: 'Don de Mr Alph. Roersch, 25 mars 1908.'

Opmerking: Op de frontispiece is de letter E in MARTEN defect. Het middelste liggende streepje ontbreekt.

- 's-Gravenhage: K.B. 28 E 26¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *De gaven van de milde St. Marten*. Deel 2. Rotterdam: A. van Waesberge

boekverkoper, 1656. 12°. (7).

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller en een uitgeknipt strookje waarop gedrukt staat: 'Dr. J. te Winkel.'

Opmerking: Op de frontispiece is de letter E in MARTEN defect.

Het middelste liggende streepje ontbreekt.

- Rotterdam: G.B. 25 F 1¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *De gaven van de milde St. Marten*. Deel 2. Rotterdam: A. van Waesberge
boekverkoper, 1656. 12° (7).

Olim: in potlood: WF 2825.

Herkomst: Blijkens een aantekening in inkt heeft het exemplaar toebehoord aan
A.M. Ledeboer.

Opmerking: Op de frontispiece is de letter E in MARTEN defect.

Het middelste liggende streepje ontbreekt.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Scheepers, II, 750; Cat. Waller 578.

9. [*De gaven van de milde St. Marten*. Amsterdam: A. de Wees, 1658.]

Commentaar:

Deze editie is alleen bibliografisch bekend.

Bron: Cat. Buisman 355; Cat. De Vries 301.

10. *De gaven van de milde St. Marten*. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper; [colofon: Schoonhoven: gedrukt bij S. Knudde], 1662. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

DE | GAVEN | Van de Milde | St MARTEN; | Bestaende | In Kluchten, Kodderyen
en | andere vermakelijck- | heden. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By Michiel de
Groot, Boeck-verkooper, | op den Nieuwen-dijck. 1662. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

De gaven van | de milde | St MARTEN | Bestaende in | kluchten Kodde | ryen en
ander | vermakelijk | heden. | t'Amsterdam, by Abram de Wees. A^o. 1658. ||

Colofon (fol. G12v):

TOT SCHOONHOVEN, | Gedrukt by Samuel Knudde, Boeck- | verkooper by 't
Stadt-huys, in de Kerck-Bybel.

Afb. 4. *De gaven van de milde St. Marten*. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper; [colofon: Schoonhoven: gedrukt bij S. Knudde], 1662. 12°. Ex 's-Gravenhage: K.B. 28 E 27. (10).

12°: A-G¹².
 [\$7 (-A1, -A2)]

84 folia, gepagineerd = [10], 1-5, 6, 7-155, [3].

Signatuurposities:

A6 den Pastoor

G7 wel duur

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Sint Maarten te paard die met zijn zwaard een stuk van zijn mantel afsnijdt voor de bij hem geknielde bedelaar die uit een marskramersmand boekjes uitdeelt.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r : [Titelpagina.]
- A2v : [Blanco.]
- A3r - A5r : AEN | S^t. NICLAES, | Patroon van Amsterdam. | Eerwaerde Mede-Broeder. [Toe-eygeningh (Opdracht) op fol. A5r ondertekend: 'Uw togedane Mede-Broeder | S^t. MARTEN. | Patroon van Utrecht.' Uit deze opdracht blijkt dat het werk is uitgelokt door de *St. Niklaesgift*.)]
- A5v : Aen den LESER. [Voorrede in de vorm van een gedicht. De beginregel luidt: 'Ghy Lezer zegt, waer toe dees grillen,']
- A6r - G12v : Den Milden | S^t. MARTEN. [Kluchten, onderbroken door verschillende andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
- C7r : PASQUIL. [Klucht over de Kardinaal de Richelieu.]
- C7v - C10r : EPITAPHIUM. [Graftchrift van de Kardinaal de Richelieu. De verso-zijden geven de Latijnse, de recto-zijden de Nederlandse tekst weer.]
- D1r - D6v : 't Lof der | LUYSEN. | Beschreven in de Latijnsche sprake | Door den Hoogh-Geleerden D. | DANIEL HEYNSIUS, Profes- | sor in de vermaerde Acade- | mie tot Leyden. | En nu in 't Nederduytsch vertaalt. | Aan de Bedelaars.
- E6v : Yet kluchtighs, op het paren van sijn | Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt, | den Hertog van Brandenburg, met de | Doorluchtigste Princes, Louijse van | Oranjen van

E11r - F2v :	Nassau. In den Hage de 7 December 1646. [Gelegenheidsgedicht ondertekend 'V.R.B.'] GEVALUEERDE PROGNOSTICATIE Over dit te genwoordige Jaar. Gepractiseert op de twee Globen Van Mons. Sibillis Al-geraden. [Spotprognosticatie.]
F3r - F3v :	Een Prophecie van Doctor Hanarius Gallianus.
F9r - F10v :	BOERE BRUYLOFT. [Gedicht.]
G11v - G12v :	DOOTS-TRIUMPH. [Gedicht.]
G12v :	[Colofon.]

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 28 E 27.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller en één van D.F. Scheurleer.

Opmerking: Op de titelpagina is in het bibliografisch adres de M van Michiel de Groot ondersteboven afgedrukt. De gegraveerde titelpagina is die uit een druk die bij A. de Wees te koop is geweest, maar waarvan geen exemplaar bekend is.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Scheurleer 1203; Cat. Waller 579.

De geest van Jan Potje Karne-melck

De geest van Jan Potje Karne-melck bevat ca. 85 kluchten. Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

10a *De geest van Jan Potje Karne-melck*. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, [tussen 1679 en 1682]. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

[DE GEEST | Van] | JA[N POTJE] | KA[RNE-MELCK.] | [houtsnede] |
t'A[msterdam,] | [lijn] | By Michiel de G[root, Boeck-verkooper] | tusschen bey d[e
Haerlemmer Sluysen, [16 ..].] ||

12°: A-G¹².

[\$7 (-A1, -G3)]

B2 gesigneerd als B3, C3 als C5, C6 als D6, D6 als D7 en G7 als C7.

84 folia, gepagineerd = 1-4, 5-168.

Pagina 95 gepagineerd als 65, 150 als 250 en 156 als 756.

Signatuurposities:

A2 offeren, so

G7 En hoe

A1r : [Titelpagina.]
 A1v : [Blanco.]
 A2r - A2v : Op-dracht aen | STYVE PIET. [Parodistische opdracht.]
 A3r - A12v : DE GEEST | Van | JAN POTJE | KARNE-MELCK. | [lijn]
 [Kluchten, onderbroken door verschillende andere,
 hieronder genoemde, onderdelen.]
 C7v - C8v : Een Prophetie van Doctor Ha- | narius Gallianus.
 D3v - D5v : BOERE BRUYLOFT, [Gedicht.]
 G5v - G6v : Sin-spreucken.

Exemplaren:

Wolfenbüttel: Herzog August Bibliothek Lp 45.

Commentaar:

De beschrijving is geschied aan de hand van afdrukken van een microfilm. Zowel de film als de afdrukken zijn in het bezit van het Instituut voor Neerlandistiek van de Universiteit van Amsterdam.

De zwaar beschadigde titelpagina is voor wat betreft de titel aan de hand van de tekst op fol. A3r en voor wat betreft het impressum aan de hand van de titelpagina van de *St. Niklaesgift* (61) gereconstrueerd. De 'Haerlemmer Sluysen' komen vanaf 1679 bij Michiel de Groot in het impressum voor. Dit impressum werd - naast een ander - ook na zijn dood tot in 1682 door zijn weduwe gebruikt.

Bibliografische verwijzingen:

Short-title-catalogus van nederlandstalig populair proza 1670-1830[...], 1680-2.

De geest van Jan Tamboer

Volgens Van Doorninck is Mr. Cornelis van Bijnkershoek de samen-

steller van *De geest van Jan Tamboer*. Deze toeschrijving wordt echter niet door hem bewezen noch door anderen ondersteund.

Mr. Cornelis van Bijnkershoeck (Middelburg 29-V-1673 - 's-Gravenhage 16-IV-1743) studeerde aanvankelijk Godgeleerdheid, later Rechtsgeleerdheid aan de Hogeschool te Franeker. Na zijn promotie vestigde hij zich als advocaat. Later vervulde hij enkele ambten in de magistratuur. Hij is de auteur van een groot aantal werken op juridisch terrein.

Volgens mij is dit kluchtboek samengesteld door de Amsterdamse drukker, boekverkoper, papierhandelaar en dichter Jan van Duisberg (Amsterdam 1632 of 1633 - 3-I-1702) die in 1657 en 1662 wegens het verkopen van pamfletten en pasquillen met de justitie in aanraking kwam. In het mogelijk door hem samengestelde kluchtboek *Den schimpigen bolwormspiegel* staat op fol. F6v het volgende gedichtje:

**Op het eerste Deel van mijn | Geest van Ian Tamboer, te | Dort
na-gedrukt.**

Mijn Jan Tamboer leyt stil; maar | raad eens wat hem schort;
Zijn Amsterdamsche Geest, die is te | Dort verdort:
Want toen hy wiert geplaatst by lompe | lamme Cloris:
Toen riep men, weg, weg, weg, dit's kost die | muf en goor is.

Het aantal kluchten in de vele edities van *De geest van Jan Tamboer* - waar overigens ook een aantal Duitse edities van bestaat die ik hier buiten beschouwing laat - loopt uiteen van ca. 180 tot ca. 265. De bron van de kluchten is onbekend.

Literatuur: Over Van Bijnkershoeck: *Biographisch woordenboek*, II-2, 1713-1716; Van Doorninck, II, 211; *NNBW*, kol. 533-536; *Winkler Prins*, V, 397. Over Van Duisberg: *Biographisch woordenboek*, IV, 387-388; Van Doorninck, II, 107; Van Eeghen: *Amsterdamse boekhandel*, IV, 207.

11. [*De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: J. van Duisberg, 1656.]

Commentaar:

Deze editie is alleen bibliografisch bekend.

Bron: Bolte (1894), 87; *Catalogus van boeken*, V, kol. 184; Graesse: *Trésor*, III, 450.

12. [De geest van Jan Tamboer. Dordrecht: [z.n.], 1657.]

Commentaar:

Deze editie is alleen bibliografisch bekend.

Bron: Cat. Buisman 393.

13. *De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: [z.n.], 1659. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER. | Of | Uytgeleeze stoffe voor de Klucht- |
lievende lonckheydt. | EERSTE DEEL. | [vignet] | t'Amsterdam, ANNO 1659. ||

Titelpagina (fol. F1r):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER. | Tot dienst van de Kluchtlievende |
lonckheydt by een vergadert. | TWEEDE DEEL. | [vignet] | t'Amsterdam, ANNO
1659. ||

Titelpagina (fol. K5r):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER. | Bestaende in ware Geschiedenissen, |
en aerdighe Cluchten. | Tot nutt en dienst voor de Korts- | wijlige Geesten by een
versamelt. | DERDE DEEL. | [vignet] | t'Amsterdam, ANNO 1659. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

de Geest van | IAN TAMBOER ||

12°: A-L¹², M⁶ (-M6).

[\$7 (-A1, -A2, -B7, -F1, -G7, -H5, -K4, -K5); M⁶ \$4]

F4 gesigneerd als F5 en F6 als D6.

137 folia, gepagineerd = [6], 1-114, 115-118, 119-215, 216-220, 221-265, [1].

Afb. 5. *De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: [z.n.], 1659. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 28 D 15. (13).

Pagina 48 gepagineerd als 84, 71 als 17, 126 als 54 en 208 e.v. als 206 e.v. Binnen deze foutieve paginering 213 als 113.

Signatuurposities:

A4 ontleeden konde

M4 strickjes omloopen

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Jan Tamboer met trom temidden van een pamfletten rapende menigte.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r : [Titelpagina van het eerste deel.]
- A2v : [Blanco.]
- A3r - A3v : AEN DEN | LESER. [Voorrede.]
- A4r - E12v : DE | GEEST | van | IAN TAMBOER. | [lijn] [Kluchten, onderbroken door verschillende andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
- D9r - D12r : PLACKAAT, | Tot Beneficie der | HUUWBAARE MAAGHDEN. | [...]
- D12r - E3r : PLACCAET, | Tot Beneficie | VAN DE VROUWKENS, | [...]
- E3r - E7r : PLACAET. | En Ordonnantie, streckende tot wederop- | rechte van d'oude en Natuurlijcke | MANNELICKE-ACHTBAARHEYT. | [...]
- F1r : [Titelpagina van het tweede deel.]
- F1v : [Blanco.]
- F2r - F2v : Aen den Leezer. [Voorrede.]
- F3r - K4r : DE | GEEST | van | JAN TAMBOER: | Voor de klught-lievende lonck- | heydt by een vergadert. | TWEEDE DEEL. | [lijn]
- K4v : [Blanco.]
- K5r : [Titelpagina van het derde deel.]
- K5v : [Blanco.]
- K6r - K6v : VOOR-REDER.[!] | Aen den | LEZER. [Voorrede.]
- K7r - M5r : DE | GEEST | Van | JAN TAMBOER, | Tot nutt en dienst voor de Korts- | wijlige Geesten by een versamelt. | DERDE DEEL | [lijn]
- M5v : [Blanco.]

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 28 D 15.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller. Op fol. A1r staat onder de plaatafdruk in inkt: 'M.R. 1725'.

Opmerking: De pagina's 161-162 zijn dusdanig beschadigd dat de paginanummers onleesbaar zijn en er tekstverlies optreedt.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Waller 1174; Hayn, Gotendorf: *Bibl. Germ. Erot. & Cur.*, II, 537.

14. De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper; [colofon: Schoonhoven: gedrukt bij S. Knudde], 1661. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

DE | GEEST | Van | JAN TAMBOER, | Of | Uyt-gelese stoffe voor de | Klucht-lievende Jonckheyt. | EERSTE DEEL. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By Michiel de Groot, Boeck-verkoo- | per, op den nieuwen-dijck. 1661. ||

Titelpagina (fol. F1r):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | Tot dienst van de Klucht-lie- | vende Jonckheydt by een vergadert. | TWEEDE DEEL. | [vignet] | t'AMSTERDAM, Anno 1661. ||

Titelpagina (fol. K5r):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | Bestaende in ware Geschiedenis- | sen, en aardige Cluchten. | Tot nut en dienst voor de Korts- | wijlige Geesten by een versamelt. | DERDE DEEL. | [vignet] | t'AMSTERDAM, Anno 1661. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

De Geest | van | IAN TAMBOER | By Michgiel de Groot op d'nieuwendick. [!] t'Amsterdam. A^o 1660 ||

Colofon (fol. D12v):

Te SCHOONHOVEN, | [lijn] | Uyt de Druckerye van SAMUEL | KNUDDE, Boeck-drucker en Boeck- | verkooper. 1661.

12°: A-D¹², F-L¹².

[\$7 (-A1, -A2, -G7, -K5)]

120 folia, gepagineerd = [10], 1-86, [4], 119-216, 217-220, 221-256.

Pagina 167 gepagineerd als 177, 202 als 102 en 211 e.v. als 209 e.v.

Signatuurposities:

A6 Moff,

L7 Daer komende

A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Jan Tamboer met trom in een stad boekjes uitdelend.]
 A1v : [Blanco.]
 A2r : [Titelpagina van het eerste deel.]
 A2v : [Blanco.]
 A3r - A5v : AEN DEN | LESER. [Voorrede op fol. A5v besloten met het gedicht: 'Ghy Leeser segt waer toe dees grillen,']
 A6r - D12v : DE GEEST | van | JAN TAMBOER, | [lijn]
 D12v : [Colofon.]
 F1r : [Titelpagina van het tweede deel.]
 F1v : [Blanco.]
 F2r - F2v : Aen den Leser. [Voorrede.]
 F3r - K4v : DE | GEEST | van | IAN TAMBOER, | Voor de Klucht-lievende Jonck- | heydt by een vergadert. | TWEEDE DEEL. | [lijn]
 K5r : [Titelpagina van het derde deel.]
 K5v : [Blanco.]
 K6r - K6v : VOOR-REDEN, | Aen den | LESER. [Voorrede.]
 K7r - L12v : DE | GEEST | van | IAN TAMBOER, | Tot nut en dienst voor de Korts- | wijlige Geesten by een versamelt. | DERDE DEEL. | [lijn]

Exemplaren:

- Gent: U.B. BL 7396.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van Snellaert.

15. [De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: Na de copye van A. de Wees. By J. Bouman boekverkoper, 1664.]

Commentaar:

Deze editie is alleen bibliografisch bekend.

Bron: Bolte (1894), 87; Hayn, Gotendorf: *Bibl. Germ. Erot. & Cur.*, II, 537. [Het door Bolte en Hayn & Gotendorf in Berlijn aangetroffen exemplaar bevindt zich noch in de Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz noch in de Deutsche Staatsbibliothek. Aangenomen moet worden dat het in de oorlog verloren is gegaan.]

16. *De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: [z.n.], 1671. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

DE GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | OF | Uytgelese stoffe, voor de |
Klucht-lievende Jonckheydt. | EERSTE DEEL. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | Gedrukt
na de Copye, 1671. ||

Titelpagina (fol. E1r):

DE | GEEST | Van | JAN TAMBOER, | Tot dienst van de Klucht- | lievende
Jonckheydt by | een vergadert. | TWEEDE DEEL. | [vignet] | t'Amsterdam, Anno
1671. ||

Titelpagina (fol. I6r):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | Bestaende in ware Geschiedenissen, |
en aerdige Kluchten. | Tot nut en dienst voor de | Korts-wijlige Geesten by | een
versamelt. | DERDE DEEL. | [vignet] | t'Amsterdam, Anno 1671. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

De Geest | van | IAN TAMBOER | By Michgiel de Groot op d'nieuwendick. [!]
t'Amsterdam. A^o 1660 ||

12°: A-K¹².

[\$7 (-A1, -A2, -C6, -E1, -I6, -I7)]

F5 gesigneerd als E5 en F7 als E7.

120 folia, gepagineerd = [10], 1-86, 87-90, 91-192, 193-195, 196-230.

Pagina 149 gepagineerd als 249 en 174 als 274.

Afb. 6. *De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: [z.n.], 1671. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 588 K 8¹. (16).

Signatuurposities:

A6 Hoen
K7 gaen in

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Jan Tamboer met trom in een stad boekjes uitdelend.]
 A1v : [Blanco.]
 A2r : [Titelpagina van het eerste deel.]
 A2v - A5v : Aen den | LEESER. [Voorrede op fol. A5v besloten met het gedicht: 'Ghy Leeser segt waer toe dees grillen,']
 A6r - D12v : DE | GEEST | Van | JAN TAMBOER. | [lijn]
 E1r : [Titelpagina van het tweede deel.]
 E1v : [Blanco.]
 E2r - E2v : Aen den LESfIR. [!] [Voorrede.]
 E3r - I5v : DE GEEST | Van | JAN TAMBOER. | Voor de Klucht-lievende | Jonckheydt by een vergadert. | [lijn]
 I6r : [Titelpagina van het derde deel.]
 I6v - I7r : VOOR-REDEN. | Aen den | LESER, | Gunstige Leser, [Voorrede.]
 I7v - K12v : DE | GEEST. | van | JAN TAMBOER. | Tot nut en dienst voor de Kors- | wijlighe Gheesten by een versamelt. | [lijn]

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 588 K 8¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *St. Niklaesgift*. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1662. 12°. (61).

3: *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Herziene en vermeerderde druk.

[Colofon: Harlingen: gedrukt bij E.I. van Doorn, 1674.] 12°. (34).

4: F.G. de Quevedo y Villegas: *Seven wonderlijcke gesichten*. In het Nederlands vertaald door H. van Harinxma. Amsterdam: gedrukt bij J.J. Bouman, 1669. 12°.

Olim: in potlood: II I 549.

Opmerking: Pagina 199 is dusdanig beschadigd dat het paginanummer onleesbaar is.

De afwijkende gegraveerde titelpagina behoort bij een andere editie (14).

17. [*De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: G. de Groot, [ca. 1700].]

Commentaar:

Deze editie is alleen bibliografisch bekend.

Bron: Cat. Muller 364.

18. *De geest van-Jan Tamboer*. Amsterdam: gedrukt bij I. van der Putte, [tussen 1715 en 1748]. 12°.

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

De Geest van | JAN TAMBOER. | Tot Amsterdam, | Gedrukt by JSAAK van der PUTTE, Papier- en | Boekverkooper op 't Water, in de Lootsman. ||

12°: A-G¹².

[\$7 (-A1, -A7)]

84 folia, gepagineerd = 1-4, 5-66, 67-68, 69-147, 148-150, 151-168.

Signatuurposities:

A3 Schotel

G7 wederom in slaap

- A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende Jan Tamboer met trom tegen de achtergrond van een stad.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r - A2v : De GEEST van | JAN TAMBOER. | Ofte | Uitgelezene Stoffe, voor de | Klucht-lievende Jonkheid. | EERSTE DEEL. | [lijn] | Tot den LEZER. [Voorrede op fol. A2v besloten met het gedicht: 'Gy Lezer zegt, waar toe dees grillen?']
- A3r - C9v : De GEEST van | JAN TAMBOER. | [lijn]
- C10r - C10v : De GEEST van | JAN TAMBOER, | Tot Dienst van de Klugtlievende | Jonkheit by een vergadert. | TWEEDE DEEL. | [lijn] | Aan den Lezer. [Voorrede.]
- C11r - G2r : [Kluchten.]

G2v - G3r : De GEEST van | JAN TAMBOER, | Tot nut en dienst voor
de Kort- | swylige Geesten by een vergadert. | DERDE DEEL.
| [lijn] | Gunstige Leeser. [Voorrede.]
G3v - G12v : [Kluchten.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 328 G 15.

Commentaar:

I. van der Putte was werkzaam in de periode 1715-1748.

**19. De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: Erve H. van der Putte en
B. Boekholt boekverkopers, 1778. 12°.**

Titelpagina (fol. A1v):

DE | GEEST | VAN, | JAN TAMBOER. | OFTE | Uitgeleesene stoffe, voor Klugt-
| lievende Jonkheid. | EERSTE DEEL. | [houtsnede] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By
d'Erve van der Putte en B: BOEKHOUT, | Papier-en-Boekverkopers op 't Wa- | ter,
in de Lootsman. 1778. ||

[De titelpagina's op de folia D2r en G8r zijn behoudens de aanduiding van het
deel geheel identiek aan deze titelpagina.]

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

DE GEEST VAN, | JAN TAMBOER. ||

12°: A-H¹².

[\$7 (-A1, -D2, -G7)]

96 folia, gepagineerd 1-6, 7-74, 75-76, 77-157, 158-160, 161-192.

Pagina 107 gepagineerd als 109.

Signatuurposities:

A4 geopenbaart

H7 hadden :Waren

A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende Jan Tamboer met trom tegen
de achtergrond van een stad.]

A1v :	[Titelpagina van het eerste deel.]
A2r - A3r :	Tot den LEESER. [Voorrede op fol. A3r besloten met het gedicht: 'Gy Leeser zegt waar toe dees grillen?']
A3v - D1v :	DE GEEST VAN, JAN TAMBOER.
D2r :	[Titelpagina van het tweede deel. Deze is behoudens de aanduiding van het deel identiek aan die op fol. A1v.]
D2v :	[Blanco.]
D3r - G7r :	DE GEEST VAN, JAN TAMBOER. Voor de Klugt-lievende Jonkheyt by een vergadert. [lijn]
G7v :	[Blanco.]
G8r :	[Titelpagina van het derde deel. Deze is behoudens de aanduiding van het deel identiek aan die op fol. A1v.]
G8v :	[Blanco.]
G9r - H12v :	DE GEEST VAN, JAN TAMBOER. Tot nut en dienst voor de Korts- wylige Geesten by een versamelt. [lijn]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 2379 E 2.
- 's-Gravenhage: K.B. 28 D 16.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van I. Meulman en één van F.G.

Waller.

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 296.

Commentaar:

Het is zeer ongewoon dat een titelpagina, zoals hier met die van het eerste deel het geval is, zich op de verso-zijde van een folium bevindt.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1920), 94; Cat. Boekenoogen, p. 3; Cat. Meulman 3933; Cat. Muller 364; Cat. Scheepers, II, 764; Cat. De Vries 303; Cat. Waller 1175.

20. *De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: gedrukt bij Erven Wed. J. van Egmont, [tussen 1778 en 1787]. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | OFTE | Uitgeleezene Stoffe, voor de Klugt-
| lievende Jonkheid. | EERSTE DEEL. | [vignet] |

Gedrukt by de Erven de Weduwe JA- | COBUS VAN EGMONT: Op de | Reguliers
Breê-straat, tot Amsterdam. ||

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

De geest van | JANTAMBOER ||

12°: A-G¹², H⁶.

[\$7 (-A1, -A2); H⁶ \$4]

90 folia, gepagineerd = 1-6, 7-180.

Signatuurposities:

A4 had. En

H4 Rooms Catholyke

A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende Jan Tamboer met trom
in een stad boekjes uitdelend.]
A1v : [Zie de opmerking bij de beschrijving van het Leidse exemplaar.]
A2r : [Titelpagina.]
A2v - A3r : TOT DEN | LEEZER. [Voorrede op fol. A3r besloten met het
gedicht: 'Gy Leezer zegt, Waar toe dees Grillen,']
A3v - C12v : DE GEEST | VAN | JAN TAMBOER.
D1r - G6r : DE GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | Voor de Klugt-Lievende
Jonkheid | by een Vergaderd. | TWEEDE DEEL. | [lijn]
G6v - H6v : DE GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | Tot Nut en Dienst voor
de Kortswy- | lige Geesten by een verzamelt. | DERDE DEEL.
| [lijn]

Exemplaren:

- Leiden: U.B., M.N.L. 1224 H 9.

Olim: in potlood: 2866.

Opmerking: Door reparatie van de houtsnede-titelpagina is niet vast te stellen of
de verso-zijde al dan niet blanco is.

Commentaar:

De Erven Wed. J. van Egmont waren werkzaam in de periode 1778-1787.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1894), 87; Cat. M.N.L., I, kol. 701; Cat. Versnel 850; Cat. De Vries 302; Graesse: *Trésor*, III, 450.

21. De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: S. en W. Koene, 1795. 12°.

Titelpagina (fol. A1v):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | OFTE | Uitgeleezene stoffe, voor Klucht-
| lievende Jonkheid. | EERSTE DEEL. | [houtsnede] | Te AMSTELDAM, by | S. EN
W. KOENE, Boekdrukkers, | Boek- en Papier-verkopers, op de | Linde Gragt, 1795.

||

[De titelpagina's op de folia D2r en G8r zijn behoudens de aanduiding van het
deel geheel identiek aan deze titelpagina.]

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

De geest van | JANTAMBOER | Te AMSTELDAM, | By S. EN W. KOENE. ||

12°: A-H¹².

[\$7 (-A1, -D2, -G7)]

96 folia, gepagineerd = 1-6, 7-74, 75-76, 77-157, 158-160, 161-192.

Signatuurposities:

A4 geopenbaert

H7 Waren

A1r :	[Houtsnede-titelpagina, voorstellende Jan Tamboer met trom in een stad boekjes uitdelend.]
A1v :	[Titelpagina van het eerste deel.]
A2r - A3r :	Tot den LEEZER. [Voorrede op fol. A3r besloten met het gedicht: 'Gy Leeser zegt waar toe dees grillen,']
A3v - D1v :	DE GEEST VAN JAN TAMBOER.
D2r :	[Titelpagina van het tweede deel.]
D2v :	[Blanco.]
D3r - G7r :	DE GEEST VAN JAN TAMBOER. Voor de Klugt lievende Jonkheyd bij een vergadert. [lijn]
G7v :	[Blanco.]

G8r : [Titelpagina van het derde deel.]
 G8v: [Blanco.]
 G9r - H12v: DE GEEST | VAN | JAN TAMBOER. | Tot nut en dienst voor
 de Kortswillige | Geesten by een versamelt. | [lijn]

Exemplaren:

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooogen 297.

Opmerking: De pagina's 22, 23, 93, 95-96, 111-112, 118, 155-156, 166, 168, 176 en 184-192 zijn dusdanig besnoeid of beschadigd dat de paginanummers onleesbaar zijn.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1920), 94; Cat. Boekenooogen, p. 3; Cat. Muller 365; Cat. De Vries 304.

22. *De geest van Jan Tamboer.* Amsterdam: B. Koene boekdrukker, 1824. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

DE | GEEST | VAN | JAN TAMBOER, | OF | Uitgelezene Stoffe, voor de |
 Kluchtlievende Jeugd. | EERSTE DEEL. | [houtsnede] | Te AMSTERDAM, by | B.
 KOENE, Boekdrukker, in de | Boomstraat. | [lijn] | 1824. ||

[De titelpagina's op de folia D2r en G8r zijn behoudens de aanduiding van het deel geheel identiek aan deze titelpagina.]

12°: A-H¹².

[\$7 (-A1, -D2, -G7)]

96 folia, gepagineerd = 1-6, 7-74, 75-76, 77-157, 158-160, 161-192.

Signatuurposities:

A4 geopenbaert

H4 hadden: waren

A1r : [Titelpagina van het eerste deel.]
 A1v : [Blanco.]
 A2r - A3r: Tot den LEEZER. [Voorede of fol. A3r besloten met]

	het gedicht: 'Gy Leezer zegt waar toe dees grillen,']
A3v - D1v :	DE GEEST VAN JAN TAMBOER.
D2r :	[Titelpagina van het tweede deel.]
D2v :	[Blanco.]
D3r - G7r :	DE GEEST VAN JAN TAMBOER. Voor de Klugtlievende Jonkheid by een vergadert. [lijn]
G7v :	[Blanco.]
G8r :	[Titelpagina van het derde deel.]
G8v :	[Blanco.]
G9r - H12v :	DE GEEST VAN JAN TAMBOER. Tot nut en dienst voor de Korstwillige [!] Geesten by een verzamelt. [lijn]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. HK 82 872.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van B. Luza.

- 's-Gravenhage: K.B. 28 D 17.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller.

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 298.

Opmerking: De pagina's 118, 120 en 144 zijn dusdanig beschadigd dat de paginanummers onleesbaar zijn.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenoogen, p. 3; Cat. Waller 1176.

Het geneughlijck leven van den Spaenschen quack-salver

Het geneughlijck leven van den Spaenschen quack-salver bevat ca. 540 kluchten verdeeld over 45 hoofdstukken. De kluchten zijn op onderwerpen en naar personen gerangschikt. Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

23. *Het geneughlijck leven van den Spaenschen quack-salver.*

Amsterdam: J. van Dyck boekverkoper, 1679. 12°.

Titelpagina (fol. *2r):

Het geneughlijck leven | Van den | SPAENSCHEN |

QUACK-SALVER, | Bestaende in | Alderly bevallige Quinck-slagen,

def- | tige Hof-redenen, aardige Boerteryen, | geestige Antwoorden, wonderlijke Ge-
 | lijckenissen, spitsvindige Listen, | en Streecken, &c. | Gevonden en gesproocken
 | Van Pausen, Keysers, Koningen, | Princen, en Princessen, Cardinalen, |
 Bisschoppen, Geleerden, en andere | Staets-persoonen, die in, en omtrent, | onse
 Eeuw geleeft hebben. | Meestendeel getrocken uyt het merg der Spaen- | sche, en
 Italiaensche Schriften, door een Lief- | hebber der aardigheden by een vergadert. |
 [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By Jochem van Dijck, Boeck-verkooper | op den
 Dam, in de Boeck-winkel, 1679. ||

12°: *6 (-*1), A-M¹², N⁶.

[\$4 (-*2); A-M¹² \$6; N⁶ \$4]

155 folia, gepagineerd = [10], 1-300.

Pagina 51 gepagineerd als 15, 231 als 131, 264 als 164, 267 als 167 en 289 als 389.

Signatuurposities:

*3 geven,

*4 eer langh

A1 geweest

N4 Jongen van

*2r : [Titelpagina.]

*2v : [Blanco.]

*3r - *4v : VOOR-REDEN | Tot den | LESER. [Voorrede.]

*5r - *6v : Blad-wijser der Hooft-stucken, en | der voornaemste saecke
 in dit | werckjen begrepen.

A1r- N6v : HET | Geneughlijck leven van den | SPAENSCHEN |
 QUACK-SALVER. | [lijn.]

Exemplaren:

- Amsterdam: Particulier bezit.

Herkomst: Blijkens een aantekening in inkt heeft het exemplaar rond 1890 aan J. Monsma te Witmarsum toebehoord.

Ghenuchelijcke ende recreative exempelen

Het kluchtboek *Ghenuchelijcke ende recreative exempelen* bevat ca. 170 kluchten. Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

24. *Ghenuelijcke ende recreative exempelen. In het Nederlands vertaald. Antwerpen: G. Verdussen; [colofon: Typis Wed. J. Mesius], 1627. 8°.*

Titelpagina (fol. A1r):

Ghenuelijcke eñ | recreatiue exempelen, ende deuch- | delijcke vermaninghe
wt vele vermaer- | de Historien ende gheleerde Philo- | sophen Boecken vergaert.
| Van nieu in Nederlandtsche sprake | ouergheset, ouersien, ende op een | nieu
ghevisiteert. | [houtsnede] | t'HANTWERPEN, | By Guilliam Uerdussen, aende |
Noort-zijde van onse lieuer Vrouwen Kerck, | inde X. Gheboden. Anno. 1627. | [lijn]
| Met gratie ende Priuilegie. ||

Colofon (fol. L4v):

Antverpiae, Typis Vidiam Iacobi Mesij.

8°: A-K⁸, L⁴.

[\$5 (-A1, -C5, -E5, -F4); L⁴ \$2]

C3 gesigneerd als E3.

84 folia, gepagineerd = 1-2, 3-160, [8].

Pagina's 62-63 gepagineerd als 60-61, 65 als 16 en 66-80 als 62-76.

Signatuurposities:

A2 eers

K5 gemaect) De

A1r : [Titelpagina.]

A1v : [Blanco.]

A2r - K8v : [Kluchten.]

L1r - L4v : De Tafel des Boeckx.

L4v : [Approbatie gedagtekend Antwerpen 1 maart 1590,
ondertekend: 'H. Henric Dungen, Can. tot Antvverpen, S.T.
| L. & Lib. Cens. Vidit P. Coens C.A.']
[Colofon.]

Exemplaren:

- Brussel: K.B. Albert I, II 25984 A.

Opmerking: In katernsignatuur E2 is de E een kwartslag naar links afgedrukt.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Serrure 960; *Le livre populaire* 592.

Groot klugt-boeck

Het *Groot klugt-boeck* stamt uit een reeks edities van een kluchtboek die alle het woord kluchtboek in de titel hebben staan. De reeks begint met *Een nyeuwe clucht boeck* uit 1554 en eindigt met het *Groot klugt-boeck* uit 1680. Het *Groot klugt-boeck* bevat ca. 210 kluchten.

De verschillen tussen de edities zijn gering; sommige kluchten werden in een nieuwe editie vervangen door andere. Een belangrijke bron van deze kluchtboeken is J. Pauli's *Schimpff und Ernst*.

25. *Groot klugt-boeck*. Herziene druk. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1680. 8°.

Titelpagina (fol. A1r):

Groot | KLUGT-BOECK | nhoudende[!] veele recreati[!] | Exempelen ende deughdelijcke Ver- | maninghen, uyt veele vermaerde Historien | ende geleerde Philosophen Boecken | vergadert. | Van nieuws oversien, ende verbetert | [houtsnede] | Tot AMSTERDAM, | [lijn] | By Michiel de Groot, Boeckverkooper | op den Nieuwen-dijck, in de Bybel, 1680. ||

8°: A-N⁸.

[\$5 (-A1)]

104 folia, gepagineerd = 1-2, 3-208.

Signatuurposities:

A2 vroegh de

N5 heeft

A1r : [Titelpagina.]

A1v : [Blanco.]

A2r - N8v : [Kluchten.]

Exemplaren:

- Weimar: Bibliothek der deutschen Klassik, Koe. I: 277^b.

Herkomst: Het exemplaar heeft toebehoord aan Dr. R. Koehler.

Opmerking: De pagina's 3, 5-8, 10, 11, 14, 16, 18, 21 en 24 zijn dusdanig beschadigd, dat de paginanummers onleesbaar zijn.

Commentaar:

De beschrijving is geschied aan de hand van xerox-copieën die thans in het bezit van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden zijn.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1894), 92; *Catalogus van boeken*, V, kol. 185; Cat. Meulman 3972; *Een nyeuwe clucht boeck*. Ed. H. Pleij [...], 14.

Haerlemsche eerlycke uren

De *Haerlemsche eerlycke uren* bevatten respectievelijk ca. 360 en ca. 205 kluchten. Van de kluchten uit het eerste deel is een zeer groot gedeelte terug te vinden in de *Eerlycke uren*. In de voorrede trekt de samensteller fel van leer tegen de kluchtboeken *De geest van Jan Tamboer* en *Het leven en bedrijf van Clément Marot* die hij zedenbedervend vindt. Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

26. *Haerlemsche eerlycke uren*. In het Nederlands vertaald. Deel 1.

Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1661. 8°.

Titelpagina (fol. A1r):

Haerlemsche | EERLYCKE | UREN, | Bestaende | In korte Sinspreucken, kloecke
| Antwoorden, en vreemde bejegheningen: | Doormengt, met sommige Voorvallen:
| Over ghezet uyt diversche Talen: | In 't Hollandts: Tot verkorting | van dese lange
Avonden. | EERSTE DEEL. | [houtsnede] | Gedruckt tot HAERLEM. | [lijn] | By
PIETER CASTELEYN, Boeck- | drucker op de Marct in de Kroon. 1661. ||

8°: A-N⁸.

[\$2 (-A1, +A5, +B4, +C1v, -C2, +C3, +C5, +C6, +I4v, +L4v, +M4v, +N5)]

B4v gesigneerd als B5, C1v als C2, C5 als C4, C6 als C5, I4v als I5, L4v als L5
en M4v als M5.

104 folia, gepagineerd = 1-7, 8-208.

Signatuurposities:

A5 Duytsen

N5 gesproken

A1r : [Titelpagina.]
 Alv : [Blanco.]
 A2r - A3r : Tot den Leser. [Voorrede op fol. A3r gedagtekend: 'Jn
 Haerlem den 20. November, | Anno 1660.']
 A3v : Verbeterde Druck-fauten.
 A4r - N8v : Eerste Deel, | Van de Haerlemsche | Eerlijcke UREN, | Tot
 vermaeck van de scherpsinnige, | en goet-aerdige Lezers.

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. OK 72-109.

- Haarlem: S.B. 2 F 16.

Opmerking: Op de titelpagina is de regel 'EERSTE DEEL.' weggekrabd.

Niet gecollationeerd:

- Londen: British Library 12350 aa 16.

27. *Haerlemsche eerlycke uren. In het Nederlands vertaald. Deel 1.*

Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°.

Titelpagina (fol. A1r):

Haerlemsche | EERLYCKE | UREN, | Bestaende | In korte Sinspreucken, kloecke
 | Antwoorden, en vreemde bejegheninghen: | Doormengt, met sommige Voorvallen:
 | Over ghezet uyt diversche Talen: | In 't Hollandts: Tot verkorting | van dese lange
 Avonden. | EERSTE DEEL. | [houtsnede] | Gedruckt tot HAERLEM. | [lijn] | By
 PIETER CASTELEYN, Boeck- | drucker op de Marct in de Kroon. 1663. ||

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 2784 H 8¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *Haerlemsche eerlycke uren*. Deel 2. Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°. (28).

Opmerking: De katernen A en B zijn aan de onderzijde dusdanig besnoeid dat hier soms tekstverlies optreedt.

- 's-Gravenhage: K.B. 29 D 26¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig is:

2: *Haerlemsche eerlycke uren*. Deel 2. Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663.

8°. (28).

- Haarlem: S.B. 2 F 138¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *Haerlemsche eerlycke uren*. Deel 2. Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn. 1663.

8°. (28).

Opmerking: De katernen A en B zijn aan de onderzijde dusdanig besnoeid dat hier soms tekstverlies optreedt. Folium A8 ontbreekt.

- Leiden: U.B., M.N.L. 1225 F 13¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *Haerlemsche eerlycke uren*. Deel 2. Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn. 1663.

8°. (28).

Olim: in potlood: 37; in inkt: S 179.

Commentaar:

Dit is een titeluitgave van (26). Het jaartal 1661 is, waarschijnlijk met een losse stempel met de hand, in 1663 gewijzigd. De overgestempelde 3 staat schuin voorover en te laag ten opzichte van de regel.

Bibliografische gegevens:

Cat. M.N.L., I, kol. 658; Cat. Scheepers, II, 783; Cat. De Vries 321*.

28. *Haerlemsche eerlycke uren*. Deel 2. Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°.

Titelpagina (fol. §1r):

Haerlemsche | EERLYCKE | UREN, | Vervaetende, | Eenige byzondere Voorvallen:
Schersinnige | Antwoorden: Aenmerckelijcke verstan- | den: En aengename
redenen. | TWEEDE DEEL. | [houtsnede] | TOT HAERLEM, | [lijn] | Gedrukt by
Pieter Casteleyn, Boeckdrucker | op de Marckt, in de Kroon. 1663. ||

8°: §⁴, A², B-E⁸ (±E8), F-K⁸.

[\$2 (-§1, +§3, -A2, +B4v, +C4v, +D4v, +E4v, +F4v, +G4v); H-K⁸ §3 (+H4)]

B4v gesigneerd als B5, C4v als C5, D4v als D5, E4v als E5, F4v als F5 en G4v als G5.

78 folia, gepagineerd = 1-2, 7-160.

Pagina 144 gepagineerd als 146.

Signatuurposities:

§2 kont

K3 Xantippe

§1r :	[Titelpagina.]
§1v :	[Blanco.]
§2r - K7v :	[Kluchten.]
K7v :	[Onder de laatste klucht staat een zegenwens aan de lezer.]
K8r - K8v:	[Drie grafschriften.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 2784 H 8².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *Haerlemsche eerlycke uren*. In het Nederlands vertaald. Deel 1.

Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°. (27).

Opmerking: De foutieve paginering van pagina 144 is hersteld.

- 's-Gravenhage: K.B. 29 D 26².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *Haerlemsche eerlycke uren*. In het Nederlands vertaald. Deel 1.

Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°. (27).

- Haarlem: S.B. 2 F 138².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *Haerlemsche eerlycke uren*. In het Nederlands vertaald. Deel 1.

Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°. (27).

Opmerking: De foutieve paginering van pagina 144 is hersteld.

- Leiden: U.B., M.N.L. 1225 F 13².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *Haerlemsche eerlycke uren*. In het Nederlands vertaald. Deel 1.

Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°. (27).

Olim: in potlood: 37; in ink: S 179.

Niet gecollationeerd:

- Londen: British Library 12350 aa 16.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. M.N.L., I, kol. 658; Cat. Scheepers, II, 783; Cat. De Vries 321*.

Commentaar:

De custode op de verso-zijde van de cancellans E8 sluit niet aan op de tekst van folium F1r.

Den kluchtigen bancket-kramer

Den kluchtigen bancket-kramer bevat ca. 390 kluchten. Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

29. *Den kluchtigen bancket-kramer*. Dordrecht: gedrukt bij [z.n.]; Amsterdam: te koop bij C. Jansz. boekverkoper, 1657. 12°.

Titelpagina (fol. π2r):

Den Kluchtigen | BANCKET-KRAMER. | Oft Leven en bedrijf | Van | FRANS de GEK. | [vignet] | Gedrukt tot Dordrecht, en zijn te beko- | men t'Amsterdam by Cornelis Iansz, | Boekverkooper, ANNO 1657. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. π1r):

Den kluchtigen bancquet kramer | of 't Leven en bedrijf van | FRANS DE GECK. | Gedrukt tot Dordrecht en syn te bekomen | t'Amsterdam by Cornelis Iansen Boeck verkoper. ||

12°: π⁴, A-I¹², K⁸.

[\$6 (+H11); K⁸ \$5]

A4 gesigneerd als A7, B3 als A3, F4 als E4, H3 als H2 en H11 als H9.

120 folia, gepagineerd = [8], 1-232.

Pagina 20 gepagineerd als 29, 141 als 115 en 144 als 118.

Signatuurposities:

A1 vergeselschappen

K5 Den dunsten

Afb. 7. *Den kluchtigen bancket-kramer*. Dordrecht: gedrukt bij [z.n.]; Amsterdam: te koop bij C. Jansz. boekverkoper, 1657. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooien 292. (29).

π1r :	[Gegraveerde titelpagina, voorstellende den kluchtigen bancket-kramer met een marskramersmand om zijn nek en een boekje in de hand en een gemaskerde man met een toorts in de hand.]
π1v :	[Blanco.]
π2r :	[Titelpagina.]
π2v :	[Blanco.]
π3r - π4v :	Tot den goetgunstigen Leser. [Voorrede.]
A1r - K8v :	Den Kluchtigen BANCKET-KRAMER. [lijn]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. OK 73-575.

Opmerking: De folia π1 en π4 ontbreken.

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 292.

Olim: in potlood: 52.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van I. Meulman.

Bibliografische verwijzingen:

Catalogus van boeken, V, kol. 184; Cat. Boekenoogen, p. 2; Cat. Buisman 287; Cat. Meulman 3833; Cat. Muller 357; Cat. De Vries 298.

De klugtige tyd-verdryver

Simon de Vries is waarschijnlijk de samensteller van *De klugtige tyd-verdryver*. Ook Bolte (1920), 95, die hem merkwaardig genoeg een Amsterdamse boekverkoper noemt, uit deze veronderstelling.

Simon de Vries (Culemborg ca. 1624 - Utrecht 30-IV-1708) was schoolmeester, schrijver en boekverkoper te Utrecht. Zijn oeuvre bestaat uit tal van prozawerken en gedichten, zowel oorspronkelijk als vertaald. De *Winkler Prins* classificeert hem als 'een vertegenwoordiger van de nog weinig bestudeerde onderstroom van de 'grote' 17de-eeuwse Nederlandse letterkunde.'

Naast ca. 175 kluchten waarvan de bron onbekend is, bevat dit kluchtboek enkele gedichten van Simon de Vries en een zangspel van Isaac Vos. Over de gedichten *Parys trou-geval* en *Gebroken en gebonden trouw* van Simon de Vries is niets te vinden.

Het zangspel *Pekelharing in de kist* van Isaac Vos dateert uit 1648 en is een vertaling van het Duitse *Pickelhering in der Kiste* uit 1620, dat op een ouder Engels origineel met de titel *Singing Simpkin* teruggaat. Bolte: *Singspiele*, 17-20 en 50-71 besteedt aandacht aan deze zangspelen en geeft de teksten

in de verschillende talen integraal weer.

Isaac Vos (? - Amsterdam ?1651) was toneelspeler en -dichter en schreef verschillende toneelstukken. Hij stierf, waarschijnlijk in 1651, in het armhuis.

Literatuur: Over Simon de Vries: *Biographisch woordenboek*, XIX, 448-451; *Winkler Prins*, 7e druk, XIX, 559. Over Isaac Vos: *NNBW*, III, kol. 1346; Worp: *Geschiedenis*, II, 31.

30. De klugtige tyd-verdryver. 2e vermeerderde druk. Utrecht: te koop bij S. de Vries boekverkoper; [colofon: gedrukt bij M. van Dreunen], 1653. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

De Klugtige | TYD-VERDRYVER | Waar in | De alder-aardigste vermaaklijk- | heden van verscheide Schrijvers | t'zaam gezet zijn. | Bestaande in boertige Bedrijven aardige | Vragen, vermaakelijcke Antwoorden, en | treflijke Zin-spreuken. | TWEEDE DRUK | Verbeterd met ontrent Hondert uitnemende | En noit in Neerlands gedrukte lokkernijen. | [houtsnede] | t'UTRECHT, | [lijn] | Uyt de Boek-winkel van Simon de Vries. | Anno M. DC. LIII. ||

Colofon (fol. K10v):

Tot UTRECHT, | [lijn] | By MEYNDERT van DRUENEN, | Boeck-drucker woonende onder | de Doncker-gaart 1653.

12°: A-K¹²

[\$6 (-A1, -E4, -F3)]

E3 gesigneerd als E5, K4 als K5 en K5 als K4.

120 folia, gepagineerd = 1-2, 3-235, [5].

Pagina 156 gepagineerd als 146.

Signatuurposities:

A2 alleen op

K6 weerde zijn

A1r : [Titelpagina.]

A1v : [Blanco.]

A2r - K10r :	DE KLUGTIGE Tyd - Verdryver :[Kluchten, onderbroken door enkele andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
I7r - I12v :	IZAAC VOS PEKELHARING IN DE KIST. [Zangspel.]
K3v - K8v :	PARYS TROU-GEVAL. Door S.D.V. gerijmt. [Gedicht.]
K8v - K10r :	Gebroken en Gebonden TROUVV. Door S.D.V. gerymt. [Gedicht.]
K10v :	[Colofon.]
K11r - K12v :	[Blanco.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 1210 F 30.
- Opmerking: Folium K12 ontbreekt.
- 's-Gravenhage: K.B. 29 D 37.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1920), 95; Buisman: *Populaire prozaschrijvers* 2380; Cat. Scheepers, II, 782.

Het leven en bedrijf van Clément Marot

Het leven en bedrijf van Clément Marot bevat ca. 75 kluchten waarvan de bron onbekend is. Volgens de titelpagina van de editie 1655 is dit kluchtboek door Jan Soet uit het Frans vertaald, maar een Frans origineel is tot op heden niet gevonden.

Jan Soet (Amsterdam 6-III-1615 - 11-I-1674) was drukker, boekbinder, dichter, toneelschrijver en -speler. Hij stamde uit ontwikkelde doopsgezinde kring en was zeer Oranjegezind. In 1651 werd hij voor zes jaar uit Amsterdam verbannen wegens zijn pamflet *Palmkroon voor de heeren Andries en Kornelis Bikker* [Knuttel 6819/6820]. In 1660 woont hij als wijnkoper in Amsterdam. Van 1668 tot aan zijn dood was hij tapper en exploiteerde hij de herberg 'De Zoete Rust'.

Of en zo ja welk gedeelte van dit kluchtboek werkelijk uit het Frans is vertaald, is buiten een enkele ontlening aan het werk van Clément Marot nog niet vastgesteld. Slechts één klucht en één gedichtje uit dit kluchtboek vertonen verband met het werk van de Franse dichter Clément Marot wiens naam op de titelpagina prijkt. Het betreft Epître 25: *Au Roy* (Marot: *Les épîtres*, 171-176) en Epigramme 159 (in plaats van 228, zoals

Giraud abusievelijk vermeldt): *De Jehan Jehan* (Marot: *Les épigrammes*, 224-225). Het is evenwel opmerkelijk dat de naam van Soet in alle andere edities dan die van 1655 ontbreekt, terwijl de aanduiding 'Uit het Fransch in het Nederduyts vertaalt' - zonder de naam van de vertaler - alleen nog in de editie 1660 voorkomt. De vraag is of Soet de samensteller is geweest en niet de vertaler, maar daar om één of andere reden niet voor wilde uitkomen. Ik ben geneigd dit laatste aan te nemen en de mededeling over de vertaling uit het Frans voor een literaire fictie te houden.

Aangezien er geen verband met Clément Marot gevonden kon en kan worden, ontstonden er verschillende theorieën over de oorsprong van de titel. Barnouw (1901), 294 legt een verband tussen *De gaven van de milde St. Marten en Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Hij stelt: 'De gelijkkluidendheid van den dichtersnaam met 'den clementen Marten' en de beteekenis 'zotskolf' die marot heeft, deden hem [Jan Zoet] die verdooping aan de hand.' Kerdijk: *Gekheid*, 9 legt een ander verband tussen de zotskolf en de naam van de dichter. 'Narren ziet men veelal met hun attributen en sieraden afgebeeld, vooreerst de zotskolf (of het stokje, vandaar het gezegde *Alle gekheid op een stokje*), een soort scepter met spiegel, ook wel marot genaamd (Frans: marotte naar de Franse dichter Marot) [...]'. Ook Tuinman: *Spreekwoorden*, I, 274, uit bij het spreekwoord 'Elk zot heeft zyn marot' dit vermoeden. Zijn uitleg luidt: 'Dat wil zeggen, *Elk heeft zyn pop, waar mede hy speelt*, gelijk narren zich met hun zotskolf vermaken. Zoude dat *marot* wel van *Klement Marot* afkomstig zijn?' De opvatting dat het woord marotte - en derhalve ook marot - van de naam van de Franse dichter is afgeleid, berust op een foutieve etymologie. Het woord marotte dateert namelijk al uit de vijftiende eeuw en betekende oorspronkelijk heiligenbeeldje. Via de betekenis pop is later de betekenis zotskolf ontstaan.

Gezien het feit dat men - en volgens Giraud ten onrechte - Clément Marot vaak als een komiek heeft beschouwd, kan de aanhechting van zijn naam ook nog op vergelijkbare gronden berusten als die waarop de aanhechting van de naam Jan Tamboer aan *Het toneel der snaaken* berust. [Zie aldaar.]

Literatuur: *Biographisch woordenboek*, XVII-2, 821-822; Van Eeghen: *Amsterdamse boekhandel*, IV, 207; Giraud (1971), 621-624; Mayer (1963), 404-407; Moser-Rath (1979), 137-150; *NNBW*, I, kol. 1477-1478; *Winkler Prins*, XXIV, 568; Zuidema (1905), 83-104.

31. *Het leven en bedrijf van Clément Marot. Uit het Frans in het Nederlands vertaald door J. Soet. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: A. de Wees boekverkoper, 1655. 12°.*

Titelpagina (fol. *2r):

t'Leven en Bedrijf | Van | CLEMENT | MAROT. | Uit | Het Fransch in het Neder-
| duyts vertaalt | Door | JAN SOET. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By ABRAHAM
de WEES, Boek- | verkoper in de Gasthuis-molen- | steegh. Anno 1655. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. *1r):

t'leeuen en bedrijf van | CLEMENDT MAROT. | vermeerdert en vernieut |
t'AMSTERDAM. | bij Abraham de Wees. A^o 1655. ||

12°: *4, A-F¹², G², H-I¹².

[\$3 (-*1, -*2); A-F¹² \$6; G² \$1, H-I¹² \$6]

102 folia, gepagineerd = [8], 1-196.

Signatuurposities:

*3 geneegen
A1 Hugenooten
I6 Juffrouw die

- *1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een portret van Clément Marot. Het randschrift luidt: 'HIER SIET GY t'LEVEN AF GEBEELT, WIENS BRAIN DE KLVCHTEN HEEFT. Geteelt'. Voor hem ligt, ten dele binnen, ten dele buiten de rand een opengeslagen boek waarin de spreuk: 'u Lust nu Blust' te lezen is.]
- *1v : [Blanco.]
- *2r : [Titelpagina.]
- *2v : [Blanco.]
- *3r - *4r : Aan de | Goedgunstige Lezers. [Voorrede op fol. *4r ondertekend: 'Uw E. Dienstwillige | A. de W[E]ES.']
- *4v : Tot den LESER. [Voorrede in de vorm van een gedicht. De beginregel luidt: 'De lust baart in de Jeugt verlangen;']

Afb. 8. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Uit het Frans in het Nederlands vertaald door J. Soet. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: A. de Wees boekverkoper, 1655. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 268. (31).

A1r - I12v : Het Leven en Bedrijf | VAN | CLEMENT | MAROT. | [lijn]

Exemplaren:

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 268.

Bibliografische verwijzingen:

Catalogus van boeken, V, kol. 184; *Cat. Boekenoogen*, p. 2.

32. [*Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Uit het Frans in het Nederlands vertaald door J. Soet. Vermeerderde druk. Dordrecht: voor A. Andriessz. boekverkoper, 1655.]

Exemplaren:

Niet gecollationeerd:

- New York: Columbia University.

Commentaar:

Is dit wellicht een andere uitgave van (31)?

Bibliografische verwijzingen:

Barnouw (1901), 292; Bolte (1920), 94; Honigh (1871), 504; *N.U.C.*, NS 0701654.

33. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Uit het Frans in het Nederlands vertaald. 5e herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: A. de Wees boekverkoper, 1660. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

't Leven en Bedrijf | VAN | CLEMENT | MAROT. | UYT | Het Fransch in het Neder-
| duyts vertaelt. | Den vijfden Druck, | Op nieuws vermeerdert en verbeterd. | [vignet]
| t'AMSTERDAM, | [lijn] | By Abraham de VVeess, Boeckver- | kooper, in de
Lijnbaens-steeg, | Anno 1660. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

t'leeuen en bedrijf van | CLEMENDT MAROT. | vermeerdert en

verniet | t'AMSTERDAM. | bij Abraham de Wees. A^o 1659. ||

12°: A-H¹², I⁶.

[\$7 (-A1, -A2); I⁶ \$4]

A3 gesigneerd als *3, D4 als E4 en F2 als E2.

102 folia, gepagineerd = [8], 1-196.

Pagina 112 gepagineerd als 122.

Signatuurposities:

A5 Hugenooten

14 svvarigheden

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een portret van Clément Marot. Het randschrift luidt: 'HIER SIET GY t'LEVEN AF GEBEELT, WIENS BRAIN DE KLVCHTEN HEEFT. Geteelt'. Voor hem ligt, ten dele binnen, ten dele buiten de rand een opengeslagen boek waarin de spreuk: 'u Lust nu Blust' te lezen is.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r : [Titelpagina.]
- A2v : [Blanco.]
- A3r - A4r : Aen de | Goedgunstige Lesers. [Voorrede op fol. A4r ondertekend: 'Vw E. Dienstwillige | A. de WEES.']
- A4v : Tot den LESER. [Voorrede in de vorm van een gedicht. De beginregel luidt: 'De lust baert in de Jeught ver- | langen,']
- A5r - I6v : Het leven en Bedrijf | VAN | CLEMENT | MAROT. | [lijn]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 695 G 39.

Opmerking: De afwijkende gegraveerde titelpagina duidt op het mogelijk bestaan van een druk waarvan geen exemplaar bekend is.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Muller 437.

34. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Herziene en vermeerderde druk. [Colofon: Harlingen: gedrukt bij E.I. van Doorn, 1674.] 12°.

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

t'Leven en Bedrijf | van | CLEMENT MAROT | op 't nieu vermeerdert en | verbeterd.
||

Colofon (G12v):

Tot HARLINGEN, | [lijn] | Gedrukt by Evert Idzes van Doorn, | Boeck-drukker,
op de Bree- | Plaets, 1674.

12°: A-G¹².

[\$7 (-A1, -A3, -D7, -F7)]

G7 gesigneerd als C7.

84 folia, gepagineerd = 1-4, 5, 6, 7-168.

Pagina 63 gepagineerd als 36.

Signatuurposities:

A4 Meester al 't

G7 verkeerde

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een door een zot en een duivel vastgehouden portret van Clément Marot met daaronder een scène in een hortus amoenus waarin de tekst: 'Somer en Winter | BLom.']
- A1v : [Blanco.]
- A2r - A2v : AEN DE | Goet-gunstige Leesers. [Voorrede.]
- A3r - G2v : Het Leven en Bedrijf | VAN | CLEMENT | MAROT, | [lijn]
- G3r - G12v : By-voeghsel. | Bestaende in verscheyde | Quinck-slagen en aerdige | Poetsen, op de voorgaende | Materie dienende.
- G12v : [Colofon.]

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 588 K 8³.

Convolut, waarin verder aanwezig:

Afb. 9. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Herziene en vermeerderde druk. [Colofon: Harlingen: gedrukt bij E.I. van Doorn, 1674.] 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 588 K 8³. (34).

1: *De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: [z.n.], 1671. 12°. (16).

2: *St. Niklaesgift*. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1662. 12°. (61).

4: F.G. de Quevedo y Villegas: *Seven wonderlijcke gesichten*. In het Nederlands vertaald door H. van Harinxma. Amsterdam: gedrukt bij J.J. Bouman, 1669. 12°.

Olim: in potlood: II I 549.

Opmerking: Pagina 91 is dusdanig beschadigd dat het paginanummer onleesbaar is.

Niet gecollationeerd:

- Londen: British Library 12330 a 27.

35. [*Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1678.]

Exemplaren:

Niet gecollationeerd:

- Belfaux (CH): Particulier bezit.

Bibliografische verwijzingen:

Giraud (1971), 621.

36. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Herziene en vermeerderde druk. Utrecht: gedrukt bij J. van Poolsum, 1685. 12°.

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

t'Leven en Bedrijf | van | CLEMENT MAROT | op 't nieu vermeerdert en | verbeterd
| TOT UTRECHT, | Gedrukt by JURIAEN van POOLSUM, | Ordinaris Stadts Drucker.
ANNO 1685. ||

12° :A-F¹².

[\$6 (-A1, -C4)]

E4 gesigneerd als C4.

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-143, [1].

Signatuurposities:

A3 gebruyckende dagelijcks
F6 vermoede

A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende een door een zot en een
duivel vastgehouden portret van Clément Marot met daaronder
een scène in een hortus amoenus waarin de tekst: 'Sommer en
Winter | BLom'.]
A1v : [Blanco.]
A2r - A2v : Aen de Goed-gunstige | LESERS. [Voorrede.]
A3r - F3r : Het Leven en Bedrijf | VAN | CLEMENT | MAROT. | [lijn]
F3v - F12v : BY-VOEGSEL, | Bestaende in verscheyde | Quinck-slagen en
aerdige | Poetsen, op de voorgaende | Materie dienende.

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 618 F 45.

**37. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Amsterdam: Wed. G. de
Groot, [tussen 1692 en 1717]. 12°.**

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

t'Leuen en Bedrijf Van | CLEMENT MAROT | t'Amsterdam by de Wed: van Gijsbert
de Groot. ||

12°: A-F¹².

[\$6 (-A1, -A6, -F6)]

E5 gesigneerd als E6.

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-45, 46, 47-144.

Pagina 17 gepagineerd als 1 en 136 als 139.

Signatuurposities:

A3 geruchte
F5 huylen

A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende een scène uit een

Afb. 10. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Amsterdam: Wed. G. de Groot, [tussen 1692 en 1717]. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooien 272. (37).

klucht waarin de auteur van de *Roman de la Rose* een afranseling dreigt te krijgen van een aantal adellijke dames.]
 A1v : [Blanco.]
 A2r - A2v : Aen de | Goet-gunstige Lesers. [Voorrede.]
 A3r - E10v : 't Leven en Bedrijf | Van | CLEMENT MAROT.
 E10v - F12v : Byvoeghsel, | Bestaende in verscheyden quinck- | slagen en aerdige Potsen, op de voor- | gaende Materie dienende.

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 2202 G 17.

Commentaar:

Wed. G. de Groot was werkzaam in de periode 1692-1717. Het bibliografisch adres werd na haar dood tot 1724 gebruikt.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Scheepers, II, 762.

38. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Amsterdam: Wed. G. de Groot, [tussen 1692 en 1717]. 12°.

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

'tLeuen en Bedrijf Van | CLEMENT MAROT | t'Amsterdam by Wed: Gijsbert de Groot. ||

12°: A-F¹².

[(6 (-A1, -F6)]

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-144.

Signatuurposities:

A3 het geruchte

F5 huygen

A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende een scène uit een klucht waarin de auteur van de *Roman de la Rose* een

afranseling dreigt te krijgen van een aantal adellijke dames.]
 A1v : [Blanco.]
 A2r - A2v : Aen de | Goet-gunstige Lesers. [Voorrede.]
 A3r - E10v : 't Leven en Bedrijf | Van | CLEMONT MAROT.
 E10v - F12v : Byvoeghsel, | Bestaende in verscheyden quinck- | slagen
 en aerdige Potsen, op de voor- | gaende Materie dienende.

Exemplaren:

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooen 272.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris (stempel) van V.R.S. van Marle, alsmede diens handtekening in inkt.

Commentaar:

Wed. G. de Groot was werkzaam in de periode 1692-1717. Het bibliografisch adres werd na haar dood tot 1724 gebruikt.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenooen, p. 2; Cat. Scheepers, II, 762.

39. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: J. Bouman, 1700. 12°.

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

't Leven en Bedrijf | van | CLEMENT MAROT. | Op 't nieuw vermeerdert, ende verbeetert. | t'Amsterdam, by Jacobus Bouman. 1700. ||

12°: A-F¹².

[\$7 (-A1, -A6, -F6)]

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-144.

Signatuurposities:

A3 geruchte

F5 huylen

- A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende een door een zot en een duivel vastgehouden portret van Clément Marot met daaronder een scène in een hortus amoenus waarin de tekst: 'SOMER EN WINTER BLOEM'.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r - A2v : Aen de | Goet-gunstige Lesers [Voorrede.]
- A3r - E10v : 't Leven en Bedrijf | Van | CLEMENT MAROT.
- E10v - F12v : Byvoeghsel, | Bestaende in verscheyden Quinck- | slagen en aerdige Potsen, op de voor- | gaende Materie dienende.

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 28 B 36.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller en één van A. Thijm. Het werd blijkens een aantekening in inkt op de binnenzijde van het achterplat op 3 april 1926 door J. Janssen voor f 2,- aangekocht.

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 269.

Opmerking: Op de binnenzijde van het achterplat staat in inkt in contemporain handschrift: 'anno 1717 | den 15 october | is vrijnisse | wegegan | nar ostinije'. Heeft dit exemplaar mogelijk een schepeling of familielid daarvan toebehoord?

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenoogen, p. 2; Cat. Waller 1163.

40. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: I. van der Putte boekverkoper, [tussen 1715 en 1748]. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

CLEMENT [houtsnede] MAROT | 't Leven en Bedrijf | Van | CLEMENT MAROT. | Op nieuws vermeerdert en verbeetert. | [houtsnede] | t'Amsterdam, By ISAAK vander PUTTE, Boek- | verkooper op 't Water, in de Loots-Man. ||

12°: A-F¹².

[\$7 (-A1, -C7)]

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-144.
Pagina 78 gepagineerd als 58 en 79 als 97.

Signatuurposities:

A3 geruchte
F7 Ezel

A1r : [Titelpagina.]
A1v : [Blanco.]
A2r - A2v : AEN DE | Goetgunstige Leesers. [Voorrede.]
A3r - E10v : 't Leven en Bedrijf | Van | CLEMENT MAROT.
E10v - F12v : By-Voegsel. | Bestaende in verscheyde Quinkslagen | en
aerdige Potsen, op de voorgaende | Materie dienende.

Exemplaren:

- Leiden :U.B., M.N.L. Boekenoogen 271.

Commentaar:

I. van der Putte was werkzaam in de periode 1715-1748.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenoogen, p. 2; Cat. Muller 438.

41. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Amsterdam: Erve Wed. G. de Groot, [tussen 1717 en 1740]. 12°.

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

'tLeuen en Bedrijf Van | CLEMENT MAROT | t'Amsterdam by d'Erve van de Wed:
de Groot. ||

12°: A-F¹².

[\$7 (-A1, -D7)]

D5 gesigneerd als E5.

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-144.

Signatuurposities:

A3 geruchte

F7 stercken Ezel

- A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende een scène uit een klucht waarin de auteur van de *Roman de la Rose* een afranseling dreigt te krijgen van een aantal adellijke dames.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r - A2v : Aen de | Goet-gunstige Lesers. [Voorrede.]
- A3r - E10v : 't Leven en Bedrijf | Van | CLEMENT MAROT.
- E10v - F12v : Byvoeghsel. | Bestaende in verscheyden quincckslagen | en aerdige Potsen, op de voorgaende | Materie dienende.

Exemplaren:

Amsterdam: U.B. 753 D 18.

Niet gecollationeerd:

- Londen: British Library 12330 a 8.

Commentaar:

De Erve Wed. G. de Groot was werkzaam in de periode 1717-1740.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1894), 88.

42. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Herziene en vermeerderde druk. Utrecht: [z.n.], 1719. 12°.

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

't Leven en Bedrijf | van | CLEMENT MAROT | op 't nieu vermeerdert en | verbeterd
| 'tUtrecht, Gedrukt in 't Jaar | 1719. ||

12°: A-F¹².

[\$7 (-A1, -C4)]

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-143, [1].

Signatuurposities:

A3 dagelijks

F7 gingen beyde

- A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende een door een zot en een duivel vastgehouden portret van Clément Marot met daaronder een scène in een hortus amoenus waarin de tekst: 'Somer en Winter | BLOM'.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r - A2v : Aen de Goedgunstige | LESERS. [Voorrede.]
- A3r - F3r : Het Leven en Bedrijf | VAN | CLEMENT | MAROT. | [lijn]
- F3v - F12r : BYVOEGSEL, | Bestaende in verscheyde Quinck- | slagen en aardige Poetsen, op | de voorgaende Materie | dienende.
- F12v : [Blanco.]

Exemplaren:

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 270.

Opmerking: De pagina's 131-132 zijn dusdanig beschadigd dat de paginanummers onleesbaar zijn.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenoogen, p. 2.

43. [*Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Amsterdam: Wed. J. van Egmont, [z.j.].]

Commentaar:

Deze editie is alleen bibliografisch bekend.

Bron: Cat. Buisman 451; Cat. De Vries 308.

44. *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Amsterdam: H. Rynders, [tussen 1750 en 1771]. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

HET | LEVEN | VAN | CLEMENT | MAROT. [titel in houtsnedelijst] | [houtsnede] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By HENDRIK RYNDERS,

Boek- | drukker en Boekverkoper, in de 2e | Tuyndwarsstraat. ||

12°: A-F¹².
[\$7 (-A1, -C3)]

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-144.
Pagina 67 gepagineerd als 97.

Signatuurposities:
A3 geruchte
F7 stercken Ezel

A1r : [Titelpagina.]
A1v : [Blanco.]
A2r - A2v : Aan de | Goed-Gunstige Lezers. [Voorrede.]
A3r - E10v : 't Leven en Bedryf | Van | CLEMENT MAROT.
E10v - F12v : BYVOEGZEL. | Bestaende in verscheyden quinck-sla- |
gen en aerdige Potsen, op de voor- | gaende Materie
dienende.

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. OK 77-132.
Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van A. Thijm.
- 's-Gravenhage: K.B. 28 B 37.
Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller.
- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooogen 274.
Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van D.F. Scheurleer.

Commentaar:

H. Rynders was werkzaam in de periode 1750-1771.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenooogen, p. 2; Cat. Scheurleer 1216; Cat. De Vries 309; Cat. Waller 1164.

**45. *Het leven en bedrijf van Clément Marot.* Amsterdam: [z.n.], 1762.
12°.**

Titelpagina (fol. A1r):

HET | LEEVEN EN BEDRYF | VAN | CLEMENT | MAROT. | [houtsnede] | Te
Amsterdam Gedrukt, 1762. ||

12°: A-F¹².

[\$7 (-A1)]

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-143, [1].

Signatuurposities:

A3 Hugenoten

F7 beide

A1r : [Titelpagina.]

A1v : [Blanco.]

A2r - A2v : Aan de Goedgunstige | LEZERS. [Voorrede.]

A3r - F3r : Het Leven en Bedryf | VAN | CLEMENT | MAROT. |
[ornamentlijn]

F3v - F12r : BYVOEGSEL, | Bestaande in verschyde Quink- | slagen
en aardige Poetsen, | op de voorgaande Ma- | terie
dienende.

F12v : [Blanco.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 1233 H 6.

Opmerking: In dit exemplaar ontbreken de folia A5-A8.

- Amsterdam: U.B. 2497 D 44.

46. *Het leven en bedrijf van Clément Marot.* Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: Erven H. van der Putte boekverkoper, [tussen 1768 en 1794]. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

't LEVEN | EN BEDRYF | VAN | CLEMENT MAROT. | Op nieuws vermeerderd en
verbetert. | CLEMENT [houtsnede] MAROT. | t'AMSTERDAM, | [ornamentlijn] | By
d'Erven VANDER PUTTE, Pa- | pier-en-Boekverkoopster, op 't Wa- | ter, in de
Loots-man. ||

12°: A-F¹².
[\$7 (-A1)]

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-144.

Signatuurposities:

A3 het gerugte
F7 sterken Ezel

A1r : [Titelpagina.]
A1v : [Blanco.]
A2r - A2v : Aan de | Goed-Gunstige Lezers. [Voorrede.]
A3r - E10v : 't Leven en Bedryf | VAN | CLEMENT MAROT.
E10v - F12v : BYVOEGZEL. | Bestaande in verscheyden quink- | slagen
en aardige Potsen, op de voor- | gaande Materie dienende.

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 28 B 38.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller.

Commentaar:

De Erven H. van der Putte waren werkzaam in de periode 1768-1794.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Waller 1165.

47. *Het leven en bedrijf van Clément Marot.* Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: gedrukt bij Erven Wed. J. van Egmont, [tussen 1778 en 1787]. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

HET LEEVEN EN BEDRYF | VAN | CLEMENT | MAROT. | Op nieuws Vermeerderd
ende Verbeeterd. | [houtsnode] | Gedrukt by de Erven de Wed: JACOBUS | VAN
EGMONT: Op de Reguliers | Breê-Straat, te Amsterdam. ||

12°: A-F¹².

[\$7 (-A1)]

E5 gesigneerd als C5, E7 als C7 en F7 als E7.

72 folia, gepagineerd = 1-4, 5-144.

Signatuurposities:

A3 Gereformeerde Godsdienst

F7 Paleis

A1r : [Titelpagina.]
 A1v : By de Drukker dezès is Gedrukt | en te Bekoomen,
 [Fondslijst.]
 A2r - A2v : AAN DE | GOEDGUNSTIGE | LEEZERS. [Voorrede.]
 A3r - E11r : HET LEEVEN EN BEDRYF | VAN | CLEMENT | MAROT. |
 [lijn]
 E11v - F12v : BYVOEGZEL: | Bestaande in verscheide Quinkslagen | en
 aardige Potszen, op de voor- | gaande Materie dienende.

Exemplaren:

- Leiden :U.B., M.N.L. Boekenoogen 273.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van A. Thijm.

Commentaar:

De Erven Wed. J. van Egmont waren werkzaam in de periode 1778-1787.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1894), 88; Cat. Boekenoogen, p. 2; Cat. Muller 439; Cat. Versnel 407.

48. *Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: B. Koene boekdrukker, [tussen 1814 en 1830], 12°.*

Titelpagina (fol. A1r):

HET LEVEN EN BEDRYF | VAN | CLEMENT | MAROT. | Op Nieuw Vermeerderd
 en Verbeterd. | [houtsnede] | Te Amsterdam, | By

B. KOENE, Boekdrukker, | in de Boomstraat. ||

12°: A-F¹².
[\$7 (-A1)]

72 folia, gepagineerd = 1-4, 6-117, 118, 119-144.

Signatuurposities:

A3 Godsdienst_soo
F7 Paleis

A1r : [Titelpagina.]
A1v : By den DRUKKER dezès zyn | mede gedrukt en te bekomen:
[Fondslijst.]
A2r - A2v : AAN DE | GOEDGUNSTIGE | LEEZER. [Voorrede op fol. A2v
ondertekend: 'C.M. ... ']
A3r - E11r : HET LEVEN EN BEDRYF | VAN | CLEMENT | MAROT. |
[ornamentlijn]
E11v - F12v : BYVOEGSEL, | Bestaende in verscheidene Kwinkslagen | en
aardige Potsen, op de voor- | gaande Inhoud dienende. |
[ornamentlijn]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 1097 D 41.

Opmerking: Katersignatuur D7 ontbreekt.

- Amsterdam: U.B. OK 77-133.

- 's-Gravenhage: K.B. 28 B 39.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller.

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 275.

Opmerking: De folia B7 en B8 zijn aan de zij-snede onopengesneden.

- Utrecht: U.B. B^k Moltzer 6 E 11.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van H.E. Moltzer. Niet

gecollationeerd:

- Londen: British Library 12315 aa 5.

Commentaar:

B. Koene was werkzaam in de periode 1814-1830.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenooogen, p. 2; Cat. Muller 440; Cat. Scheurleer 1217; Cat. Waller 1166.

49. *Het leven en bedrijf van Clément Marot.* [Z.pl.: z.n., z.j.]. 8°.

Titelpagina (fol. A1r):

HET | LEVEN EN BEDRIJF | VAN | CLEMENT MAROT. | OP NIEUWS
VERMEERDERD EN | VERBETERD. | [houtsnede] | [lijn] | Gedrukt voor de
Liefhebbers. ||

8°: A-G⁸.

[\$2 (-A1)]

56 folia, gepagineerd = 1-3, 4-96, 97, 98-112.

Pagina 73 gepagineerd als 75.

Signatuurposities:

A2 veinsde

G2 alles

A1r : [Titelpagina.]

A1v : Den Drukker aan den Lezer! [Voorrede.]

A2r - F8v : HET | LEVEN EN BEDRIJF | VAN | CLEMENT MAROT. |
[lijn]

G1r - G8v : BIJVOEGSEL. | BESTAANDE IN VERSCHEIDE KWINK- |
SLAGEN EN AARDIGE POTSSEN. | [lijn]

Exemplaren:

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooogen 276.

Opmerking: De pagina's 18 en 49 zijn dusdanig beschadigd dat de paginanummers onleesbaar zijn.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenooogen, p. 2.

Het leven en bedrijf van Klaas Nar

Het leven en bedrijf van Klaas Nar is een vertaling van het door Wolfgang

Bütner geschreven Duitse kluchtboek *Sechshundert sieben und zwanzig Historien von Claus Narren*. De nederlandstalige edities bevatten respectievelijk 519 en 514 kluchten. Hoofdpersoon van het werk is de bestaande historische figuur Claus von Rangstädt, die daadwerkelijk als hofnar in dienst van Hertog Frederik van Sachsen is geweest.

De frontispiece van de editie 1736 is gesigneerd met de initialen J.v.S., die niet met zekerheid konden worden ontcijferd. Mogelijk staan zij voor Joachim von Sandrart.

Joachim von Sandrart der Ältere (Frankfurt am Main 12-V-1606-Neurenberg 14-X-1688) was schilder, etser, tekenaar en kunsttheoreticus.

Literatuur: Over Von Sandrart: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler* [...], XXIX, 397-398; Waller, 280; *Winkler Prins*, XX, 54.

50. *Het leven en bedrijf van Klaas Nar*. Uit het Duits in het Nederlands vertaald. Amsterdam: C. Last boekverkoper; [colofon: gedrukt bij T. Houthaek], 1652. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

Het Leven en Bedrijf | Van | KLAAS NAR, | Hoofsche Bootzemaker, en won- | derlikke Tijdverdrjver van zij- | ne Keur-vorstelikke Door- | luchtigheid van Saxen. | Van verscheide Hovelingen, uit zijn | mondt, vergadert, te zamen ge- | brogt, en, in 't Hoog- | duitsch, beschreven. | Doch nu, | Tot eerlik en leerlik vermaak, in 't | Nederduitsch vertaalt. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By Cornelis Last, Boekverkooper in de | Gasthuis-Moolensteeg, in de vier | Euangelisten. 1652. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. π1r):

'tLeeven en bedryf | van den | WYSEN GECK | CLAES-NAR. | VOL AERDIGE VERTELLINGE | AMSTERDAM | By Cornelis Last. ||

Colofon (fol. M10r):

t'AMSTERDAM, | In de Drukkery van TYMON | HOUTHAAK, op de hoek van | de Nieuwe-zijds Kolk.

12°: π1, A-M¹².

[\$6 (-A1)]

Afb. 11. *Het leven en bedrijf van Klaas Nar*. Amsterdam: C. Last boekverkoper, [colofon: gedrukt bij T. Houthaeck], 1652. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. 1073 A 24¹. (50).

145 folia, gepagineerd = [2], 1-2, 3-283, [5].

Signatuurposities:

A2 zou vallen

M6 Linden behangen

- π1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Klaas Nar als ganzenhoeder. De gravure beeldt een op de folia A2r-A3r vertelde gebeurtenis uit.]
- π1v : [Blanco.]
- A1r : [Titelpagina.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r - M10r : Het Leven en Bedrijf | Van | KLAAS NAR. | EERSTE DEEL. [In het kort wordt verteld hoe Klaas Nar in dienst van Zijne Keurvorstelijke Doorluchtigheid Hertog Frederik van Sachsen komt. Daarna beginnen de kluchten, welke ieder 'toeval' worden genoemd. Het boek is in zestien delen van ongelijke lengte onderverdeeld.]
- M10r : [Colofon.]
- M10v - M12v : [Blanco.]

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 30 A 2.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller. Opmerking: De folia π1, M11 en M12 ontbreken.

- Leiden: U.B., M.N.L. 1073 A 24¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *De gaven van de milde St. Marten*. Amsterdam: C. Last, 1654. 12°. (6).

3: *St. Niklaesgift*. Amsterdam: voor J. Jacott boekverkoper, 1647. 12°. (58).

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Muller 356; Cat. Waller 1057.

51. *Het leven en bedrijf van Klaas Nar*. Uit het Duits in het Nederlands vertaald. Amsterdam: G. de Groot boekverkoper, 1736. 8°.

Titelpagina (fol. A2r):

HET LEVEN EN BEDRYF | VAN DE WYZE GEK | KLAAS NAR, | Hoofsche
Potzemaker, en wonderlyke | Tydverdryver van zyne Keurvorstelyke | Doorlugtigheid
van Saxen. | Van verscheide Hovelingen (uit zyn mond) | vergadert, te zamen
gebragt, en in 't | Hoogduitsch beschreven. | Doch nu, | Tot Eerlyk en Leerlyk
Vermaak, in het | Nederduitsch Vertaald. | [drukkersmerk] | T'AMSTERDAM, | BY
GERRIT DE GROOT, | Boekverkoper op de Heilige Weg, 1736. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

't LEVEN en BEDRIJF | van den | WYSEN-GECK | CLAES-NAR | VOL AERDIGE
VERTELLINGE ||
[graveur J.v.S.]

8°: A-O⁸.

[\$5 (-A1, -A2, -C3)]

112 folia, gepagineerd = 1-4, 5-224.

Pagina 192 gepagineerd als 292.

Signatuurposities:

A3 met de

O5 helpen, eer

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende Klaas Nar als
ganzenhoeder. De gravure beeldt een op de folia A3r-A3v vertelde
gebeurtenis uit.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r : [Titelpagina.]
- A2v : [Blanco.]
- A3r - O8v : HET LEVEN EN BEDRYF | VAN | KLAAS NAR. | EERSTE DEEL.
[In het kort wordt verteld hoe Klaas Nar in dienst van Zijne
Keurvorstelijke Doorluchtigheid Hertog Frederik van Sachsen komt.
Daarna beginnen de kluchten, welke ieder 'toeval' worden genoemd.
Het boek is in zestien delen van ongelijke lengte onderverdeeld.]

Exemplaren:

- Amsterdam: G.A. V 10⁴.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: J.C. Weyerman: *Vermakelyk wagen-praatje, over verscheyde gevallen* [...].

[Z.pl.: z.n., z.j.]. 8°.

2: J.C. Weyerman: *De zeldzaame levens-byzonderheden van Laurens Arminius, Jakob Campo Weyerman, Robert Hennebo, Jakob Veenhuyzen, en veele andere beruchte personaadgien*. Amsterdam: te koop bij B. Dass boekverkoper, 1738. 8°.

3: J.C. Weyerman: *Natuurkundige historiesche, ernstige, schertsende, en vrolyke aanmerkingen* [...]. Amsterdam: te koop bij B. Dass boekverkoper, 1738. 8°.

- 's-Gravenhage: K.B. 533 E 18.

Olim: in potlood: 19 G 1058.

- Leiden: U.B., M.N.L. 1178 G 31.

Herkomst: Het exemplaar is in 1880 door Dr. Eelco Verwijs aan de Maatschappij geschonken.

Opmerking: Het eerste katern is in sterke mate door boekenworm aangetast.

Een nieuw klught-boecxken, ofte den kleynen vaeckverdriyer

Een nieuw klught-boecxken, ofte den kleynen vaeckverdriyer bevat 26 kluchten.

Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

51a Een nieuw klught-boecxken, ofte den kleynen vaeckverdriyer.

Utrecht: J. Amelisz., [ca. 1629]. 16°.

Titelpagina (fol. A1r):

Een nieuw | Klught-Boecxken, | Ofte den kleynen Vaeck- | verdriyer, seer nut
ende | korts-wijlich om | te lesen. | Inhoudende vele ghenoeeghe- | lijcke ende korte
vertellingen, alles | int korte by een vergadert | door een Liefhebber | der Waerheit.
| [houtsnede] | t'Vrecht bij Jan Amelisz. ||

16°: A⁸.

[\$3 (-A1)]

A3 gesigneerd als A5

8 folia, ongepagineerd.

Signatuurposities:

A2 quam binnen

A1r : [Titelpagina.]

A1v : [Blanco.]

A2r - A8v : Verscheyden geneu- | ghelycke ende waerachtige | gheschiedenissen.

Exemplaren:

Utrecht: G.A. 7082.

Commentaar:

Een nieuw klught-boecxken, ofte den kleynen vaeckverdryver is samen met de eveneens bij Jan Amelisz. uitgekomen *Almanach na den ouden stijl voor 1630* ingebonden en laat zich dientengevolge enigszins dateren.

De nieuwe vaakverdryver, of Ne(e)derlandze verteller

De nieuwe vaakverdryver, of Ne(e)derlandze verteller werd samengesteld door K.A.P.S.M. en bevat in de verschillende edities respectievelijk ca. 1205 en ca. 1480 kluchten. Het is nog onbekend, wie deze K.A.P.S.M. is. Een toespeling in de opdracht geeft echter wel een indicatie van althans één der gebruikte bronnen. De namen van Zingref en Weidner wijzen in de richting van het in twee delen verschenen Duitse kluchtboek *Apophthegmata*, dat ook in 1669 bij J. van Ravesteyn te Amsterdam in vertaling verscheen.

Over het gedicht *Aanradinge tot kristelik meedelijden over d'Armen, op het Wester-Schelling* door Jan Soet is niets te vinden. Zou hier mogelijk sprake zijn van een loterijgedicht ten bate van de slachtoffers van een natuurramp?

52. *De nieuwe vaakverdryver, of Neederlandze verteller*. Samengesteld door K.A.P.S.M. Amsterdam: gedrukt bij T. Houthaeck; voor G. van Goedesberg boekverkoper, 1651. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

De Nieuwe | VAAKVERDRYVER, | OF: | Neederlandze Verteller. | VOL | Staatkundige Voorbeelden, Vorste- | likke Bedrijven, Aartige

Afb. 12. *De nieuwe vaakverdwyver, of Neederlandze verteller*. Samengesteld door K.A.P.S.M. Amsterdam: gedrukt bij T. Houthaeck; voor G. van Goedesberg boekverkoper, 1651. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 589 K 24. (52).

Spreuken, | Kloeke Vragen, Spitze Antwoorden, | Geestige Trekken, Hoffelike Om-
 | megangen, en Boertige Ge- | schiedenissen. | Alles, tot stichtelik vermaak en
 scharpinge van | het Jeugdige verstant, | Uit verscheide Boeken en eigen ondervinding,
 | vergaderd en beschreven, | DOOR | K.A.P.S.M. | [vignet] t'Amsterdam, Gedrukt
 by Tymon Houthaak, | [lijn] | Voor GERRIT van GOEDESBERG, Boek- | verkooper
 op 't Water, aan de Nieuwebrug. 1651. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

DE NIEUWE VAAK-VERDRYVER. | of | Neder- | landse | Verteller. | t'Amsterdam,
 | By Gerrit van Goedes-bergh Boeckverkooper. ||

12°: A-Z¹², 2A-D¹², 2E⁸.

[\$6 (-A1, -A2); 2E⁸ \$5]

332 folia, gepagineerd = 1-10, 11-664.

Pagina 390 gepagineerd als 190.

Signatuurposities:

A6 Starke drank

2E5 gelieven

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een zinnebeeldige
 voorstelling van Hermes met kerykeion.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r : [Titelpagina.]
- A2v : Aan de Vaakrige | JEUGD. [Voorrede in de vorm van een gedicht.
 De beginregel luidt: 'Hoe geeuwtge dus? of komt Klaasvaak uw
 leden strooken,']
- A3r - A5v : DEN | E: Reede- en Zeedekundige | KASPER VENKEL, | Regent
 der Doorluchtige | SCHOUBURG, | binnen Aemsteldam. | Mijn
 byzondere en gunstige Vriend, [Opdracht op fol. A5v ondertekend:
 'uw E: dienstwillige | K.A.P.S.M.']
- A6r - 2E8v : De Nieuwe | VAAKVERDRYVER. | OF: | Neederlandse Verteller.
 | EERSTE DEEL. [Kluchten in drie delen verdeeld.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 683 J 39.

Opmerking: Op pagina 418 is de 4 van het paginanummer ondersteboven afgedrukt.

- Brussel: K.B. Albert I, III 4316 A.

Opmerking: De folia 2C1-2E8 ontbreken. De pagina's 41-42 en 257-258 zijn dusdanig beschadigd dat de paginanummers onleesbaar zijn.

- 's-Gravenhage: K.B. 28 F 9.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van I. Meulman en één van F.G. Waller.

- 's-Gravenhage: K.B. 589 K 24.

Olim: in potlood: 17 a 471.

Opmerking: Op pagina 418 is de 4 van het paginanummer ondersteboven afgedrukt.

- Oegstgeest: Particulier bezit.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van C. Kruyskamp.

Opmerking: Op pagina 418 is de 4 van het paginanummer ondersteboven afgedrukt.

Niet gecollationeerd:

- New York: Public Library.

Commentaar:

Op folium A11 is op de recto- zowel als op de verso-zijde een verticale lijn (snijlijn) in de buitenmarge zichtbaar.

Bibliografische verwijzingen:

Catalogus van boeken, V, kol. 184; *Catalogus universalis. No. 15*, p. 20; Cat. Meulman 3898; Cat. Muller 354; Cat. Scheepers, II, 784; Cat. Scheurleer 1250; Cat. Versnel 213; Cat. De Vries 322; Cat. Waller 1720; *N.U.C.*, NN 0263673.

53. *De nieuwe vaakverdryver, of Nederlandse verteller*. Samengesteld door K.A.P.S.M. Vermeerderde druk. Amsterdam: voor G. van Goedesberg boekverkoper; [colofon: gedrukt bij H. Harmensz.], 1669. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

De Nieuwe | VAAKVERDRYVER, | OF: | Nederlandse Verteller. | VOL | Staatkundige Voorbeelden, Vor- | stelikke Bedrijven, Aartige

Spreuken, | Kloeke Vragen, Spitze Antwoorden, | Geestige Trekken, Hoffelikke | Ommegangen, en Boertige | Geschiedenissen. | Alles, tot stichtelik vermaak en scharpinge van | het Jeugdige verstant, | Uit verscheide Boeken en eigen ondervinding, | vergaderd en beschreven, | Vermeedert met het Vierde Deel, | DOOR | K.A.P.S.M. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | Voor GERRIT van GOEDESBERG | Boekverkoper op 't Water, aan de Nieu- | webrug, 1669. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

DE NIEUWE VAACK-VERDRYVER. | of | Neder- | landse | Verteller. | t'Amsterdam, | By Gerrit van Goedes-bergh Boeckverkooper. ||

Colofon (fol. 2E12v):

t'AMSTERDAM. | [lijn] | Ter Drukkerye van HENDRIK HARMENSZ. | in de Lange-straat, 1669.

12°: A-Z¹², 2A-E¹².

[\$6 (-A1, -A2)]

C6 gesigneerd als B6, Q6 als Q5 en 2D6 als D6.

336 folia, gepagineerd = 1-10, 11-477, 478, 479-658, [2].

Pagina 73 e.v. gepagineerd als 63 e.v. Binnen deze foutieve paginering 269 als 266, 593 als 563, 621 als 622, 630 als 30 en 634-635 als 632-633. Pagina 638 e.v. gepagineerd als 636 e.v. Binnen deze foutieve paginering 654 als 54.

Signatuurposities:

A6 Kruiden, Slikpotten

2E6 ghy en ik

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een zinnebeeldige voorstelling van Hermes met kerykeion.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r : [Titelpagina.]
- A2v : Aan de Vaakrige | JEUGD. [Voorrede in de vorm van een gedicht. De beginregel luidt: 'Hoe geeuwtge dus? of komt Klaasvaak uw leden stroken,']
- A3r - A5v : DEN | E: Reede- en Zeedekundige | KASPER VENKEL | Regent der Doorluchtige |

- SCHOUBURG, | binnen Aemsteldam. | Mijn byzondere en gunstige Vriend, [Opdracht op fol. A5v ondertekend: 'uvv. E: dienstvillige | K.A.P.S.M.']
- A6r - 2E11v : De Nieuwe | VAAKVERDRYVER, | OF: | Neederlandze Verteller, | EERSTE DEEL. [Kluchten in vier delen verdeeld.]
- 2E12r - 2E12v : Aanradinge | Tot Kristelik meedelijden over d'Armen, | op het | WESTER-SHELLING. [Gedichten op fol. 2E12v ondertekend: 'JAN ZOET Amsterdammer.']
- 2E12v : [Colofon.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 475 G 3.
Opmerking: De foutieve paginering van pagina 630 is gecorrigeerd.
- Brussel: K.B. Albert I, III 20621 A.
Opmerking: De foutieve signering van fol. 2D6 en de foutieve paginering van pagina 630 zijn hersteld. Pagina 381 is dusdanig besnoeid dat het paginanummer onleesbaar is.
- 's-Gravenhage: K.B. 28 F 10.
Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller.
Opmerking: Het - hier losse - folium A1 is achterstevoren ingebonden, zodat de inhoudsopgave wordt:
- A1r: [Blanco.]
- A1v: [Gegraveerde titelpagina [...].]
- De foutieve paginering van pagina 630 is hersteld.
- Leiden: U.B., M.N.L. 1202 H 16.
Olim: in inkt: 9579.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1894), 90; Cat. Buisman 534; Cat. Meulman 3899; Cat. M.N.L., I, kol. 629-630; Cat. Muller 355; Cat. Scheepers, II, 785; Cat. Versnel 214; Cat. De Vries 323; Cat. Waller 1721.

Den nieuwen clucht-vertelder

54. [*Den nieuwen clucht-vertelder*. Uit het Frans in het Nederlands vertaald. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1669.]

Exemplaren:

Niet gecollationeerd:

- Londen: British Library 12352 a 14.
- Weimar: Zentralbibliothek der deutschen Klassik 31,5:38f (n.1.).

Commentaar:

Prof. Pleij attendeerde mij op het bestaan van dit kluchtboek.

Den schimpigen bolwormspiegel

Volgens Van Doorninck is *Den schimpigen bolwormspiegel* samengesteld door Jan van Duisberg, die het voorwoord ondertekent.

Jan van Duisberg (Amsterdam 1632 of 1633 - Amsterdam 3-I-1702) was drukker, boekverkoper, papierhandelaar en dichter. In 1657 en 1662 kwam hij wegens het verkopen van pamfletten en pasquillen met de justitie in aanraking.

Een andere mogelijke samensteller van dit kluchtboek zou echter Simon de Vries kunnen zijn, gezien de vermelding van 'De gevormde bol, vertoonende de groote Kaywereld, 12°.' als oorspronkelijk werk van hem in het *Biographisch woordenboek*. Deze titel vertoont namelijk grote overeenkomst met de tekst op de gegraveerde titelpagina van *Den schimpigen bolwormspiegel*. Mogelijk is dit het in het *Biographisch woordenboek* bedoelde boek en zou het terecht aan Simon de Vries zijn toegeschreven.

Simon de Vries (Culemborg ca. 1624 - Utrecht 30-IV-1708) was schoolmeester, schrijver en boekverkoper te Utrecht. Zijn oeuvre bestaat uit tal van prozawerken en gedichten, zowel oorspronkelijk als vertaald. De *Winkler Prins* classificeert hem als 'een vertegenwoordiger van de nog weinig bestudeerde onderstroom van de 'grote' 17de-eeuwse Nederlandse letterkunde.'

Den schimpigen bolwormspiegel bevat verhalen waarin een aantal kluchten is verwerkt en heeft in het 'Vermaakelijk NAA-GERECHT' 23 kluchten en drie novellen. De bronnen van deze tekst zijn onbekend.

Literatuur: Over Van Duisberg: *Biographisch woordenboek*, IV, 387-388; Van Doorninck, II, 107; Van Eeghen: *Amsterdamse boekhandel*, IV, 207. Over De Vries: *Biographisch woordenboek*, XIX, 448-451; *Winkler Prins*, 7e druk, XIX, 559.

55. Den schimpigen bolwormspiegel. Samengesteld door J. van Duisberg. Amsterdam: J. Konijnenbergh boekverkoper, 1671. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

Den | Schimpigen | BOLWORM- | SPIEGEL, | Vol | Aartige Amsterdamsche | en
uytheemsche Geschie- | denissen en Nieu- | wigheden. | [houtsnede] |
t'AMSTERDAM, | [lijn] | By Iacobus Konijnen-bergh, Boek-verkoo- | per, in de nieuwe
Hoog-straat. 1671: ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

de gewormdt | BOL. vertont de | groote KAIJ. | Weerelt. ||

12°: A-L¹².

[\$7 (-A1, -A2)]

C3 gesigneerd als B3.

132 folia, gepagineerd = [8], 1-3, 4, 5-255, [1].

Pagina 245 gepagineerd als 145.

Signatuurposities:

A5 licht'lijk met

L6 mijn vermoghen

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een kwakzalver (keisnijder?) die een man van wormen ontdoet (zinnebeeldig).]
 A1v : [Blanco.]
 A2r : [Titelpagina.]
 A2v : [Blanco.]
 A3r - A4v : AEN DEN | LEZER. [Voorrede op fol. A4v ondertekend: 'J.V. DUISBERG.']
 A5r - F5v : Den | Schimpigen. | BOLWORM-SPIEGEL.
 F6r - L6v : Vermaakelijk | NAA-GERECHT. [Dit gedeelte is een bijvoegsel bij het voorgaande.]
 L7r - L7v : AAN-WYZER | Van de Hoofddeelen, [!] die | in dit werkje begree- | pen zijn.
 L8r - L12r : AAN-WYZER | Van de byzondere stuk- | jes, quinkslaagen, en aar- | tigheden, doorgaans in dit | boekje by-gebracht.

Afb. 13. *Den schimpigen bolwormspiegel*. Samengesteld door J. van Duisberg. Amsterdam: J. Konijnenbergh boekverkoper, 1671. 12°. Ex. Amsterdam: U.B. 1017 H 29². (55).

L12v : [Blanco.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 1017 H 29².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: R. Visscher: *Brabbelingh*. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: J. van

Ravesteyn boekverkoper, 1669. 12°.

Opmerking: Het paginanummer van pagina 10 is spiegelbeeldig gezet.

Den seer vermaeckelijcken kluchtvertelder

De als samensteller van *Den seer vermaeckelycken kluchtvertelder* vermelde A.J.W.L. is onbekend, evenals de bron van de ca. 140 erin voorkomende kluchten. De erin voorkomende tekst van *Het dispuyt onder des menschens litmaeten* vertoont grote overeenkomst met het gedicht *Leeden-stryt* dat zowel aan Adriaan Stikke als aan Petrus Baardt wordt toegeschreven en in *De gaven van de milde St. Marten* voorkomt. [Zie aldaar.]

De frontispiece vermeldt A. Wydts als ontwerper en Harrewyn als graveur. De als ontwerper genoemde A. Wydts blijkt niet in de biografische woordenboeken voor te komen; de graveur Harrewyn zou Jacobus danwel Frans of François Harrewyn - vader of zoon - kunnen zijn.

Jacobus Harrewyn (Amsterdam 15-IX-1660 - Brussel 10-VI-1727) was werkzaam van 1689 tot 1732, onder andere in 1688 te Antwerpen. Frans of François Harrewyn werd in ca. 1680 of 26-VI-1700 in Brussel geboren - er worden twee zeer uiteenlopende geboortejaren opgegeven - en hij overleed aldaar op 24-XI-1764.

In de literatuur heerst veel onenigheid over de biografische gegevens met betrekking tot Jacobus Harrewyn en zijn zoon Frans. Zij worden vaak verwisseld. Jacobus signeerde zijn werk aanvankelijk alleen met zijn achternaam, na 1711 veelal met een J. ervoor. Zijn H is altijd cursief, terwijl die van Frans romein is. Frans signeerde overigens meestal F. of Fr. Harrewyn.

Uit de wijze van signeren zouden we kunnen afleiden dat de frontispiece door Jacobus Harrewyn is vervaardigd.

Literatuur: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler* [...], XVI, 55-57; *Biographie nationale*, VIII, kol. 736-739; Van Heurck: *Les Harrewyn*, passim; Hollstein, VIII, 220-221; Waller, 131.

56. Den seer vermaeckelycken kluchtvertelder. Samengesteld door A.J.W.L. Ieper: gedrukt bij [z.n.]; Antwerpen: te koop bij W. van Bloemen, [z.j.]. 12°.

Titelpagina (fol. *1r):

[titel in rood en zwart] DEN SEER | VERMAECKELYCKEN | KLUCHT- | VERTELDER | Bestaende in aerdige Vertellingen, gee- | stighe Slaeghen, scherpsinnighe Ant- | woorden, stichtelijcke Onderwysin- | gen, vremde Potsen, &c. | Meest in Vlaenderen en Brabant | voorghevalen. | Alles op-ghestelt, ende by-een vergaedert, | tot vermaeck van alle Melan- | colijcke Gheesten: | DOOR A.J.W.L. | [vignet in rood en zwart] | Tot Ypre Gedruckt: | [lijn] | Men vindtse te koopen tot Antwerpen | By WILLEM VAN BLOEMEN ||

Gegraveerde titelpagina (fol. π1r):

DEN SEER VERMAECKELYCKEN | KLUCHT-VERTELDER. ||
[Graveur: Harrewyn sculp: | Brux::; ontwerper: A. Wydts Del:]

12°: π1, *6, A¹² (-A1), B-H¹², I⁶.

[\$3 (-*1); A-H¹² \$6 (-A6, +C7); I⁶ \$4]

108 folia, gepagineerd = [12], 1-2, 3-204.

Signatuurposities:

*2 tot vroyelijcke
*3 selve meer
A2 en daer
I4 ick oock

π1r : [Blanco.]

π1v : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende den seer vermaeckelycken kluchtvertelder op een sokkel naast een geopende boekenkist staande, een menigte boeken toewerpend, sprekende: 'veel kluchts voor luttel gelts'.]

*1r : [Titelpagina.]

*1v : [Blanco.]

*2r - *6v : VOOR-REDEN | BEMINDEN LESER [Voorrede op fol. *6v in rood ondertekend: 'VAERT WEL A.W.L.']

A2r - H12r : DEN SEER | VERMAECKELYCKEN | KLUCHT-VERTELDER, | [lijn]

Afb. 14. *Den seer vermaeckelycken kluchtvertelder*. Samengesteld door A.J.W.L. Ieper: gedrukt bij [z.n.]; Antwerpen: te koop bij W. van Bloemen, [z.j.]. 12°. Ex. Brussel: Koninklijke Bibliotheek Albert I, VH 24341. (56).

H12v - I6v : [Dispuyt onder des Menschens Litmaeten. Gedicht.]

Exemplaar:

- Brussel: K.B. Albert I, VH 24341.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van C. van Hulthem en in inkt de tekst: 'Desen book hoort toe aan Ferdinandus Josephus De Roos 1726.'

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Van Hulthem, IV, 24341.

St. Niklaesgift

Prof. Draak heeft het Franse kluchtboek *L'élite des contes du sieur d'Ouville* van A. le Metel sieur d'Ouville als bron van de *St. Niklaesgift* aangewezen. Het aantal kluchten varieert in de verschillende edities van ca. 95 tot ca. 120. De vertaler/bewerker is onbekend; over het opgenomen gelegenheidsdichtwerk is ook niets bekend.

Literatuur: Draak (1943), 83.

57. [*St. Niklaesgift*. Amsterdam: voor J. Jacott, 1644.]

Commentaar:

Deze editie is alleen bibliografisch bekend.

Bron: Bolte (1920), 93; Draak (1943), 84.

[Het door Bolte en Draak in de Sächsische Landesbibliothek te Dresden gesignaleerde exemplaar is tijdens de oorlog verloren gegaan.]

58. *St. Niklaesgift*. Amsterdam: voor J. Jacott boekverkoper, 1647. 12°.

Titelpagina (fol. *2r):

S^t. NIKLAES- | GIFT, | Bestaende in | Bevallijke Kodderyen, aertige Voor- | vallen,
vreemde Potsen, en | verdichte Vonden: | Verzelt met | Vaerdige vragen, lustige
Antvvoorden, geneug- | lijke Ontmoetingen, blaeeuvve Grootshe- | den, kluchtige
Bedriegeryen, verma- | kelijke

Afb. 15. *St. Niklaesgift*. Amsterdam: voor J. Jacott boekverkoper, 1647. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. 1073 A 24³. (58).

Onnozelheden, en andere | diergelijke tijdkortingen. | [vignet] | t'AMSTELDAM, |
Voor Iohannes Iacot, Boeckverkooper in 't | Heremijt-steeghjen, in 't laer 1647. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. *1r):

S^t. NICOLAES | GIFT, | Bestaende in Aertighe | Vermakelijkheden. ||

12°: *4, A-I¹², K⁸.

[\$3 (-*1, -*2); A-I¹² \$7; K⁸ \$5]

120 folia, gepagineerd = [8], 1-3, 4, 5, 6, 7-228, [4].

Pagina 196 gepagineerd als 6 en 220 als 120.

Signatuurposities:

*3 toen kuyerde

A1 d'ander

K5 onschuldige , of

- *1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende St. Nicolaas die
boeken uitdeelt.]
- *1v : [Blanco.]
- *2r : [Titelpagina.]
- *2v : [Blanco.]
- *3r - *4v : Aen de bly-levende | GENEUGT- | ZOEKERS. [Voorrede op
fol. *4v ondertekend: 'S. NIKLAES.']
- A1r - K6v : S^t. NIKLAES-GIFT | AEN DE IEVGHT, [Kluchten, onderbroken
door enkele andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
- E10r - E10v : GEBOORTE GROET | aen Mejuffer E.V.H.
[Gelegenheidsgedicht.]
- F9r - F9v : Wellekomst. | Welkom, Iuffers van der Straten,
[Gelegenheidsgedicht.]
- H6r - H7r : Verwondering over twee nieuge- | houde. | Aen de vrou. | 't
Geloof is met my uyt, ik zie 't nu voor mijn ooge, [Gedicht.]
- K7r - K8v : BLAD-WYZER | over | S. NIKLAES-GIFT.

Exemplaren:

- Leiden, U.B., M.N.L. 1073 A 24³.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *Het leven en bedrijf van Klaas Nar*. Uit het Duits in het Nederlands vertaald. Amsterdam: C. Last boekverkoper; [colofon: gedrukt bij T. Houthaeck], 1652. 12°. (50).

2: *De gaven van de milde St. Marten*. Amsterdam: C. Last, 1654. 12°. (6).

Commentaar:

De frontispiece wordt in de Cat. Muller aan S. Savry toegeschreven.

Bibliografische verwijzingen:

Barnouw (1901), 293; Bolte (1894), 87; Bolte (1920), 93; *Catalogus van boeken*, V, kol. 183; Cat. Muller 356.

59. [St. Niklaesgift. Amsterdam: voor M.M. Rocquius boekverkoper, 1647.]

Commentaar:

Deze editie is alleen bibliografisch bekend. Een vergelijking van de onder bovenstaande editie gegeven beschrijving met die welke Bolte van deze editie geeft, wettigt het vermoeden dat het door hem in de Staats-und Universitätsbibliothek Hamburg aangetroffen exemplaar met het impressum: 't'AMSTELDAM, | Voor Marcus Marcusz. Rocquius, Boekver- | koper in de Stormsteeg, in d'Institutie | van Calvinus, in 't jaer 1647. ||' een andere uitgave van (58) is. Helaas is het door Bolte gesignaleerde exemplaar tijdens de oorlog verloren gegaan.

Bron: Bolte (1894), 87.

60. St. Niklaesgift. Amsterdam: voor C. Last boekverkoper, 1653. 12°.

Titelpagina (fol. *2r):

S^t. NIKLAES- | GIFT, | Bestaende in | Bevallike Kodderyen, aerdige Voor- | vallen, vreemde Potsen, en | verdichte Vonden: | Verzelt met | Vaerdige Vragen, lustige Antwoorden, geneug- | lijke Ontmoetingen, blaeuwe Grootshe- | den, kluchtige Bedriegeryen, verma- | kelijke Onnozelheden, en andere | diergelijke tijdkortingen. | [vignet] | t'AMSTELDAM, | Voor Cornelis Last, Boeckverkoo- | per in de Gasthuys-Meulen- | steegh. 1653. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. *1r):

S^t. NICOLAES | GIFT, Bestaende in Aertighe | Vermakelijkheden. ||

12°: *4, A-I¹², K⁸.

[\$3 (-*1, -*2); A-I¹² \$7; K⁸ \$5]

120 folia, gepagineerd = [8], 1-228, [4].

Signatuurposities:

*3 kuyerde

A1 d'ander

K5 ontschuldige_of

- *1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende St. Nicolaas die boeken uitdeelt.]
- *1v : [Blanco.]
- *2r : [Titelpagina.]
- *2v : [Blanco.]
- *3r - *4v : Aen de bly-levende | GENEUGT- | ZOEKERS. [Voorrede op fol. *4v ondertekend: 'S. NIKLAES.']
- A1r - K6v : St. NIKLAES-GIFT | AEN DE IEUGT, [...] [Kluchten, onderbroken door enkele andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
- E10r - E10v : GEBOORTE-GROET | aen Mejuffer E.V.H.
[Gelegenheidsgedicht.]
- F9r - F9v : Wellekomst. | Welkom, luffers van der Straten,
[Gelegenheidsgedicht.]
- H6r - H7r : Verwondering over twee nieu- | gehoude. | Aen de vrou. | 't
Geloof is met my uyt, ick zie 't nu voor mijn | oogen, [Gedicht.]
- K7r - K8v : BLAD-WYZER | over | S. NIKLAES-GIFT.

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 588 K 7¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *De gaven van de milde St. Marten*. Amsterdam: C. Last, 1654. 12°. (6).

Olim: in potlood: XIX D 275.

Herkomst: Blijkens een aantekening in inkt heeft het exemplaar rond 1654 toebehoord aan Isaac Sattevier.

61. St. Niklaesgift. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1662. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

S^t. NIKLAES- | GIFT. | Bestaende in | Bevallige Kodderyen, aerdige Voor- | vallen, vreemde Potsen, en verdichte | Vonden | Verzelt met | Vaerdige Vragen, lustighe Ant- | woorden, geneugelijcke Ontmoetin- | gen, blaeuwe Grootsheden, klucht- | ge Bedriegeryen, vermakelicke | Onnoselheden, en ander dier- | gelijcke tijdt-kortingen. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By Michiel de Groot, Boeck-verkooper, | op den Nieuwen-dyck, tusschen bey de Haer- | lemmer Sluysen, 1662. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

S^t. NICOLAES | GIFT, | Bestaende in Aertighe | Vermakelijkheden. ||

12°: A-G¹².

[\$7 (-A1, -A2)]

D5 gesigneerd als D7, E5 als D3, E6 als D6 en F6 als F4.

84 folia, gepagineerd = [4], 1-16, 17, 18-164.

Pagina 136 gepagineerd als 139 en 151 als 115.

Signatuurposities:

A3 d'ander

G7 patient, zeyde

A1r :	[Gegraveerde titelpagina, voorstellende St. Nicolaas die boeken uitdeelt.]
A1v :	[Blanco.]
A2r :	[Titelpagina.]
A2v :	[Blanco.]
A3r - G12v :	S ^t . NIKLAES-GIFT, AEN DE JEUGT. [...] [Kluchten, onderbroken door enkele andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
E12r - F1r :	GEBOORTE-GROET, aen Mejuffer E.V.H. [Gelegenheidsgedicht.]
F11r - F11v :	Wellekomst. Welkom, luffers van der Straten, [Gelegenheidsgedicht.]

Exemplaren:

- 's-Gravenhage: K.B. 588 K 8².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *De geest van Jan Tamboer*. Amsterdam: [z.n.], 1671. 12°. (16).

3: *Het leven en bedrijf van Clément Marot*. Herziene en vermeerderde druk.

[Colofon: Harlingen: gedrukt bij E.I. van Doorn, 1674.] 12°. (34).

4: F.G. de Quevedo y Villegas: *Seven wonderlijcke gesichten*. In het Nederlands vertaald door H. van Harinxma. Amsterdam: gedrukt door J.J. Bouman, 1669. 12°.

Olim: in potlood: II I 549.

Opmerking: Pagina 86 is dusdanig beschadigd dat het paginanummer onleesbaar is.

Het suynigh en vermaeckelijck coffy-huys

Het suynigh en vermaeckelijck coffy-huys bevat 178 kluchten. Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

62. *Het suynigh en vermaeckelijck coffy-huys*. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Zaandijk: gedrukt bij J. Appelaer; Amsterdam: te koop bij P. Ritter, 1678. 12°.

Titelpagina (fol. † 2r):

Het Suynigh en Vermaeckelijck | COFFY-HUYS, | OFTE | Eene versameling
van een party ver- | makelijcke en koddige Kluchten, uyt | verscheyde Authouren
en Talen over- | geset: Met een byvoeginge van ver- | scheyde nieuwe en seer
aerdige Kluch- | ten, die noyt voor desen in druck en | zijn geweest, tot recreatie
van de me- | lancolijcke en bedruckte Geesten. | Als mede | Een koddige Predicatie,
gedaen | door een Paep van het Dorp | Glouw by Ceulen. | EERSTE DEEL. |
Gedrukt tot Saandijk, by Jan Appelaar. | Ende zijn t'Amsterdam te bekomen, by
| Paulus Ritter, in de Warmoestraat, in 't Mo- | riaens-hoofd, over 't wapen van
Over-Yssel. ||

Gegraveerde titelpagina (fol †1r):

Het Suynigh en Vermaeckelyck | COFFY-HUYS. | I Deel. | Gedrukt tot Zaendyck,
| by JAN APPELLAR. A. 1678. ||

Afb. 16. *Het suynigh en vermaeckelijck coffy-huys*. In het Nederlands vertaald. Deel 1.
Zaandijk: gedrukt bij J. Appelaer; Amsterdam: te koop bij P. Ritter, 1678. 12°. Ex. Amsterdam:
U.B. 2008 F 40¹. (62).

12°: †⁴, A-H¹², I⁸.

[\$4 (-†1, -†2); A-H¹², I⁸ \$5 (+A6)]

108 folia, gepagineerd = [8], 1-196, ²1-12.

Signatuurposities:

†3 met

†4 qualijck

A1 Boer,

I5 waer_als

- †1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een interieur van een koffiehuis.]
- †1v : [Blanco.]
- †2r : [Titelpagina.]
- †2v : [Blanco.]
- †3r - †4v : Aen den | LEESER. [Voorrede.]
- A1r - I2v : Het Suynigh en Vermaeckelijck | COFFY-HUYS: | OFTE | Eene versamelinghe van verscheyde ver- | makelijcke en koddige Kluchten, uyt | verscheyden Talen overgeset, tot re- | creatie van de melancolijcke en be- | druckte Geesten. | EERSTE DEEL.
- I3r - I8v : Een PREDICATIE, | Gedaen door een Paep van het Dorp | Glouw, by Ceulen. [Het thema der predicatie luidt: 'Mirabilis Deus in Sanctis suis. | Groot ende wonderbaer is Godt in | sijn Heyligen.' De predicatie is aan St. Denis gewijd.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 2008 F 40¹.

Convoluut, waarin verder aanwezig:

2: *Het vol-vrolike thee-geselschap*. Amsterdam: voor T. ten Hoorn boekverkoper, 1687. 12°. (68).

3: *D'ontkapt munnik*. Uit het Frans in het Nederlands vertaald. Amsterdam: J.J. Bouman, 1676. 12°.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Muller 444; Cat. Versnel 197.

Commentaar:

Het tweede deel verscheen onder de titel *Het vol-vrolike thee-geselschap* (68).

Het toneel der snaaken

Jan Pietersz. Meerhuysen, bijgenaamd Jan Tamboer (1618 - ca. 1667) was kunstkoper, acteur van de Amsterdamse schouwburg en tamboer van de stedelijke schutterij. Aan deze laatste functie heeft hij zijn bijnaam te danken. Als acteur speelde hij voornamelijk komische rollen. Dat hij een kleurrijke figuur was, moge blijken uit de gedichten die Jan Soet, David en Catharina Questiers en Govert Bidloo op hem schreven. [J. Soet: *d'Uitsteekenste digt-kunstige werkken*, 195; *Het eerste deel van de Amsterdamse mengel-moez*, 32 en 157; G. Bidloo: *Mengelpoëzy*, 243-244.] Van zijn hand zijn enkele lofdichten bekend.

Volgens de titelpagina is hij de samensteller van *Het toneel der snaaken*. Dat Meerhuysen in werkelijkheid de samensteller van *Het toneel der snaaken* is, moet wel met een flinke korrel zout worden genomen. De verzameling zal veeleer op zijn naam zijn gesteld om de kassa te laten rinkelen. Dat dit gebeurde houdt niet alleen met zijn populariteit, maar ook met een heersend gebruik verband. Bolte schrijft hierover: 'Überhaupt wird man den engen zusammenhang von bühnendichtung und anekdotensamlungen nicht aus den augen verlieren dürfen und auch die stellung der lustigen person im wirklichen leben als hofnarr, pritschmeister und spruchsprecher beachten müssen. Die zunehmende bedeutung des Hanswursts während des 17. jahrhunderts erkent man daraus, dass viele beliebte darsteller dieser rolle sich zu principalen von schauspieler-gesellschaften emporgeschwungen haben [...] Die wachsende berühmtheit der clowndarsteller lässt sich kaum besser illustrieren als durch die häufige tatsache, dass schwanksamlungen unter ihrem namen veröffentlicht wurden.' [Bolte (1893), 564.]

Wie de werkelijke samensteller van dit ca. 120 kluchten tellende kluchtboek is en aan welke bron deze kluchten zijn ontleend, is onbekend. Wel is iets bekend over twee andere onderdelen die in het boek voorkomen: de parodistische kranteberichten en de gebeurtenissen uit het leven van Mr. Huygh Peters.

De parodistische kranteberichten zijn inderdaad een nadruk van de *Ordinarise middel-weekse courante*, zij het niet van de officiële door F. van Lieshout in de periode 1639-1662 uitgegeven courant met die naam, maar van een editie met een colofon waaruit blijkt dat deze op 18 mei 1661 voor een Haarlems bruidspaar is gedrukt. Het betreffende bruidspaar is in het trouwregister van het Haarlemse gemeente-archief terug te

vinden: Christoffel van Beek, jongeman van Utrecht, wonende tot Amsterdam en Josina Bakkers, jongedochter van Haarlem, wonende op de Bakenessergracht, zijn op 17 mei 1661 in de Nederduits Gereformeerde gemeente te Haarlem getrouwd. Helaas viel niet snel vast te stellen of er een verband tussen Van Lieshout en Van Beek bestond.

De verhaalde gebeurtenissen uit het leven van Mr. Huygh Peters zijn ontleend aan de fictieve biografie *Het boertig leven, oproerigh bedrijf, wijtloopigh onderzoek, en schandelijcke doot van Mr. Huygh Peters*. Dit is een vertaling van het in 1660 uitgegeven Engelse origineel *The tales and jests of Mr. Hugh Peters*. Peters was een Cromwell-gezinde predikant en als zodanig een voorwerp van afschuw en spot van de tegen Cromwell opponerende Cavaliers.

Literatuur: *NNBW*, V, kol. 338-340; Worp: *Geschiedenis*, II, 30-31.

63. *Het toneel der snaaken*. Samengesteld door J. Tamboer. Amsterdam: Wed. G. de Groot boekverkoopster, 1700. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

HET | TONEEL | Der | SNAAKEN: | Bestaande | In veel nieuwe Geschiedenis- |
sen en Kluchten. | Voor den klucht-lievenden Le- | ser by een versamelt door den |
Geestvermaerden. | JAN TAMBOER. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By de Wed:
van Gijsbert de Groot, | Boekverkoopster, in de By- | bel. 1700, ||

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

Toneel der | SNAAKEN ||

12°: A-F¹².

[\$7 (-A1, -A2, -A6, -A7)]

A3 gesigneerd als A5, A4 als A6, A5 als A7, D5 als D4 en E5 als C5.

72 folia, gepagineerd - [8], 1-135, [1].

Pagina 35 gepagineerd als 53, 60 als 06 en 110 als 112.

Signatuurposities:

A5 werk van't

F7 twee, 't hanteren

A1r :	[Houtsnede-titelpagina, voorstellende een vrolijke herberg-scène met onder meer een muzikant.]
A1v :	[Blanco.]
A2r :	[Titelpagina.]
A2v :	[Blanco.]
A3r - A4v :	Tot den LEZER. [Voorrede.]
A5r - F12r :	HET TONEEL der SNAAKEN. [Kluchten, onderbroken door verschillende andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
F6r - F10v :	Ordinaris middel-weeksche Courante. [Parodistische kranteberichten.]
F10v - F12r :	[Gebeurtenissen van Mr. Huygh Peters.]
F12v :	[Blanco.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. OK 73-656.
- Opmerking: De folia F1, F2, F11 en F12 ontbreken.
- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 294.
- Opmerking: Fol. A1 ontbreekt.

Bibliografische verwijzingen:

- Cat. Boekenoogen, p. 3; Cat. Buisman 454.

64. *Het toneel der snaaken*. Samengesteld door J. Tamboer. Amsterdam: Erve Wed. G. de Groot boekverkoper, 1729. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

HET | TONEEL | Der | SNAAKEN: | Bestaande | In veel nieuwe Geschiedenis- | sen en Kluchten. | Voor den klucht-lievenden Le- | ser by een versamelt door den | Geestvermaerden. | JAN TAMBOER. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By de Erve van de Wed: de Groot, | Boekverkoopster, in de Bybel, 1729. ||

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):

Toneel der | SNAAKEN. ||

12°: A-F¹².

[\$7 (-A1, -A2, -A6, -A7)]

Afb. 17. *Het toneel der snaaken*. Samengesteld door J. Tamboer. Amsterdam: Erve Wed. G. de Groot boekverkoper, 1729. 12°. Ex. Leiden: U.B., M.N.L. Boekenooien 295. (64).

A3 gesigneerd als A5, A4 als A6 en A5 als B7.

72 folia, gepagineerd = [8], 1-135, [1].

Signatuurposities:

A5 werk van

F7 t hanteren

A1r :	[Houtsnede-titelpagina, voorstellende een vrolijke herberg-scène met onder meer een muzikant.]
A1v :	[Blanco.]
A2r :	[Titelpagina.]
A2v :	[Blanco.]
A3r - A4v :	Tot den LEZER. [Voorrede.]
A5r - F12r :	HET TONEEL Der SNAAKEN. [Kluchten, onderbroken door verschillende andere, hieronder genoemde, onderdelen.]
F6r - F10v :	Ordinaris middel-weeksche: Courante. [Parodistische kranteberichten.]
F10v - F12r :	[Gebeurtenissen van Mr. Huygh Peters.]
F12v :	[Blanco.]

Exemplaren:

- Gent: U.B. BL 8691.

Opmerking: De folia A2 en A11 ontbreken. Op fol. F6r ontbreekt de dubbele punt achter middel-weeksche.

- Leiden: U.B., M.N.L. Boekenoogen 295.

Opmerking: Op de buitenzijde van het achterplat staat in inkt in contemporain handschrift: 'Boeken van luttel waarde'.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Boekenoogen, p. 3; Cat. Scheepers, II, 765.

65. *Het toneel der snaaken*. Samengesteld door J. Tamboer. Amsterdam: G. de Groot Keur boekverkoper, 1738. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

HET | TONEEL | Der | SNAAKEN: | Bestaande | In veel Nieuwe Geschiedenissen
| en Kluchten. Voor den Klucht-lievenden Le- | ser by een versamelt door den | Geest
vermaarden. | JAN TAMBOER. | [vignet] | t'AMSTERDAM, | [lijn] | By Gysbert de
Groot Keur, Boekverko- | per op de Nieuwe Dyk, 1738. ||

Houtsnede-titelpagina (fol. A1r):
Toneel der | SNAAKEN ||

12°: A-F¹².
[\$7 (-A1, -A2)]

72 folia, gepagineerd = [8], 1-135, [1].

Signatuurposities:
A5 werk van
F7 twe, 't hanteren

A1r : [Houtsnede-titelpagina, voorstellende een vrolijke
herberg-scène met onder meer een muzikant.]
A1v : [Blanco.]
A2r : [Titelpagina.]
A2v : [Blanco.]
A3r - A4v : Tot den | LEEZER. [Voorrede.]
A5r - F12r : HET | TONEEL | Der | SNAAKEN. [Kluchten, onderbroken
door verschillende andere, hieronder genoemde,
onderdelen.]
F6r - F10v : Ordinaris middel-weeksche | Courante. [Parodistische
kranteberichten.]
F10v - F12r : [Gebeurtenissen van Mr. Huygh Peters.]
F12v : [Blanco.]

Exemplaren:
- Amsterdam: U.B. OK 66-77.
- 's-Gravenhage: K.B. 28 D 18.
Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller.

Bibliografische verwijzingen:
Cat. Muller 363; Cat. Waller 1177.

Het tooneel der leerlycke ende vermaeckelycke historien

Van de blijspelen in *Het Brussels klucht-tooneel* zijn de meeste aan Joan de Grieck toe te schrijven. Zowel op grond hiervan als op grond van het feit dat hij de samensteller van minstens twee kluchtboeken en enkele soortgelijke boekjes is, kan *Het tooneel der leerlycke ende vermaeckelycke historien* met grote waarschijnlijkheid aan hem worden toegeschreven. Helaas gaat Van Loven alleen op het auteurschap van de blijspelen in en laat zij dit kluchtboek buiten beschouwing.

Joan de Grieck (Brussel 1-XII-1628 - 22-X-1699) was drukker, boekverkoper, dichter en toneelschrijver. Het bij de toneelstukken gevoegde kluchtboekje bevat ca. 25 kluchten waarvan de bron onbekend is.

Literatuur: *Biographie nationale*, V, kol. 135; Van Loven (1928); *Winkler Prins*, X, 221.

66. *Het tooneel der leerlycke ende vermaeckelycke historien*. Deel van: *Het Brussels klucht-tooneel*. Amsterdam: [z.n.]; Brussel: te koop bij J. de Grieck boekverkoper, 1700. 8°.

Titelpagina (fol. A1r):

HET | BRUSSELS | KLUCHT-TOONEEL. | Bestaende in verscheyde eerlycke | BLY-SPELEN: | Vermaeckelycke | HISTORIEN: | NATUERS VERBORGENTHEDEN: | Ende meer andere Dinghen, | weerdigh om leesen. | [vignet] | Tot AMSTERDAM, 1700. | [lijn] | Ende oock te koop | TOT BRUSSEL, | By Joan de Grieck, Boeck-verkooper op de Graen- | merckt naest het Mout-huys. ||

Titelpagina (fol. ⁶A1r):

HET | TOONEEL | DER | LEERLYCKE | ENDE | VERMAECKELYCKE | HISTORIEN, | Als mede eenighe andere Dinghen, weerdigh om lesen. | [vignet] | [lijn] | Te koop tot Brussel by J. de Grieck. ||

8°: ⁶A-C⁸ in: 8°: A-C⁸, ²A-C⁸, ³A-C⁸, ⁴A-C⁸, ⁵A-C⁸, ⁶A-C⁸.

[\$5 (-A1, -A4, +A6, -C5, -²A1, -³A1, -³B5, -³C5, -⁴A1, -⁴A5, -⁵A1, -⁶A1)]
A6 gesigneerd als A3.

24 folia, gepagineerd = ⁶[4], 1, 2-44 in: [16], 1, 2-30, 31-32, ²[8], 1-40, ³[6],

1, 2-18, 19-21, 22-42, ⁴[8], 1-2, 3-32, 33-40, ⁵[6], 1, 2-32, 33, 34-42, ⁶[4], 1, 2-44.

Signatuurposities:

⁶A2 men geen

⁶C5 Mensch van

⁶A1r : [Titelpagina.]

⁶A1v : [Blanco.]

⁶A2r - ⁶A2v : Aen den Goedt-gunstighe | LESER. [Voorrede.]

⁶A3r - ⁶C3v : Het | TOONEEL | Der Vermaeckelycke | HISTORIEN, | Als mede eenighe andere Saecken | weerdigh om lesen. | [lijn]
⁶C4r : Al wat de sinnen doen, en wat de geesten plegen, [Gedicht over dromen.]

⁶C4v - ⁶C8v : NATUERS | VERBORGENTHEDEN. [Verhaaltjes over natuurlijke historie.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 689 D 49⁷.

- Brussel: K.B. Albert I, II 26167⁷.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van Mr. S.J.Z. Wiselius.

Opmerking: De volgorde van de blijspelen in dit exemplaar wijkt af van die in de Nederlandse exemplaren: *Den dolenden pelgrim* volgt hier na *De ghedempte hoogh-moedt*.

- Gent: U.B. BL 5137⁷.

Opmerking: De volgorde van de blijspelen in dit exemplaar wijkt af van die in de Nederlandse exemplaren: *Het belacchelyck klucht-spel van Lemmen met syn neus* volgt hier na de *Klucht van de ghedvvonghe Griet*.

- Gent: U.B. BL 7903⁴.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van Snellaert en in inkt de tekst: 'Cubiculi rhetorices Dono R P: De Smet eccles. metrop. Can. grad: 1711'.

Opmerking: De volgorde van de blijspelen in dit exemplaar wijkt af van die in de Nederlandse exemplaren: *Het belacchelyck klucht-spel van Lemmen met syn neus* volgt hier na de *Klucht van de ghedvvonghe Griet*, hierna volgt *Het tooneel der leerlycke ende vermaeckelycke historien*, waarna *Den dolenden pelgrim* volgt.

In dit exemplaar van *Den dolenden pelgrim* is ook pagina 2 gepagineerd.

- 's-Gravenhage: K.B. 848 C 17⁷.
- Leiden: U.B., M.N.L. 1091 E 32⁷.
- Niet gecollationeerd:
- Londen: British Library 11755 aa 5.

Commentaar:

Het Brussels klucht-tooneel bestaat uit zes blijspelen en een kluchtboek. Zowel het geheel als de afzonderlijke delen hebben aparte titelpagina's. Aan het kluchtboek gaan de volgende blijspelen vooraf:

- 1: *De ghedempte hoogh-moedt, ofte hoovaerdighe bedroghe maeght.*
  - 2: *Klucht van de ghedvvonghe griet.*
  - 3: *Den uyt-ghetapten koop-man ofte mis-luckten dragonder.*
  - 4: *Klucht-spel van Meester Coenraedt Bier-borst, Heer van Kannen en Pinten.*
  - 5: *Den dolenden pelgrim.* [Op fol. ⁴A5r luidt de titel: 'Den dolenden mensch, ofte des werelts pelgrim.']
  - 6: *Het belacchelyck klucht-spel van Lemmen met syn neus.*
- De afwijkingen in de volgorde bij sommige exemplaren staan aldaar vermeld.

Den vaeck-verdryver van de swaermoedighe gheesten

Den vaeck-verdryver van de swaermoedighe gheesten is het enige kluchtboek waarin door een onbekende samensteller een zeer uitgebreide verantwoording van de voor de 1100 verhaalde kluchten geraadpleegde bronnen wordt gegeven. Op de folia A2r-A2v begint de opsomming: 'Vele dinghen rape ick van de strate op, andere trecke ick met de vlucht uyt een Boeck dat van *Facetien* of kort svvijlickheden, in het Latijne is gheschreven. [Bebel of Bracciolini] Een hoochduytsch Boeck, *Schimp ende Ernst* geheeten, ontleene ick vele. [Pauli] Ick hebbe my gheholpen met een Boecksken *Epidorpidum* ghenaemt, [Ens] als oock met de *Gedenckweerdighe Spreucken*, [Baudaert] Doch breecke alles kort af, vvant die kluchtgens beschrijft, en behoeft noch tijt, plaetse, noch persoenen te schrijven.' Op de folia K6v-K7r volgen de bronnen voor het tweede deel: 'Dies hebbe ick uyt het Boeck der Apologen, [Ochino] het Boeck van de Tonghe, [Erasmus] *Apophteghmatha* [Lycosthenes] (of ghedenck-weerdighe spreucken) [Erasmus] van *Lycosthenes* ende *Erasmus*, (weynigh uyt andere) daer by voeghende, noch vijf Centurien met de vlucht by een gheschrap't.' Voor het bijvoegsel volgt op fol. T5r een laatste

bronvermelding: 'Naer dat ic de voorgaende Kluchtkens hadde beschreven, docht het my goedt uyt de *Cortsvvylige Vyren van Guicciardin*, als oock uyt het *Cort begrijp van Franciscus Patritius Genensis* [?] (dat uyt sijne Wercken is ghettocken) [!] eenighe dinghen, die tot mijn voornemen dienden te nemen. Het Boeck van Petrus [!] Crinitus, *de Honesta Disciplina*, hebbe ick ooch [!] vele ontleent: *Aulus Gellius* (Schrijver van *Noctes Attice*) en is niet vry ghegaen: maer heeft oock wat moeten bylegghen. Als oock vele andere, die ick, om u niet te langhe op te houden, naer late aen te wijsen.'

67. Den vaeck-verdryver van de swaermoedighe gheesten. Haarlem: gedrukt bij A. Roman; Amsterdam: voor J.E. Cloppenburgh boekverkoper, 1620. 8°.

Titelpagina (fol. A1r):

DEN | Uaeck-verdryver | van de | Swaermoedighe Gheesten. | Vertellende | Vermakelijcke Kluchtjens. | Om het ghemoet te verlusten ende den Vaeck uyt de | Ooghen te houden. | [drukkersmerk] | Ghedruckt t'Haerlem by Adriaen Roomen, | [lijn] | Voor Ian Evertsz. Kloppenburgh, Boeck-ver- | cooper tot Amsterdam, woonende op't Water, | in den vergulden Bijbel. 1620. ||

Colofon (fol. Y7v):

Ghedruckt t'HAERLEM, by Adriaen Roomen | Boeckdrucker, woonende in de Iacobijne- | straat in de vergulde Parsse, ANNO 1621.

8°: A-Y⁸.

[\$5 (-A1, -P3, -Y4)]

D2 gesigneerd als C2 en T4 als K4.

176 folia, gepagineerd = 1-5, 6-89, 90, 91-155, 156, 157-350.

Pagina 40 gepagineerd als 04,

78 als 87	211 als 202	252 als 242	329 als 319
91 als 89	214 als 204	268 als 288	330 als 320
94 als 92	215 als 197	279 als 263	331 als 321
95 als 93	223 als 123	309 als 308	332 als 322
167 als 176	239 als 224	326 als 316	333 als 317
192 als 190	242 als 243	327 als 319	334 als 314
210 als 201	243 als 242	328 als 318	335 als 325

336 als 326	340 als 330	344 als 334	348 als 338
337 als 327	341 als 331	345 als 33	349 als 339
338 als 328	342 als 332	346 als 336	350 als 340
339 als 329	343 als 333	347 als 337	

Signatuurposities:

A3 troni (het
Y5 mijne.

A1r :	[Titelpagina met het drukkersmerk van J.E. Cloppenburgh.]
A1v :	CLINCK-GHEDICHT Aen de Svvaermoedighe Gheesten. [Voorrede in de vorm van een gedicht. De beginregel luidt: 'Om u den vaeck te drijven uyt uuv' Oogen'.]
A2r - A2v :	VVAERSCHOVVINGHE TOT DEN LESER. [Voorrede.]
A3r - K1v :	Den VAECK-VERDRYVER van de Swaermoedighe Gheesten: De eerste Centurie. [Er volgen vijf centuries (honderdtallen) kluchten.]
K2r - K6r :	TOE-GIFTE: Eenighe Vermaeckelijcke Dichten, Van de vvelcke eenighe in Prose, of ondict, in de voorgaende Kluchtken zijn verhaeldt.
K6v - K7r :	Den VAECK-VERDRYVER van de Swaermoedighe Gheesten: De tweede Centurie. VVaerschouwinghe. [Voorrede tot het tweede deel, abusievelijk de tweede eeuw genoemd.]
K7r - T4v :	[Kluchten van het, eveneens uit vijf centuries bestaende, tweede deel.]
T5r - T5v :	APPENDIX, Oft, Byvoeghsel, tot den VAECK-VERDRYVER Van de Swaermoedighe Gheesten: VVaerschouwinghe. [Voorrede tot de appendix.]
T5v - Y2r :	[Kluchten van de appendix, één eeuw tellend.]
Y2v - Y7v :	TOE-GHIFTE, Eenighe Vermaeckelycke Dichten, Van dewelcke eenighe in Prose, of ondict, in de voorgaende Kluchten zijn verhaelt.
Y7v :	[Epiloog en colofon.]
Y8r - Y8v :	[Blanco.]

Exemplaren:

- Haarlem: S.B. 176 H 9.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van I. Meulman en heeft blijkens een aantekening in inkt toebehoord aan Catrina van Pelt in Rotterdam.

Opmerking: De pagina's 34-35 zijn gepagineerd als 33-34, 38-39 als 37-38, 42-43 als 41-42 en 46-47 als 45-46.

- Leiden: U.B., M.N.L. 1072 C 29.

Opmerking: De folia D3, I8, T4, V7 en Y8 ontbreken. De foutieve signering van fol. D2 is hersteld.

De pagina's 26 en 60 zijn niet gepagineerd. Pagina 159 is gepagineerd als 150.

Niet gecollationeerd:

- Londen: British Library 12304 c 39.

Bibliografische verwijzingen:

Bolte (1920), 95; *Catalogus van boeken*, V, kol. 182; Cat. Meulman 3897; Cat. Muller 353.

Het vol-vrolike thee-geselschap

Het vol-vrolike thee-geselschap bevat 134 kluchten. Gegevens omtrent samensteller en bron ontbreken.

68. *Het vol-vrolike thee-geselschap*. Amsterdam: voor T. ten Hoorn boekverkoper, 1687. 12°.

Titelpagina (fol. *2r):

Het Vol-vrolike | THEE-GESELSCHAP, | ofte de | Vergadering der | Blijmoedige
Geesten: | Zijnde | Het TWEDE [!] DEEL van 't | Zuinig en Vermakelik | COFFI-HUIS.
| verhandelende | Een eindeloos getal van nieuwe en ver- | makelike Voorvallen,
koddige Klug- | ten, aardige Kwinkslagen, ernstige | en boertige Redeneringen,
dienstig tot | een aangename Tijdkorting. | [vignet] | t'AMSTERDAM. | Voor
Timotheus ten Hoorn, Boekverkooper | in de Nes, in 't Zinnen-beeld. 1687. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. *1r):

'T VROLYKE | THEE GESELSCHAP. | Zynde 't Tweede deel | van 't

Afb. 18. *Het vol-vrolijke thee-geselschap*. Amsterdam: voor T. ten Hoorn boekverkoper, 1687.
12°. Ex. Amsterdam: U.B. 2008 F 40². (68).

| COFFI-HUYS. | tot AMSTERDAM, by | TIMOTHEUS TEN HOORN | Boekverkooper
in de Nes in 't Sinnebeelt Anno 1687. ||

12°: *4, A-H¹², I⁸ (-I1, -I8).

[\$3 (-*1, -*2); A-H¹² \$7; I⁸ \$5]

*3 gesigneerd als *2 en *4 als *3.

106 folia, gepagineerd [8], 1-192, 195-206.

Signatuurposities:

*3 van haar

*4 uren; waar

A1 in

I5 ander zijde

*1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende een interieur van
een koffiehuis.]
*1v : [Blanco.]
*2r : [Titelpagina.]
*2v : [Blanco.]
*3r - *4v : Aan den | LEZER. [Voorrede.]
A1r - I7v : Het Vol-vrolike | THEE-GHESELSCHAP, | [...]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 2008 F 40².

Convoluut, waarin verder aanwezig:

1: *Het suynigh en vermaeckelijck coffy-huys*. Deel 1. Zaandijk: gedrukt bij J.

Appelaar; Amsterdam: te koop bij P. Ritter, 1678. 12°. (62)

3: *D'ontkaptten munnik*. Uit het Frans in het Nederlands vertaald. Amsterdam: J.J.

Bouman, 1676. 12°.

Opmerking: Door besnoeiing zijn de paginanummers van de pagina's 60, 86 en 87 weggevallen.

Commentaar:

Het eerste deel verscheen onder de titel *Het suynigh en vermaeckelijck coffy-huys* (62).

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Versnel 197.

Den wysen g(h)eck

Blijkens de titelpagina is Joan de Grieck de samensteller van *Den wysen g(h)eck*, hetgeen ook door Van Loven wordt bevestigd.

Joan de Grieck (Brussel 1-XII-1628 - 22-X-1699) was drukker, boekverkoper, dichter en toneelschrijver. Het boekje bevat ca. 235 kluchten waarvan de bron onbekend is.

Literatuur: *Biographie nationale*, V, kol. 135; Van Loven (1928); *Winkler Prins*, X, 221.

69. *Den wysen gheck*. Samengesteld door J. de Grieck. Brussel: J. de Grieck boekverkoper, 1672. 12°.

Titelpagina (fol. A2r):

DEN | WYSEN | GHECK, | Uyt-deylende, soo Oude, | als Nieuwe |
GEESTIGHEDEN. | Voor alle Lief-hebbers by-een ghebraght. | DOOR I.D.G. |
[vignet] | TOT BRUSSEL, | By JOAN DE GRIECK, Boeck- | verkooper. 1672. ||

Gegraveerde titelpagina (fol. A1r):

Den | WYSEN GHECK. ||

12°: A-N¹².

[\$6 (-A1, -A2, -B6, -C6, +I3v, -I4, -N6)]

I3v gesigneerd als I4.

156 folia, gepagineerd = 1-8, 9-300, [12].

Pagina 202 gepagineerd als 102, 206 als 106 en 252 als 552.

Signatuurposities:

A5 Huys-vrouwe

N5 Croone draeght

- A1r : [Gegraveerde titelpagina, voorstellende den wysen gheck met wandelstok en kam. Door openingen in deuren ter weerszijden kijken een vrolijke en een droevige man.]
- A1v : [Blanco.]
- A2r : [Titelpagina.]

Afb. 19. *Den wysen gheck*. Samengesteld door J. de Grieck. Brussel: J. de Grieck boekverkoper, 1672. 12°. Ex. 's-Gravenhage: K.B. 33 E 9. (69).

- A2v : [Blanco.]
 A3r - A4r : VOOR-REDEN. | IONSTIGHE LESER. [Voorrede op fol. A4r ondertekend: 'UU. EE. Dinstw. | I.D.G.']
 A4v : DEN WYSEN GHECK. | Tot de Vlamsche leucht. [Opdracht in de vorm van een gedicht, in het bijzonder aan meisjes, getuige de beginregel: 'Soete Meysjens, Lieve Schaepen,']
 A5r - I2v : DEN | WYSEN GHECK | EERSTE DEEL.
 I3r - N6v : DEN WYSEN | GHECK, | HET TWEEDE DEEL.
 N7r - N11v : TAFEL | Van de gedenck-weerdighste sa- | ken in dit Boeck begrepen.
 N12r : [Approbatie van 19 juni 1671, ondertekend door Matthias Middegaels; privilegie voor 9 jaar van 31 juli 1671, ondertekend door Loyens.]
 N12v : [Blanco.]

Exemplaren:

- Amsterdam: U.B. 1162 G 2.
- Antwerpen: S.B. C 27070.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van E. Ipers en is in 1913 door het Dotatiefonds op de veiling-Ipers aangekocht en geschonken.

- Brussel: K.B. Albert I, II 92250 A.

Opmerking: Fol. A1 ontbreekt.

- Brussel: K.B. Albert I, III 4314 A.

Opmerking: Fol. A1 ontbreekt.

- Gent: U.B. BL 7395.

Opmerking: De folia N1 en N12 ontbreken.

- 's-Gravenhage: K.B. 33 E 9.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van V. de la Montagne en in inkt de initialen 'A.P.S.P.'

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Muller 407.

70. *Den wysen geck*. Samengesteld door J. de Grieck. 2e herziene en vermeerderde druk. Gent: C. Meyer, [tussen 1705 en 1735]. 12°.

Titelpagina (fol. A1r):

DEN | WYSEN | GECK, | Uyt-deylende, soo Oude, | als Nieuwe | GEESTIGHEDEN.
 | Voor alle Lief-hebbers by-een gebraht. [!] | DOOR I.D.G. | Den tweeden Druck
 oversien en | Vermeerdert. | [drukkersmerk] | TOT GENDT, | By Cornelis Meyer, op
 d'Hoogpoorte | in 't gekroont Sweirt. ||

12°: A-O¹².
 [\$6 (-A1, -L6)]

168 folia, gepagineerd = 1-6, 7-336.
 Pagina 93 is gepagineerd als 65, 217 als 127, 285 als 485 en 286 als 862.

Signatuurposities:

A4 daer hadde
 O6 mede sy verciert

A1r : [Titelpagina.]
 A1v : [Blanco.]
 A2r - A3r : VOOR-REDEN. | GUNSTIGE LESER. [Voorrede op fol. A3r
 ondertekend: 'U-L. Dienstw. | J.D.G.']
 A3v : DEN WYSEN GECK | Tot de Vlaemsche leucht. [Opdracht in de
 vorm van een gedicht, in het bijzonder aan meisjes, getuige de
 beginregel: 'Soete Meysjens, lieve Schapen.']
 A4r - I8v : DEN | WYSEN GECK | EERSTE DEEL.
 I9r - O8r : DEN | WYSEN GECK. | TWEEDE DEEL. [Op de folia O2r-O8r
 staat een rechtbankvonnis. De beginregel luidt: 'SENTENTIE |
 Tot Laste van Adriaen de Jode.' De slotregel luidt: 'Aldus
 geprononchiert ende ge-executeert | binnen der Stede van Gendt,
 den twee- | den Meye 1664.']
 O8v - O12v : TAFEL | Der gedenkweirdigste saken in desen Boek | begrepen.
 O12v : [Approbatie van 19 juni 1671, ondertekend door Matthias
 Middegaels.]

Exemplaren:

- Gent: U.B. G 1776.
 Herkomst: Schenking F. Vanderhaeghen.
 Opmerking: Het exemplaar is in zeer slechte staat. De folia A2, 3,

12; B1-8; C1, 2, 9-11; D6, 9, 10; F5, 6, 8, 9; G12; H3-5, 8-10; 14-8; K1-3, 5, 7-11; L1, 4-10; M6-8; N3, 4 en O9-12 ontbreken: in totaal 61 folia.

De pagina's 85-86 en 189-190 zijn dusdanig beschadigd dat de paginanummers onleesbaar zijn.

De foutieve paginering van pagina 286 is hersteld.

Op het achter-schutblad zijn met bruine inkt drie kluchten bijgeschreven.

- 's-Gravenhage: K.B. 26 B 21.

Herkomst: Het exemplaar bevat een ex-libris van F.G. Waller alsmede een ex-libris dat niet geïdentificeerd kon worden.

Commentaar:

C. Meyer was werkzaam in de periode 1705-1735.

Bibliografische verwijzingen:

Cat. Meulman 3856; Cat. Muller 408; Cat. Waller 641.

[Nawerk]

Bijlage 1: Chronologische lijst van verkorte standaardtitels

Den vaeck-verdryver van de swaermoedighe gheesten. Haarlem: gedrukt bij A. Roman; Amsterdam: voor J.E. Cloppenburgh boekverkoper, 1620. 8°. (67).

Ghenuechelijcke ende recreative exempelen. In het Nederlands vertaald. Antwerpen: G. Verdussen; [colofon: Typis Wed. J. Mesius], 1627. 8°. (24).

Een nieuw klught-boecxken, ofte den kleynen vaeckverdryver. Utrecht: J. Amelisz., [ca. 1629]. 12°. (51a).

Cluchtboeck. In het Nederlands vertaald. Amsterdam: gedrukt bij Wed. G.H. van Breughel, 1637. 8°. (1).

[*St. Niklaesgift.* Amsterdam: voor J. Jacott, 1644.] (57).

St. Niklaesgift. Amsterdam: voor J. Jacott boekverkoper, 1647. 12°. (58).

[*St. Niklaesgift.* Amsterdam: voor M.M. Rocquius boekverkoper, 1647.] (59).

De nieuwe vaakverdryver, of Neederlandze verteller. Samengesteld door K.A.P.S.M. Amsterdam: gedrukt bij T. Houthaeck; voor G. van Goedesberg boekverkoper, 1651. 12°. (52).

Het leven en bedrijf van Klaas Nar. Uit het Duits in het Nederlands vertaald. Amsterdam: C. Last boekverkoper; [colofon: gedrukt bij T. Houthaeck], 1652. 12°. (50).

De klughtige tyd-verdryver. 2e vermeerderde druk. Utrecht: te koop bij S. de Vries boekverkoper; [colofon: gedrukt bij M. van Dreunen], 1653. 12°. (30).

St. Niklaesgift. Amsterdam: voor C. Last boekverkoper, 1653. 12°. (60).

De gaven van de milde St. Marten. Amsterdam: C. Last, 1654. 12°. (6)

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Uit het Frans in het Nederlands vertaald door J. Soet. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: A. de Wees boekverkoper, 1655. 12°. (31).

[*Het leven en bedrijf van Clément Marot.* Uit het Frans in het Nederlands vertaald door J. Soet. Vermeerderde druk. Dordrecht: voor A. Andriessz. boekverkoper, 1655.] (32).

De gaven van de milde St. Marten. Deel 2. Rotterdam: A. van Waesberge boekverkoper, 1656. 12°. (7).

[*De geest van Jan Tamboer.* Amsterdam: J. van Duisberg, 1656.] (11).

De gaven van de milde St. Marten. Deel 1. 2e vermeerderde druk. Rotterdam: A. van Waesberge, 1657. 12°. (8).

[*De geest van Jan Tamboer.* Dordrecht: [z.n.], 1657.] (12).

Den kluchtigen bancket-kramer. Dordrecht: gedrukt bij [z.n.]; Amsterdam: te koop bij C. Jansz. boekverkoper, 1657. 12°. (29).

[*De gaven van de milde St. Marten.* Amsterdam: A. de Wees, 1658.] (9).

De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: [z.n.], 1659. 12°. (13).

Eerlycke uren. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Amsterdam: C. de Bruyn, 1660. 12°. (4).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Uit het Frans in het Nederlands vertaald. 5e herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: A. de Wees boekverkoper, 1660. 12°. (33).

Eerlycke uren. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Amsterdam: voor J. Vinckel boekverkoper, 1661. 12°. (5).

De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper; [colofon: Schoonhoven: gedrukt bij S. Knudde], 1661. 12°. (14).

Haerlemsche eerlycke uren. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1661. 8°. (26).

De gaven van de milde St. Marten. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper; [colofon: Schoonhoven: gedrukt bij S. Knudde]; 1662. 12°. (10).

St. Niklaesgift. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1662. 12°. (61).

Haerlemsche eerlycke uren. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°. (27).

Haerlemsche eerlycke uren. Deel 2. Haarlem: gedrukt bij P. Casteleyn, 1663. 8°. (28).

[*De geest van Jan Tamboer.* Amsterdam: Na de copye van A. de Wees. By J. Bouman boekverkoper, 1664.] (15).

De nieuwe vaakverdryver, of Nederlandze verteller. Samengesteld door K.A.P.S.M. Vermeerderde druk. Amsterdam: voor G. van Goedesberg boekverkoper; [colofon: gedrukt bij H. Harmensz.], 1669. 12°. (53).

[*Den nieuwen clucht-vertelder.* Uit het Frans in het Nederlands vertaald. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1669.] (54).

De droeve ende blyde werelddt. Samengesteld door J. de Grieck. Brussel: J. de Grieck boekverkoper, 1671. 12°. (2).

De droeve ende blyde werelddt. Samengesteld door J. de Grieck. Antwerpen: Th. Spits boekverkoper, 1671. 12°. (3).

De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: [z.n.], 1671. 12°. (16).

Den schimpigen bolwormspiegel. Samengesteld door J. van Duisberg. Amsterdam: J. Konijnenbergh boekverkoper, 1671. 12°. (55).

Den wysen gheck. Samengesteld door J. de Grieck. Brussel: J. de Grieck boekverkoper, 1672. 12°. (69).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk. [Colofon: Harlingen: gedrukt bij E.I. van Doorn, 1674.] 12°. (34).

[*Het leven en bedrijf van Clément Marot.* Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, 1678.] (35).

Het suynigh en vermaeckelijck coffy-huys. In het Nederlands vertaald. Deel 1. Zandijk: gedrukt bij J. Appelaer; Amsterdam: te koop bij P. Ritter, 1678. 12°. (62).

Het geneughlijck leven van den Spaenschen quack-salver. Amsterdam: J. van Dyck boekverkoper, 1679. 12°. (23).

De geest van Jan Potje Karne-melck. Amsterdam: M. de Groot boekverkoper, [tussen 1679 en 1682]. 12°. (10a).

Groot klugt-boeck. Amsterdam: M. de-Groot, 1680. 8°. (25).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk. Utrecht: gedrukt bij J. van Poolsum, 1685. 12°. (36).

Het vol-vrolike thee-geselschap. Amsterdam: voor T. ten Hoorn boekverkoper, 1687. 12°. (68).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Amsterdam: Wed. G. de Groot, [tussen 1692 en 1717]. 12°. (38).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Amsterdam: Wed. G. de Groot, [tussen 1692 en 1717]. (38).

[*De geest van Jan Tamboer.* Amsterdam: G. de Groot, [ca. 1700].] (17).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: J. Bouman, 1700. 12°. (39).

Het toneel der snaaken. Samengesteld door J. Tamboer. Amsterdam: Wed. G. de Groot boekverkoopster, 1700. 12°. (63).

Het tooneel der leerlycke ende vermaeckelycke historien. Deel van: *Het Brussels klucht-tooneel.* Amsterdam: [z.n.]; Brussel: te koop bij J. de Grieck boekverkoper, 1700. 8°. (66).

Den wysen geck. Samengesteld door J. de Grieck. 2e herziene en vermeerderde druk. Gent: C. Meyer [tussen 1705 en 1735]. 12°. (70).

De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: gedrukt bij I. van der Putte, [tussen

1715 en 1748]. 12°. (18).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk.
Amsterdam: I. van der Putte boekverkoper, [tussen 1715 en 1748]. 12°. (40).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Amsterdam: Erve Wed. G. de Groot,
[tussen 1717 en 1740]. 12°. (41).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk.
Utrecht: [z.n.], 1719. 12°. (42).

[*Het leven en bedrijf van Clément Marot.* Amsterdam: Wed. J. van Egmont,
[z.j.].] (43).

Het toneel der snaaken. Samengesteld door J. Tamboer. Amsterdam: Erve
Wed. G. de Groot boekverkoper, 1729. 12°. (64).

Het leven en bedrijf van Klaas Nar. Uit het Duits in het Nederlands vertaald.
Amsterdam: G. de Groot boekverkoper, 1736. 8°. (51).

Het toneel der snaaken. Samengesteld door J. Tamboer. Amsterdam: G. de
Groot Keur boekverkoper, 1738. 12°. (65).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Amsterdam: H. Rynders, [tussen 1750
en 1771]. 12°. (44).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Amsterdam: [z.n.], 1762. 12°. (45).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk.
Amsterdam: Erven H. van der Putte boekverkoper, [tussen 1768 en 1794]. 12°. (46).

De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: Erve H. van der Putte en B. Boekholt
boekverkopers, 1778. 12°. (19).

De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: gedrukt bij Erven Wed. J. van Egmont,
[tussen 1778 en 1787]. 12°. (20).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk.

Amsterdam: gedrukt bij Erven Wed. J. van Egmont, [tussen 1778 en 1787]. 12°. (47).

De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: S. en W. Koene, 1795, 12°. (21).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. Herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: B. Koene boekdrukker, [tussen 1814 en 1830]. 12°. (48).

De geest van Jan Tamboer. Amsterdam: B. Koene boekdrukker, 1824. 12°. (22).

Het leven en bedrijf van Clément Marot. [Z.pl.: z.n., z.j.]. 8°. (49).

Den seer vermaeckelycken kluchtvertelder. Samengesteld door A.J.W.L. Ieper: gedrukt bij [z.n.]; Antwerpen: te koop bij W. van Bloemen, [z.j.]. 12°. (56).

Bijlage 2: Concordans op Muller, De Vries, Scheepers en Waller

	MULLER	DE VRIES	SCHEEPERS	WALLER
1.	.	.	.	.
2.	.	.	.	636.
3.	406.	.	.	.
4.	.	.	.	.
5.	.	.	.	.
6.	356.	.	.	.
7.	.	.	II, 750.	578.
8.	.	.	II, 750.	578.
9.	.	301.	.	.
10.	.	.	.	579.
10a	.	.	.	.
11.	.	.	.	.
12.	.	.	.	.
13.	.	.	.	1174.
14.	.	.	.	.
15.	.	.	.	.
16.	.	.	.	.
17.	364.	.	.	.
18.	.	.	.	.
19.	364.	303.	II, 764.	1175.
20.	.	302.	.	.
21.	365.	304.	.	.
22.	.	.	.	1176.
23.	.	.	.	.
24.	.	.	.	.
25.	.	.	.	.
26.	.	321*	II, 783.	.
27.	.	.	.	.
28.	.	321*	II, 783.	.
29.	357.	298.	.	.
30.	.	.	II, 782.	.
31.	.	.	.	.

	MULLER	DE VRIES	SCHEEPERS	WALLER
32.	.	.	.	.
33.	437.	.	.	.
34.	.	.	.	.
35.	.	.	.	.
36.	.	.	.	.
37.	.	.	II, 762.	.
38.	.	.	II, 762.	.
39.	.	.	.	1163.
40.	438.	.	.	.
41.	.	.	.	.
42.	.	.	.	.
43.	.	308.	.	.
44.	.	309.	.	1164.
45.	.	.	.	.
46.	.	.	.	1165.
47.	439.	.	.	.
48.	440.	.	.	1166.
49.	.	.	.	.
50.	356.	.	.	1057.
51.	.	.	.	.
51a.	.	.	.	.
52.	354.	322.	II, 784.	1720.
53.	355.	323.	II, 785.	1721.
54.	.	.	.	.
55.	.	.	.	.
56.	.	.	.	.
57.	.	.	.	.
58.	356.	.	.	.
59.	.	.	.	.
60.	.	.	.	.
61.	.	.	.	.
62.	444.	.	.	.
63.	.	.	.	.
64.	.	.	II, 765.	.
65.	363.	.	.	1177.
66.	.	.	.	.
67.	353.	.	.	.
68.	.	.	.	.

	MULLER	DE VRIES	SCHEEPERS	WALLER
69.	407.	.	.	.
70.	408.	.	.	641.

Lijst van geraadpleegde werken

Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart.
Editie U. Thieme en F. Becker. Leipzig: 1907-1950. [37 delen.]

Het eerste deel van de Amsterdamse mengel-moez. [...]. Amsterdam: G. Smit
boekverkoper, 1658. [Ex. Leiden: U.B. 1194 H 35.]

A.J. Barnouw: 't Nieuwsgierig Aagje van Enkhuizen.' In: *TNTL* 20 (1901), 291-301.

W. Baudaert: *Apophthegmata christiana ofte ghedenck-weerdighe, leersame ende
aerdighe spreucken* [...]. 6e herziene en vermeerderde druk. Amsterdam: J.E.
Cloppenburgh boekverkoper, 1631. [Ex. Leiden: U.B. 1208 B 22.]

H. Bebel: *Facetiae* [...]. Francofurti: ex officina typographica Nicolai Bassaei, 1590.
[Ex. Leiden: U.B. 104 E 5.]

H. Bebel: *Facetien*. Editie G. Bebermeyer. Leipzig 1931. [Bibliothek des literarischen
Vereins in Stuttgart 276.]

Bibliotheca Belgica. Bibliographie générale des Pays-Bas. Hoofdredacteur M.T.
Lenger. Bruxelles 1964-1975. [7 delen.]

G. Bidloo: *Mengelpoëzy*. Leiden: J.A. Langerak, 1719. [Ex. Leiden: U.B. 708 C 18.]

Biographie nationale. Hoofdredactie Academie Royale des sciences, des lettres et
des beaux arts de Belgique. Bruxelles 1866-.... [42 delen verschenen.]

Biographisch woordenboek der Nederlanden [...]. Redactie A.J. van der Aa, K.J.R.
van Harderwijk en G.D.J. Schotel. Haarlem 1852-1878. [21 delen.]

*Het boertig leven, oproerigh bedrijf, wijtloopigh onderzoek, en schandelijcke doodt
van*

Mr. Huygh Peters. Dordrecht: A. Andriessz. boekverkoper; [colofon: Schoonhoven: gedrukt bij S. Knudde], 1661. [Ex. Leiden: U.B. Boekenoogen 290.]

J. Bolte: *Die Singspiele der englischen Komödianten und ihrer Nachfolger in Deutschland, Holland und Skandinavien.* Hamburg [enz.] 1893. [Theaterge-schichtliche Forschungen VII.]

J. Bolte: 'C. Reuling: Die komische figur in den wichtigsten deutschen dramen bis zum ende des 17. jahrhunderts.' In: *Zeitschrift für deutsche Philologie* 25 (1893), 563-565. [Recensie.]

J. Bolte: 'Beiträge zur Geschichte der erzählenden Litteratur des 16. Jahrhunderts.' In: *TNTL* 13 (1894), 85-94.

J. Bolte: 'Zur Schwankliteratur des 16. und 17. Jahrhunderts.' In: *TNTL* 39 (1920), 75-96.

A. Bormeester: *'t Nieuws-gierigh Aegje.* Amsterdam: J. Vinckel boekverkoper, 1664. [Ex. Leiden: U.B. 1090 E 12².]

F. Bowers: *Principles of bibliographical description.* Princeton 1949.

G.F.P. Bracciolini: *Facetiarum liber* [...]. Cracoviae 1592. [Ex. Leiden: U.B. 693 G 5².]

British Museum General Catalogue of Printed Books. London 1965-1966. [263 delen.]

J.C. Brunet: *Manuel du libraire et de l'amateur de livres.* [...] 5e geheel herziene en vermeerderde druk. Paris 1860-1865. [6 delen.]

W. Bütner: *Sechshundert sieben und zwanzig Historien von Claus Narren.* [...] Eisleben: U. Gaubisch, 1572. [Ex.? Bron: Goedeke.]

M. Buisman J. Fzn: *Populaire prozaschrijvers van 1600 tot 1815.* [...] *Alphabetische naamlijst.* Amsterdam [1960].

Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque Nationale. Paris 1897-1981. [231 delen.]

Catalogus van boeken in Noord-Nederland verschenen van den vroegsten tijd tot op heden. [...]. 's-Gravenhage 1911.

Catalogus Boekenooogen. *Catalogus van de verzameling-Boekenooogen.* Leiden 1932.

Catalogus Buisman. *Dutch popular literature. The collection of M. Buisman J. Fz.* Utrecht 1972. [Auctiecatalogus.]

Catalogus Van Hulthem. *Bibliotheca Hulthemiana ou catalogue méthodique de la riche et précieuse collection de livres et des manuscrits délaissés par M. Ch. van Hulthem.* [...]. Gand 1836-1837. [6 delen.]

Catalogus Meulman. *Catalogue de la bibliothèque de feu Mr. Isaac Meulman* [...]. Amsterdam [enz.] 1869. [Auctiecatalogus.]

Catalogus M.N.L. *Catalogus der bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.* Leiden 1887-1889. [3 delen.]

Catalogus Muller zie *Muller, De Vries, Scheepers.*

Catalogus Scheepers zie *Muller, De Vries, Scheepers.*

Catalogus Scheurleer. *Bibliothèque de feu M. le Dr. D.F. Scheurleer.* La Haye 1927. [Auctiecatalogus.]

Catalogus Serrure. *Catalogue de la bibliothèque de M.C.P. Serrure.* Bruxelles 1872-1873. [2 delen. Auctiecatalogus.]

Catalogus universalis. No. 15. [...]. Amsterdam: gedrukt bij Broer Jansz., 1651. [Ex. Halle: Hauptbibliothek der Franckeschen Stiftungen.]

Catalogus Versnel. *A collection of rarities and curiosities property of a well-known Dutch collector.* [...] [J.C. Versnel.] Utrecht 1959. [Auctiecatalogus.]

Catalogus De Vries zie *Muller, De Vries, Scheepers.*

Catalogus Waller. E. Dronckers: *Verzameling F.G. Waller. Catalogus van Nederlandsche en Vlaamsche populaire boeken.* 's-Gravenhage 1936.

G. Choptrayanovitch: *Etienne Tabourot des Accords (1549-1590). Etude sur sa vie et son oeuvre littéraire*. Dijon 1935. Dissertatie Dijon.

P. Crinitus: *De honesta disciplina libri XXV* [...]. Leiden: S. Gryp, 1543. [Ex. Leiden: U.B. 690 F 10.]

F. Dahl: *Dutch corantos 1618-1650. A bibliography*. The Hague 1946.

R. Dekker, H. Roodenburg: 'Humor in de zeventiende eeuw. Opvoeding, huwelijk en seksualiteit in de moppen van Aernout van Overbeke (1632-1674).' In: *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 10 (1984), 243-266.

Democritus ridens. Sive campus recreationum honestarum. Cum exorcismo melancholiae. Amsterdam: J. Janssonius, 1649. [Ex. Leiden: U.B. 104 F 6.]

P. Deschamps, G. Brunet: *Manuel du libraire et de l'amateur de livres. Supplément*. Paris 1878-1880. [2 delen.]

W. Deufert: *Narr, Moral und Gesellschaft. Grundtendenzen im Prosaschwank des 16. Jahrhunderts*. Bern [enz.] 1975. [Europäische Hochschulschriften, Reihe I, Band 131.]

A. Diegerick: *Essai de bibliographie Yproise. Etude sur les imprimeurs Yprois. 1547-1834*. Nieuwkoop 1966. [Herdruk van de editie Ypres 1873-1881.]

J.I. van Doorninck: *Vermomde en naamlooze schrijvers opgespoord op het gebied der Nederlandsche en Vlaamsche letteren*. Leiden 1883-1885. [2 delen.]

A.M.E. Draak: 'St. Niklaesgift.' In: *TNTL* 62 (1943), 81-105.

E. Dronckers zie **Catalogus Waller**

I.H. van Eeghen: *De Amsterdamse boekhandel 1680-1725*. Amsterdam 1960-1978. [5 delen.]

C. Ens: *Epidorpidum libri IV*. Coloniae: [z.n.], 1624. [Ex.? Bron: Pauli: *Schimpff und Ernst*. Editie J. Bolte.]

D. Erasmus: *Gedenkwaardige spreuken*. Uit het Latijn in het Nederlands vertaald door L.v.B. Leeuwarden: H. Rintjes, 1672. [Ex. Leiden: U.B. 413 G 3.]

D. Erasmus: *Lingua, dat is de tonge* [...]. 's-Gravenhage: H.J. van Wouw, 1602. [Ex. Leiden: U.B. 1219 G 52.]

D. Erasmus: *Lof der zotheid*. Uit het Latijn in het Nederlands vertaald door A. Stikke. Deventer: A. Curtenius, 1689. [Bevat ook: A. Stikke: *Ledenstryt*.] [Ex. Leiden: U.B. 1197 E 31.]

E. Gamilschegg: *Etymologisches Wörterbuch der französischen Sprache*. 2e geheel herziene druk. Heidelberg 1969.

J. Gay: *Bibliographie des ouvrages relatifs a l'amour, aux femmes, au mariage et des livres facétieux, pantagruéliques, scatologiques, satyriques, etc.* 4e geheel herziene en vermeerderde druk. Editie J. Lemonnyer. Lille 1894-1900. [4 delen.]

A. Gellius: *Noctes Atticae*. [Z.pl.]: J. Tornaesius, 1592. [Ex. Leiden: U.B. 764 G 10.]

Y. Giraud: 'Une apparition de Clément Marot dans la littérature populaire.' In: *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance. Travaux et Documents* 33 (1971), 621-624.

K. Goedeke: *Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen*. 2e herziene druk. Deel 2. Dresden 1886.

J.G.T. Graesse: *Trésor des livres rares et précieux ou nouveau dictionnaire bibliographique*. Dresde 1859-1869. [7 delen.]

E.K. Grootes: 'De bestudering van populaire literatuur uit de zeventiende eeuw.' In: *Spektator* 12 (1982-'83), 3-24.

Grote Winkler Prins encyclopedie. Hoofdredactie A.J. Wiggers, R.F. Lissens, A. Devreker [...]. 7e druk. Amsterdam [enz.] 1966-1975. [20 delen.]

Grote Winkler Prins encyclopedie. Hoofdredactie R.C. van Caenegem, S.J. Groenman, H.A. Lauwerier [...]. 8e druk. Amsterdam [enz.] 1979-1984. [25 delen.]

J.A. Gruys, C. de Wolf: *Typographi & bibliopolae Neerlandici usque ad annum MDCC thesaurus. Nederlandse boekdrukkers en boekverkopers tot 1700 met plaatsen en jaren van werkzaamheid*. Nieuwkoop 1980. [Bibliotheca Bibliographica Neerlandica 13.]

L. Guicciardini: *L'hore di ricreatione*. Venetia: [z.n.], 1583. [Ex. Leiden: U.B. 566 G 1.]

Handleiding voor de medewerkers aan de STCN. 's-Gravenhage 1977.

H. Hayn, A.N. Gotendorf: *Bibliotheca Germanorum Erotica & Curiosa. Verzeichnis der gesamten deutschen erotischen Literatur mit Einschluß der Übersetzungen, nebst Beifügung der Originale*. München 1912-1929. [9 delen.]

D. Heinsius: 'Laus pediculi, ad conscriptos mendicorum patres.' In: D. Heinsius: *Laus asini* [...]. Lugdunum Batavorum: ex officina Elzeviriana, 1629. [Ex. Leiden: U.B. 713 G 7.]

D. Heinsius: 't *Lof der luysen*. In het Nederlands vertaald en bewerkt door P. Godewyck. Dordrecht: [colofon: gedrukt bij J.C. Braat]; voor P. Loymans en M. de Bot boekverkopers, 1644. [Ex. 's-Gravenhage: K.B. 789 H 18.]

D. Heinsius: "'t Lof der luysen.' In: *Veeler wonderens wonderbaarelijck lof*. Amsterdam: A. Sneeuwater boekverkoper, 1664. [Ex. Leiden: U.B. 1225 H 6.]

Het zal koud zijn in 't water als 't vriest. Zestiende-eeuwse parodieën op gedrukte jaarvoorspellingen. Teksteditie met inleiding en commentaar door H. van Kampen, H. Pleij, B. Stumpel [...]. 's-Gravenhage 1980. [Nijhoffs Nederlandse Klassieken.]

E.H. van Heurck: *Les Harrewijn* [...]. Antwerpen [enz.] 1920. [Uitgaven der Antwerpsche Bibliophilen 35.]

E.H. van Heurck: *De Vlaamsche volksboeken*. Antwerpen [1943]. [Volkserfreeks 1.]

F.W.H. Hollstein: *Dutch and Flemish etchings, engravings and woodcuts ca. 1450-1700*. Amsterdam 1949-... . [28 delen verschenen.]

C. Honigh: 'Leven van Clément Marot.' In: *De Navorscher* 21 (1871), 504-505.

A. de Kempnaer: *Vermomde Nederlandsche en Vlaamsche schrijvers*. Leiden 1928.

F. Kerdijk: *Alle gekheid op 'n stokje*. 's-Gravenhage 1970.

W.P.C. Knuttel: *Catalogus van de pamfletten-verzameling berustende in de Koninklijke Bibliotheek* [...]. 's-Gravenhage 1890-1920. [9 delen.] [Reprint Utrecht 1978.]

W.P.C. Knuttel: *Verboden boeken in de Republiek der Vereenigde Nederlanden. Beredeneerde catalogus*. 's-Gravenhage 1914. [Bijdragen tot de geschiedenis van den Nederlandschen boekhandel 11.]

J. van der Kooi: 'Wêrom 't Alva lake ∞ Vagina dentata?' In: *Us Wurk* 31 (1982), 107-120.

A.M. Ledeboer: *Alfabetische lijst der boekdrukkers, boekverkoopers en uitgevers in Noord-Nederland sedert de uitvinding van de boekdrukkunst tot den aanvang der negentiende eeuw*. Utrecht 1876.

Leedenstrydt. 's-Gravenhage: A. Meuris boekverkoper, 1630. [Ex. Leiden: U.B. Boekenoogen 300.]

Le livre populaire. Imagerie, contes et histoires populaires. Bruxelles 1934. [Tentoonstellingscatalogus.]

A. van Loven: 'Joan de Grieck. Onderzoek naar het vaderschap over zijn werken.' In: *VMVA* 1928, 538-563.

C. Lycosthenes [pseudoniem van C. Wolfhart]: *Apophthegmata, ex probatis graecae latinqueque linguae scriptoribus*. [Z.pl.]: excudebat J. Stoer, 1591. [Ex. Leiden: U.B. 473 G 39.]

C. Marot: *Les épigrammes*. Editie C. Mayer. London 1970.
C. Marot: *Les épîtres*. Editie C. Mayer. London 1958.

C.A. Mayer: 'Notes sur la reputation de Marot aux XVIIe et XVIIIe siècles. In: *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance. Travaux et Documents* 25 (1963), 404-407.

A. le Metel sieur d'Ouille: *Les contes aux heures perdues*. Paris: T. Quinet, 1651-1644. [3 delen.] [Ex. 's-Gravenhage: K.B. 929 D 30. Van de drie

delen is het eerste deel een herdruk, de andere delen behoren tot de eerste druk.]

A. le Metel sieur d'Ouille: *L'élite des contes du sieur d'Ouille*. [Colofon: Lyon: imprimé par M. Talebard], [z.j.]. [2 delen.] [Ex. Leiden: U.B. 700 G 3-4.]

E. Moser-Rath: 'Clément Marot als Schwankfigur.' In: *Fabula. Zeitschrift für Erzählforschung* 20 (1979), 137-150.

Muller, De Vries, Scheepers: Populaire prozaschrijvers der XVIIe en XVIIIe eeuw. Fotomechanische herdruk van de magazijncatalogi van de firma's Frederik Muller & Cie (1893) en R.W.P. de Vries (1907) en de veilingcatalogi van de collectie J.F.M. Scheepers (1947 en 1949). Van registers voorzien door H.W. de Kooker. Met een inleiding door P.J. Buijnsters. Utrecht 1981.

Nationaal biografisch woordenboek. Redactie J. Duverger, J.A. van Houtte, R. Lenaerts [...]. Brussel 1964-... . [10 delen verschenen.]

The National Union Catalog. Pre-1956 Imprints. London 1968-1981. [754 delen.]

Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek. Redactie P.C. Molhuysen en P.J. Blok. Leiden 1911-1937. [10 delen.]

Een nyeuwe clucht boeck. Een zestiende-eeuwse anekdotenverzamelig uitgegeven door H. Pleij, J. van Grinsven, D. Schouten [...]. Muiderberg 1983. [Populaire literatuur 4.]

B. Ochino: *Vier boecken der apologen* [...]. Dordrecht: gedrukt bij J.J. Canin; Amsterdam: voor C. Claesz., 1607. [Ex. Leiden: U.B. 1497 H 5.]

F. Olthoff: *De boekdruckers, boekverkoopers en uitgevers in Antwerpen sedert de uitvinding der boekdruckkunst tot op onze dagen*. [...]. Antwerpen 1891.

Ordinarise middel-weeckse courante. Amsterdam: F. Lieshout, 1639-1662. [Ex.? Bron: Dahl.]

Ordinary middel-weeksche courant. No. 1. Haarlem: [z.n.], [1661]. [Ex. 's-Gravenhage: K.B. 197 A 29¹.]

d'Ouville zie A. le Metel.

Palm-kroon voor de heeren Andries en Kornelis Bikker. [Z.pl.: z.n., 1650]. [Ex. 's-Gravenhage: K.B. Pfl. 6819 en Pfl. 6820.]

De pastoor van Kalenberg. Een laatmiddeleeuwse anekdotenverzameling uitgegeven en van kommentaar voorzien door H. van Kampen en H. Pleij. Muiderberg 1981. [Populaire literatuur 3.]

J. Pauli: *Schimpff und [!] Ernst* [...]. Bern: gedrukt bij M. Apiarius, 1546. [Ex. Leiden: U.B. 1224 B 31³.]

J. Pauli: *Schimpff und Ernst.* Editie J. Bolte. Berlin 1924. [2 delen.] Poggio Bracciolini zie Bracciolini, G.F.P.

Proverbia communia. A fifteenth century collection of Dutch proverbs together with the Low German version. Editie R. Jente. Bloomington 1947.

Reallexikon der deutschen Literaturgeschichte. 2e herziene druk. Redactie W. Kohlschmidt en W. Mohr. Berlin [enz.] 1958-1984. [4 delen.]

Rotterdamsch boekdrukkers-prentenboek samengesteld bij gelegenheid van het zeventiende bibliotheekcongres gehouden op 6 en 7 juni 1939 te Rotterdam. Rotterdam 1939.

G.D.J. Schotel: *Vaderlandsche volksboeken en volkssprookjes van de vroegste tijden tot het einde der 18e eeuw.* Haarlem 1873-1874. [2 delen.]

Short-title-catalogus van nederlandstalig populair proza 1670-1830 (in het bijzonder: romans) aanwezig in fotokopie of op microfilm op het Instituut voor Neerlandistiek van de Universiteit van Amsterdam of in origineel aanwezig in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Samengesteld door de Romanwerkgroep afdeling Verlichting. Amsterdam 1981. [Publikatie van het Instituut voor Neerlandistiek 4.]

J. Soet: *d'Uitsteekenste digt-kunstige werkken* [...]. Amsterdam: J.C. ten Hoorn boekverkoper, 1675. [Ex. Leiden: U.B. 1199 G 15.]

E. Strassner: *Schwank.* 2e herziene en vermeerderde druk. Stuttgart 1978. [Realien zur Literatur. Sammlung Metzler 77.]

E. Tabourot des Accords: 'Les contes facécieux du sieur Gaulard gentilhomme de la Franche-Comté Bourguignotte.' In: E. Tabourot des Accords: *Les bigarrures et touches du seigneur des Accords. Avec les apophtegmes du sieur Gaulard. Et les ecraines Dijonnoises*. Rouen: L. du Mesnil, 1640. [Ex. Leiden: Bibliotheca Thysiana 1103.]

C. Tuinman: *De oorsprong en uitlegging van dagelijks gebruikte Nederduitsche spreekwoorden, opgeheldert tot grondig verstand der vaderlandsche moedertaal*. Middelburg: M. Schrijver boekverkoper, 1726-1727. [2 delen.] [Ex. Leiden: U.B. 1184 A 16-17.]

F. Vanderhaeghen: *Bibliographie Gantoise. Recherches sur la vie et les travaux des imprimeurs de Gand (1483-1850)*. Gand 1858-1869. [7 delen.]

P.J. Verkruijsse: *Mattheus Smallegange (1624-1710): Zeeuws historicus, genealoog en vertaler. Descriptieve persoonsbibliografie. Met een verantwoording van de gevolgde methode van partiële interne collatie. With a Summary in English*. Nieuwkoop 1983. [Bibliotheca Bibliographica Neerlandica XVI.]

Th. Verwey: *Apophthegma und Scherzrede. Die Geschichte einer einfachen Gattungsform und ihrer Entfaltung im 17. Jahrhundert*. Bad Homburg [enz.] 1970. [Linguistica et Litteraria 5.]

G.N. Visser: 'Hwerom't Alva lake.' In: *Us Wurk* 19 (1970), 31-32.

Vollständiges Heiligen-Lexikon oder Lebensgeschichten aller Heiligen [...]. Samengesteld door J.E. Stadler, F.J. Heim en J.N. Ginal. Augsburg 1858-1882. [5 delen.] [Reprint Hildesheim [enz.] 1975.]

I. Vos: *Singhende klucht, van Pekelharingh in de kist*. Amsterdam: A. Blaulaken boekverkoper, 1649. [Ex. 's-Gravenhage: K.B. 8 F 27.]

F.G. Waller: *Biographisch woordenboek van Noord-Nederlandsche graveurs*. 's-Gravenhage 1938.

G. von Wilpert: *Sachwörterbuch der Literatur*. 5e herziene en vermeerderde druk. Stuttgart 1969.

J. te Winkel: *De ontwikkelingsgang der Nederlandsche letterkunde*. 2e druk. Haarlem 1922-1927. [7 delen.]

C. Wolfhart zie C. Lycosthenes

J.A. Worp: 'Isaak Vos.' In: *TNTL* 3 (1883), 63-92 en 223-227.

J.A. Worp: *Geschiedenis van het drama en van het tooneel in Nederland*. Groningen 1904-1908. [2 delen.]

J.W. Zingref: *Der Teutschen scharpsinnige kluge Sprüch, Apophthegmata genannt*. Strassburg: Erven J. Rihel, 1639. [Ex. Leiden: U.B. 1226 F 30¹.]

J.W. Zingref: *Teutscher Nation denckwürdiger Reden, Apophthegmata genannt, anderer Theil*. Strassburg: Erven J. Rihel, 1639. [Ex. Leiden: U.B. 1226 F 30².]

J.W. Zingref: *Duytsche apophthegmata, of kloeck-uyt-gesprokene wysheydt*. [...]. Met eenige spreucken vermeerderd door J.L. Weidner. [Uit het Duits in het Nederlands vertaald.] Amsterdam: J. van Ravesteyn boekverkoper, 1669. [Ex. Leiden: U.B. 1193 F 16.]

J. Zoet zie J. Soet

W. Zuidema: 'Jan Zoet.' In: *Oud-Holland* 23 (1905), 83-104.

Register

Het register bevat in één alfabet alle namen, titels en zaken die in de bibliografie voorkomen. Ten einde het zoeken te vereenvoudigen, is er gebruik gemaakt van verzamellemmata. Het betreft hier de volgende lemmata: **Antiquariaats- en auctiecatalogi, Voormalige bezitters, Drukkers en boekverkopers, Graveurs en ontwerpers en Plaatsen van uitgave.**

Verwijzingen naar de bibliografie geschieden door middel van de daar gehanteerde nummering. De vet gedrukte cijfers verwijzen naar de pagina's binnen de bibliografie; het betreft hier alleen verwijzingen naar de algemeen-inleidende teksten die aan een nieuwe titel vooraf gaan.

A

Aanradinge tot kristelik meedelijden over d'armen op het Wester-Schelling 53, **97**

Adriaen de Jode 70

A.J.W.L. 56

Al-geraden zie *Gevalueerde*

Al wat de sinnen doen [...] 66

Amelisz., J. zie *Drukkers*

Amsterdam zie *Plaatsen*

Andriessz., A. zie *Drukkers*

Antiquariaats- en auctiecatalogi

Boekenoogen 19, 21, 22, 29, 31, 38, 39, 40, 42, 44, 47, 48, 49, 63, 64

Buisman, M. 9, 12, 29, 43, 53, 63

Hulthem, Ch. van 56

Meulman, I. 19, 25, 29, 52, 53, 67, 70

Muller, F. 3, 6, 17, 19, 21, 29, 33, 40, 47, 48, 50, 52, 53, 58, 62, 65, 67, 69, 70

Scheepers, J.F.M. 7, 8, 19, 27, 28, 30, 37, 38, 52, 53, 64

Scheurleer, D.F. 10, 44, 48, 52

Serrure, C.P. 24

Versnel, J.C. 20, 47, 52, 53, 62, 68

Vries, R.W.P. de 9, 19, 20, 21, 27, 28, 29, 43, 44, 52, 53

Waller, F.G. 2, 7, 8, 10, 13, 19, 22, 39, 44, 46, 48, 50, 52, 53, 65, 70

Antwerpen zie *Plaatsen*

Appelaer, J. zie *Drukkers*

Approbatie 2, 3, 24, 69, 70

A.P.S.P. zie *Bezitters*

A.W.L. zie A.J.W.L.

B

Baardt, P. zie *Stikke, A.*

Bancket-kramer zie *Kluchtigen*

Baudaert, W. **126**

Bebel, H. **126**

Bezitters, Voormalige

A.P.S.P. 69

Boekenooogen 19, 21, 22, 29, 31, 38, 39, 40, 42, 44, 47, 48, 49, 63, 64

Bogaerde, A. vanden 7, 8

Diepenbrock 1

Hulthem, Ch. van 56

Ipers, E. 69

Janssen, J. 39

Koehler, R. 25

Kruyskamp, C. 52

Ledeboer, A.M. 7, 8

Luza, B. 22
 Marle, V.R.S. van 38
 Meulman, I. 19, 29, 52, 67
 Moltzer, H.E. 4, 5, 48
 Monsma, J. 23
 Montagne, V. de la 69
 M.R. 13
 Pelt, C. van 67
 Roersch, A. 7, 8
 Roos, F.J. de 56
 Sattevier, I. 6, 60
 Scheurleer, D.F. 10, 44
 Smet, R.P. de 66
 Snellaert 2, 14, 66
 Thijm, A. 39, 44, 47
 Vanderhaeghen, F. 70
 Verwijs, E. 51
 Waller, F.G. 2, 7, 8, 10, 13, 19, 22, 39, 44, 46, 48, 50, 52, 53, 65, 70
 Winkel, J. te 7, 8
 Wiselius, S.J.Z. 66

Bidloo, G. **118**

Bijnkershoek, C., van **41-42**
 Bijvoegsel 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 55, 67
 Bloemen, W. van *zie* Drukkers
 Boekenooogen *zie* Antiquariaats-
 Boekenooogen *zie ook* Bezitters
 Boekholt, B. *zie* Drukkers
Boere bruyloft 6, 8, 10, 10a
Boertig leven van Mr. Huygh Peters, Het 63, 64, 65
 Bogaerde, A. vanden *zie* Bezitters
Bolwormspiegel *zie* Schimpigen
 Bouman, J. *zie* Drukkers
 Brandenburg, Hertog van 8, 10
 Breughel, Wed. G.H. van *zie* Drukkers
 Brussel *zie* Plaatsen
Brussels klucht-tooneel, Het 66
 Bruyn, C. de *zie* Drukkers
 Bütner, W. **91-92**
 Buisman, M. *zie* Antiquariaats-

C

Casteleyn, P. *zie* Drukkers
 Cloppenburgh, J.E. *zie* Drukkers
Cluchtboeck 1
Clucht-vertelder *zie* Nieuwen
 Coens, P.A. 24
Coffy-huys *zie* Suynigh
 Colofon 10, 14, 24, 30, 34, 50, 53, 67
Contes aux heures perdues, Les 7

Contes facecieux du sieur Gaulard, Les 8
Crinitus, P. 127

D

Diepenbrock *zie* Bezitters
Dispuyt onder des menschens litmaeten 56
Dispuyt *zie ook* *Leeden-stryt*
Doorn, E.I. van *zie* Drukkers
Doots-triumph 6, 8, 10
Dordrecht *zie* Plaatsen
Dreunen, M. van *zie* Drukkers
Droeve ende blyde werelddt, De 2, 3
Druenen, M. van *zie* Drukkers
Drukfouten, Verbeterde 26, 27

Drukkers en boekverkopers

Amelisz., J. 51a
Andriessz., A. 32
Appelaer, J. 62
Bloemen, W. van 56
Boekholt, B. *zie* Putten, Erven H. van der
Bouman, J. 15, 39
Breughel, Wed. G.H. van 1
Bruyn, C. de 4
Casteleyn, P. 26, 27, 28
Cloppenburgh, J.E. 67
Doorn, E.I. van 34
Dreunen, M. van 30
Druenen, M. van *zie* Dreunen, M. van
Duisberg, J. van 11
Dyck, J. van 23
Egmont, Wed. J. van 43
Egmont, Erven Wed. J. van 20, 47
Goedesberg, G. van 52, 53
Griek, J. de 2, 66, 69
Groot, G. de 17, 51
Groot, Wed. G. de 37, 38, 63
Groot, Erve Wed. G. de 41, 64
Groot, M. de 10, 10a, 14, 25, 35, 54, 61
Groot Keur, G. de 65
Harmensz., H. 53
Hoorn, T. ten 68

Houthaeck, T. 50, 52
 Jacot, J. *zie* Jacott, J.
 Jacott, J. 57, 58
 Jansz., C. 29
 Knudde, S. 10, 14
 Koene, B. 22, 48
 Koene, S. en W. 21
 Konijnenbergh, J. 55
 Last, C. 6, 50, 60
 Mesius, Wed. J. 24
 Meyer, C. 70
 Poolsum, J. van 36
 Putte, Erven H. van der 46
 Putte, Erven H. van der en B. Boekholt 19
 Putte, I. van der 18, 40
 Ritter, P. 62
 Rocquius, M.M. 59
 Roman, A. 67
 Rooman, A. *zie* Roman, A.
 Rynders, H. 44
 Spits, Th. 3
 Verdussen G. 24
 Vinckel, J. 5
 Vries, S. de 30
 Waesberge, A. van 7, 8
 Wees, A. de 9, 31, 33

Drukkersmerk 7, 67
 Duisberg, J. van 55, **42, 103**
 Duisberg, J. van *zie ook* Drukkers
 Dungen, H.H. 24
 Dyck, J. van *zie* Drukkers

E

Eerlycke uren 4, 5
Eerlycke *zie ook* *Haerlemsche*
 Egmont, Wed. J. van *zie* Drukkers
 Egmont, Erven Wed. J. van *zie* Drukkers
Elite des contes du sieur d'Ouville, L' **109**
 Ens, C. **126**
 Epiloog 67
Epitaphium 6, 8, 10
 Erasmus, D. **126**
 E.V.H. 58, 60, 61
Exempelen *zie* *Ghenuechelijcke*

F

Fondsgegevens 47, 48

Frontispiece 2, 3, 6, 8, 13, 14, 18, 19, 20, 21, 29, 31, 34, 36, 37, 38, 39, 41,
42, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69
Frontispiece, Afwijkende 7, 10, 16, 33

G

Gallianus zie *Prophecie*

Gaulard zie Tabourot des Accords, E.

Gaven van de milde St. Marten, De 6, 7, 8, 9, 10

Gaven zie ook *St. Niklaesgift*

Geboorte groet 58, 60, 61

Gebroken en gebonden trouw 30

Geck zie *Wysen*

Geest van Jan Potje Karne-melck, De 10a

Geest van Jan Tamboer, De 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22

Geest zie ook *Toneel*

Gelegenheidspoëzie 8, 10, 58, 60, 61

Gellius, A. **127**

Geneughlijck leven van den Spaenschen quacksalver, Het 23

Gent 70

Gent zie ook *Plaatsen*

Gevalueerde prognosticatie van Monsieur Sibillis Al-geraden 6, 8, 10

Gheck zie *Wysen*

Ghenuechelijcke ende recreative exempelen 24

Ghy lezer zegt, waer toe dees grillen 6, 7, 8, 10, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22

Godewyck, P. **28**

Goedesberg, G. van zie *Drukkers*

Grafschriften 2, 3, 6, 8, 10, 28

Graveurs en ontwerpers

Harrewyn 56, **106**

Pas, Atelier K. de 6

J.v.S. zie *Sandart, J. von*

Sandart, J. von 51, **92**

Savry, S. 58

Wydts, A. 56, **106**

GriECK, J. de 2, 3, 69, 70

Griek, J. de *zie ook* Drukkers
 Groot, G. de *zie* Drukkers
 Groot, Wed. G. de *zie* Drukkers
 Groot, Erve Wed. G. de *zie* Drukkers
 Groot, M. de *zie* Drukkers
 Groot Keur, G. de *zie* Drukkers
Groot klugt-boeck 25
 Guicciardini, L. **127**

H

Haarlem *zie* Plaatsen
Haerlemsche eerlycke uren 26, 27, 28
Haerlemsche *zie ook* *Eerlycke*
 Harlingen *zie* Plaatsen
 Harmensz., H. *zie* Drukkers
 Harrewyn *zie* Graveurs
 Heinsius, D. 6, 8, 10, **27-28**
Hoe geeuwtge dus? [...] 52, 53
 Hoorn, T. ten *zie* Drukkers
 Houthaeck, T. *zie* Drukkers
 Hulthem, Ch. van *zie* Antiquariaats-
 Hulthem, Ch. van *zie ook* Bezitters

I

I.D.G. *zie* Griek, J. de
 Ieper *zie* Plaatsen
 Inhoudsopgave 1, 6, 23, 24, 55, 58, 60, 69, 70
 Ipers, E. *zie* Bezitters

J

Jacot, J. *zie* Drukkers
 Jacott, J. *zie* Drukkers
 Janssen, J. *zie* Bezitters
 Jansz., C. *zie* Drukkers

K

K.A.P.S.M. 52, 53
Karne-melck *zie* *Geest*
Kleynen *zie* *Nieuw*
Kluchtigen bancket-kramer, *Den* 29
Kluchtigh discours op een veest 6, 8
Klucht-toonel *zie* *Brussels*
Kluchtvertelder *zie* *Seer*
Klugt-boecxken *zie* *Nieuw*
Klugt-boeck *zie* *Groot*
Klugtige tyd-verdryver, *De* 30
 Knudde, S. *zie* Drukkers

Koehler, R. *zie* Bezitters
Koene, B. *zie* Drukkers
Koene, S. en W. *zie* Drukkers
Konijnenbergh, J. *zie* Drukkers
Kruyskamp, C. *zie* Bezitters

L

Last, C. *zie* Drukkers
Laus pediculi **28**
Laus pediculi *zie* ook *Lof*
Ledeboer, A.M. *zie* Bezitters
Leeden-stryt 6, 8
Leeden-stryt *zie* ook *Dispuyt*
Leven en bedrijf van Clément Marot, Het 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49
Leven en bedrijf van Klaas Nar, Het 50, 51
Leven *zie* ook *Geneughlijck*
Lof der luysen, Het 6, 8, 10
Lof der luysen, Het *zie* ook *Laus*
Loyens 69
Lust baart in de jeugt verlangen, De 31, 33
Luza, B. *zie* Bezitters
Lycosthenes, C. **126**

M

Marle, V.R.S. van *zie* Bezitters
Marot, C. **69-70**
Marot, C. *zie* ook *Leven*
Meerhuysen, J.Pz. *zie* Tamboer, J.
Mesius, Wed. J. *zie* Drukkers
Metel, A. le 7, **27, 109**
Meulman, I. *zie* Antiquariaats-
Meulman, I. *zie* ook Bezitters
Meyer, C. *zie* Drukkers
Middegaels, M. 69, 70
Moltzer, H.E. *zie* Bezitters
Monsma, J. *zie* Bezitters

Montagne, V. de la zie Bezitters
 M.R. zie Bezitters
 Muller, F. zie Antiquariaats-

N

Nar, K. zie Leven
Natuers verborgentheden 66
Nieuw klught-boecxken, ofte den kleynen vaeckverdryver, Een 51a
Nieuwe vaakverdryver of Ne(e)derlandze verteller, De 52, 53
Nieuwen clucht-vertelder, Den 54

O

Ochino, B. **126**
Om u den vaeck te drijven uyt uw' ooggen 67
Ontkapt munnik, De 62, 68
 Opdracht 52, 53
 Opdracht, Parodistische 6, 8, 10, 10a
 Oranje Nassau, Prinses Louise van 8, 10
Ordinaris zie Ordinary
Ordinarise zie Ordinary
Ordinary middel-weeksche courant 63, 64, 65
 Ouville zie Metel, A. le

P

Parys trou-geval 30
 Pas, Atelier K. de zie Graveurs
Pasquil 6, 8, 10
 Pauli, J. **21, 60, 126**
Pekelharing in de kist 30
 Pelt, C. van zie Bezitters
 Peters, H. 63, 64, 65

Plaatsen van uitgave

Amsterdam 1, 4, 5, 6, 9, 10, 10a, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23,
 25, 29, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54,
 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68
 Antwerpen 3, 24, 56
 Brussel 2, 66, 69
 Dordrecht 12, 29, 32
 Gent 70
 Haarlem 26, 27, 28, 67
 Harlingen 34
 Ieper 56
 Rotterdam 7, 8
 Schoonhoven 10, 14
 Utrecht 30, 36, 42, 51a
 Ypre zie Ieper
 Zaandijk 62

Placaet [...] streckende tot weder-oprechtinge van de [...] mannelicke-achtbaarheid 13
Placcaet tot beneficie van de vrouwkens 13
Plackaat tot beneficie der huuwbaare maaghden 13
Poolsum, J. van *zie* Drukkers
Preek, Parodistische 62
Privilegie 69
Prophecie van Doctor Hanarius Gallianus, Een 6, 8, 10, 10a
Prophetie *zie* *Prophecie*
Putte, Erven H. van der *zie* Drukkers
Putte, Erven H. van der en B. Boekholt *zie* Drukkers
Putte, I. van der *zie* Drukkers

Q

Questiers, C. **118**
Questiers, D. **118**
Quevedo y Villegas, F.G. de 16, 34, 61

R

Raadsels 2, 3
Rangstädt, C. von **92**
Rechtbankvonnis 70
Richelieu 6, 8, 10
Ritter, P. *zie* Drukkers
Rocquius, M.M. *zie* Drukkers
Roeck, P. de 2, 3
Roersch A. *zie* Bezitters
Roman, A. *zie* Drukkers
Rooman, A. *zie* Drukkers
Roos, F.J. de *zie* Bezitters
Rotterdam *zie* Plaatsen
Rynders, H. *zie* Drukkers

S

- J.v.S. *zie* Graveurs
 Sachsen, Hertog Frederik van **92**
 Sandrart, J. von *zie* Graveurs
 Sattevier, I. *zie* Bezitters
 Savry, S. *zie* Graveurs
 Scheepers, J.F.M. *zie* Antiquariaats-
 Scheurleer, D.F. *zie* Antiquariaats-
 Scheurleer, D.F. *zie ook* Bezitters
Schimpff und Ernst **21, 60, 126**
Schimpigen bolwormspiegel, Den 55
 Schoonhoven *zie* Plaatsen
 S.D.V. *zie* Vries, S. de
Sechshundert sieben und zwanzig Historien Claus Narren **92**
Seer vermaeckelycken klucht-vertelder, Den 56
Sententie 70
 Serrure, C.P. *zie* Antiquariaats-
Sin-spreucken 10a
 Smet, R.P. de *zie* Bezitters
 Snellaert *zie* Bezitters
 Soet, J. 31, 32, 53, **69, 97, 118**
Soete meysjens, lieve schaepen 69, 70
 Spits, Th. *zie* Drukkers
 Spotprognosticatie 6, 8, 10, 10a
 Stikke, A. 6, 8
St. Marten *zie* *Gaven*
St. Niklaesgift 57, 58, 59, 60, 61
St. Niklaesgift *zie ook* *Gaven*
 Straten, Mejuffers van der 58, 60, 61
Suynigh en vermaeckelyck coffy-huys, Het 62
Suynigh *zie ook* *Vol-vrolike*

T

- Tabourot des Accords, E. 8
Tales and jests of Mr. Hugh Peters, The 63, 64, 65
 Tamboer, J. 63, 64, 65, **118**
Tamboer, J. *zie ook* *Geest*
 Tamboer, J. *zie ook* *Toneel*
Thee-geselschap *zie* *Vol-vrolike*
 Thijm, A. *zie* Bezitters
Toneel der snaaken, Het 63, 64, 65
Toneel *zie ook* *Geest*
Tooneel der leerlycke ende vermaeckelycke historien, Het 66
Tyd-verdryver *zie* *Klugtige*

U

- Uren* *zie* *Eerlycke*
Uren *zie* *Haerlemsche*

Uren zie Verloore
Utrecht *zie* Plaatsen

V

Vaakverdryver zie Nieuwe
Vaeckverdryver van de swaermoedighe gheesten, Den 67
Vaeckverdryver zie ook Nieuw
Vanderhaeghen, F. *zie* Bezitters
Venkel, K. 52, 53
Verdussen, G. *zie* Drukkers
Verloore uren, De 7
Vermaeckelycken zie Seer
Versnel, J.C. *zie* Antiquariaats-
Verwijs, E. *zie* Bezitters
Verwondering over twee nieu-gehoute 58, 60
Villegas *zie* Quevedo
Vinckel, J. *zie* Drukkers
Visscher, Roemer 55
Vol-vrolike thee-geselschap, Het 68
Vol-vrolike zie ook Suynigh
Vos, I. 30
V.R.B. 8, 10
Vries, R.W.P. de *zie* Antiquariaats-
Vries, S. de 30, **67, 103**
Vries, S. de *zie ook* Drukkers

W

Waesberge, A. van *zie* Drukkers
Waller, F.G. *zie* Antiquariaats-
Waller, F.G. *zie ook* Bezitters
Wees, A. de *zie* Drukkers
Weidner, J.L. **97**
Wellekomst 58, 60, 61
Wereldt zie Droeve
Weyerman, J.C. 51
Winkel, J. te *zie* Bezitters
Wiselius, S.J.Z. *zie* Bezitters
Wolfhart, C. *zie* Lycosthenes, C.
Wydts, A. *zie* Graveurs
Wysen g(h)eck, Den 69, 70

Y

Yet kluchtigs [...] 8, 10
Ypre *zie* Plaatsen

Z

Zaandijk *zie* Plaatsen
Zangspel 30
Zincgref, J.W. **97**
Zoet, J. *zie* Soet, J.